

2020. április

VII. évfolyam 1-2. szám

BIZTOSÍTÁS

ÉS KOCKÁZAT

A BIZTOSÍTÁSI SZAKMA
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Interjú Sztanó Imrével

Lambert Gábor

Megelőzhető-e adminisztrációs eszközökkel a klímakatasztrófa?

Dr. Kocsis Orsolya

Halandósági mintázatok feltárása

Heligman-Pollard halandósági függvények segítségével

Ágoston Kolos Csaba

Életútinterjú Dr. Trunkó Barnabással

Gárdos Judit – Vajda Róza

Szép új digitális világ? – A pénzügyi technológia és az információ hatalma

Kerényi Ádám – Müller János

Beszámoló a MABISZ 2019. november 21-i konferenciájáról

Lencsés Katalin

Múltunk emlékei rovat

Horváth Gyula – Tamás Gábor

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Rendkívüli körülmények között született meg kiadványunk idei első, összevont száma. Nagyon sok most a bizonytalanság a világban, és arról egyelőre még fogalmunk sem lehet, hogy a mostani folyamatok közép- és akár hosszabb távon milyen hatással lesznek szűkebb és tágabb környezetünkre, mindennapi életünkre. Ami biztosra vehető, hogy a rohamtempóban terjedő Covid-19 vírus a biztosítási szakmát sem fogja érintetlenül hagyni, és amikor eljön az ideje, igyekszünk majd mi is összefoglalni a legfontosabb tanulságokat. Szerkesztőségünk ebben az időszakban ugyanakkor csak annyit tud tenni, hogy szándékai szerint a megszokott magas minőségben készíti el az aktuális számot, abban a reményben, hogy az minél többekhez eljut, és elolvassák.

Nyitó interjúnk ezúttal Sztanó Imrével készült, aki az NN csoport nemzetközi digitalizációs igazgatójaként a társaság törekvéseit és eredményeit a magyar NN Biztosító példáin keresztül mutatja be, kiemelt hangsúlyt fektetve az agilis működésre, a digitalizációra és általában a technológia fejlődésére.

Első cikkünk rendkívül aktuális, mivel az EU-piacoknak jövő márciustól kell alkalmazniuk a fenntartható befektetések előmozdítását célzó új jogszabálysomagot, amely a biztosítók számára is új közzétételi és tájékoztatási kötelezettséget fog jelenteni. Az írás nagy segítséget nyújt abban, hogy a biztosítók könnyebben megértsék ennek a bonyolult és szerteágazó jogszabálysomagnak a célját, illetve a követelményeket, melyeknek hamarosan meg kell felelni.

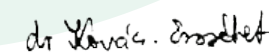
A második tanulmány egy olyan módszerrel ismert meg bennünket, amely országok (vagy egyéb kockázatközösségek) halandósági mintázataik alapján történő csoportosítására alkalmas. A bemutatandó módszer a görbék klaszterezésén alapul, ami viszonylag új területnek számít az adatelemzésben.

A mostani számtól új rovatot indítunk a Biztosítás és Kockázat folyóiratban. A hazai biztosítás közel-múltbeli történetének mind teljesebb feltárása és bemutatása érdekében a MABISZ egy biztosítástörténeti Oral History Archívumot hozott létre az elmúlt évtizedek kiváló, a szakmára nagy hatást gyakorló szakembereivel, vezetőivel készített életútinterjúk anyagából, amely elsősorban kutatási, másodsorban kommunikációs célokat szolgál. Mostantól minden számban, az „Életút” rovatban egy rövidített és szerkesztett interjút adunk közre ebből az archívumból.

A nyitó interjúnkhoz is kapcsolódva utánközlésre bocsátunk egy tanulmányt, amely a Hitelintézeti Szemlében jelent meg, középpontjában a FinTech fejlődése áll, és azt járja körül, hogy a jelenség hogyan értékelhető és kezelhető az egyes kiválasztott régiókban, az Európai Unióban, Kínában és Magyarországon. Vajon a szabályozók lépést tudnak-e tartani a gyors fejlődéssel, milyen kockázatokkal kell számolni, illetve ezeket hogyan kezelheti a felügyelet és a szabályozás?

A kiadvány végén olvashatnak egy összefoglalót a tavaly novemberi MABISZ konferenciáról, illetve megtalálják a szokásos „Múltunk emlékei” rovatot, amely ezúttal egy érdekes biztosítási módozatot mutat be az 1930-as évekből.

Jó olvasást kívánunk mindenkinek!

Dr. Kovács Erzsébet
főszerkesztő

Dr. Pandurics Anett
MABISZ elnök

IMPRESSZUM

A Biztosítás és Kockázat folyóirat kiadója a Magyar Biztosítók Szövetsége. A lap negyedévente jelenik meg, s elsősorban olyan cikkeket közöl, amelyek a biztosítási szakma számára releváns, aktuális témát dolgoznak fel elméleti szempontból vagy empirikus alapon. A kiadvány bármely részének másolásával és terjesztésével kapcsolatos minden jog fenntartva. A kiadó mindent elkövet az adatok és információk megjelenés előtti ellenőrzéséért, mindemellett a MABISZ az esetleges valótlanból, pontatlanságból eredő károkért a felelősségét kizárja.

SZERKESZTŐSÉG

Dr. Pandurics Anett - *elnök*
Dr. Kovács Erzsébet - *főszerkesztő*
Lencsés Katalin - *szerkesztő*

Szerkesztőbizottsági tagok:

Balogh László	Nagy Koppány
Erdős Mihály	Papp Lajos
Gordos József	Püski András
Heit Gábor	Szalai Péter
Horváth Gyula	
Dr. Kovács Levente	
Dr. Molnos Dániel	

TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Baji Petra PhD
Dr. Barabás Béla CSc
Dr. Bélyácz Iván DSc
Dr. Farkas Szilveszter PhD
Dr. Forgó Ferenc DSc
Dr. Gáll József PhD
Dr. Hajdu Ottó Dsc
Dr. Kovács Antal CSc
Dr. Takáts Péter PhD
Dr. Tókey Balázs PhD

TARTALOM-ELŐÁLLÍTÁS

Budapesti Corvinus Egyetem Biztosítási Oktató és Kutató Csoport (BOKCS)

1093 Fővám tér 8.
Intézményi azonosító: FI43814
Adószám: 19156972-2-43

KIADÓ

Magyar Biztosítók Szövetsége
1062 Budapest, Andrásy út 93.
Telefon: (+36 1) 802-8400
Fax: (+36 1) 802-8499
Levélcím: 1381 Budapest 62., Pf. 1297

TARTALOM

Interjú Sztanó Imrével.....	6
<i>Lambert Gábor</i>	
Megelőzhető-e adminisztrációs eszközökkel a klímakatasztrófa?.....	12
<i>Dr. Kocsis Orsolya</i>	
Halandósági mintázatok feltárása Heligman-Pollard halandósági függvények segítségével.....	34
<i>Ágoston Kolos Csaba</i>	
Életútinterjú Dr. Trunkó Barnabással	52
<i>Gárdos Judit – Vajda Róza</i>	
Szép új digitális világ? – A pénzügyi technológia és az információ hatalma	68
<i>Kerényi Ádám – Müller János</i>	
Beszámoló a MABISZ 2019. november 21-i konferenciájáról.....	94
<i>Lencsés Katalin</i>	
Múltunk emlékei rovat	106
<i>Horváth Gyula – Tamás Gábor</i>	

A TECHNOLÓGIAI FEJLŐDÉS ÉS A FOGYASZTÓI ELVÁRÁSOK FOLYAMATOS VÁLTOZÁSRA KÉNYSZERÍTENEK INTERJÚ SZTANÓ IMRÉVEL

Lambert Gábor (Magyar Biztosítók Szövetsége), gabor.lambert@mabisz.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Sztanó Imre az NN Biztosító magyarországi elnök-vezérigazgatói posztja után 2020 elejétől a holland NN csoport nemzetközi digitalizációs igazgatójaként (Chief Digital Officer) tevékenykedik. A társaság törekvéseit és eredményeit a magyar NN Biztosító példáin keresztül mutatta be. A mostani interjú a Covid-19 járvány kitörése előtt készült.

SUMMARY

Imre Sztanó after holding the post of CEO of NN Hungary, from the beginning of 2020 he acts as Chief Digital Officer of NN Group. The intentions and results of the company are presented by using the example of the Hungarian NN insurance company.

The present interview was done before the outbreak of Covid-19 pandemic.

Kulcsszavak: agilis működés, biztosítás, digitalizáció
Key words: agile operation, digitalization, insurance

JEL: G22, O30

DOI: 10.18530/BK.2020.1-2.6
<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2020.1-2.6>

A magyarországi NN tavaly a hazai pénzügyi szektorban elsőként állt át teljes szervezetével az agilis működésre. Ez a szervezeti modell általános az NN-en belül, vagy az Önöké a kivétel?

Az agilis működés nemcsak a magyarországi leányvállalatra jellemző, de az NN magyarországi csapata volt az első a cégcsoporton belül, akik belefogtak a szervezeti szintű agilis átalakulásba. Hasonló, teljes szervezeti váltásba fogott bele a spanyol cégünk is, és több NN-es ország is megvalósította az agilis modell egyes részelemeit. Az egész folyamat oda vezethető vissza, hogy meggyőződésünk szerint egyszerre több dolog kell ahhoz, hogy a változó ügyféligényeknek sikeresen meg tudjunk felelni. Kell egy kitűzött üzleti stratégia, kellenek a technológiai fejlesztések, de legalább ennyire kell egy szervezet is, amelyik képes folyamatosan fejlődni és valóban értéket teremteni az ügyfeleknek.

Ha jól értem, az agilis szervezet lényege az, hogy kis, dinamikus egységek, amelyek a saját területükön teljes felelősséget vállalnak a működésükért, próbálnak hatékonyan együttműködni.

Ez egy dimenziója az agilis szervezeti működésnek, amelynek az is fontos jellemzője, hogy próbál erőteljesen az ügyféligényekre és az értékteremtésre koncentrálni. Ezért az agilisban nem is csillagháborús projektekből gondolkozunk, hanem azt nézzük, hogy mi az a legkisebb egység, ami már értéket teremthet az ügyfélnek. Ez nemcsak azért fontos, hogy minél hamarabb legyen eredmény, de minél előbb hozunk a piacra valamilyen újítást, annál gyorsabban lesz visszajelzés arról, hogy ez az ügyfélnek értéket teremt-e vagy sem. A legfontosabb az agilis szemléletben, hogy jellegeből adódóan sokkal inkább képessé tesz a folyamatos tanulásra és változtatásra, ami ebben az – ügyfélelvárásaiban és technológiájában is elképesztő sebességgel változó – világban elengedhetetlen.

Hogyan illeszkedik ebbe a csoporton belül erősödő szervezeti logikába egy digitális igazgatói poszt, amely szintről azért mégiscsak csillagháborús léptékben kell tervezni?

Nagyon fontos feladat a vízió megalkotása arról, hogy merre akarunk menni, de legalább ennyire fontos a megvalósítás minősége is. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a digitális transzformációk jelentős része nem teljes mértékben hozza meg az elvárt eredményt. Bármilyen jó is a stratégiai irány, biztos, hogy egy ilyen út sok buktatóval, tapasztalással és utánigazítással jár. Ezért is annyira fontos, hogy folyamatosan tanuló szervezetet építsünk fel. E tekintetben nincs különbség abban, hogy egy helyi vagy nemzetközi szervezetben ülünk.

Nemzetközi digitális igazgatóként elsősorban az élet üzletágban keresi majd az új megoldásokat?

Mi egyáltalán nem gondolkodunk ilyen szempontból élet és nem-élet kategóriában, hiszen az ügyfelek sem így gondolkodnak. Nagy többségüknek ezek a fogalmak semmit sem jelentenek, nekik megoldandó feladataik, aggodalmaik vannak, szeretnék biztonságban

tudni a szeretteiket, a saját egészségüket vagy akár vagyontárgyaikat. Mi ezekre az igényekre szeretnénk válaszokat hozni, és itt jön a képbe a digitális igazgatói funkció. Az elmúlt években óriási változás állt be a technológiai lehetőségek által. Egyrészt a technológia formálja is az ügyféligényeket, másrészt rengeteg új lehetőséget ad a változó igények megválaszolására.

Az, hogy a magyar NN aktiválja a nem-élet üzletágát, az egész csoportra jellemző, vagy csak magyar sajátosság?

Vegecs a kép, hiszen már vannak olyan leányvállalataink, amelyek hosszabb-rövidebb ideje kompozit biztosítóként működnek. Az adott piacainkon, így Magyarországon is folyamatosan azt vizsgáljuk, hogy mi a következő logikus lépés annak érdekében, hogy még relevánsabbak legyünk. Mi egyértelműen azt láttuk, hogy a nem-élet üzletág újabb lehetőség arra, hogy több módon tudjunk ügyfeleket megszólítani, több igényükre tudjunk választ adni.

A kinevezéséről kiadott rövid közlemény feladatként jelölte meg az új partnerségek kialakítását is. Ez pontosan mit jelent: startupok bevonását az NN működésébe, vagy ökoszisztémák kialakítását, más ágazatokkal való együttműködés kiépítését?

Bármelyiket jelentheti, mert azt gondoljuk, ahhoz, hogy az ügyféligényeknek folyamatosan meg tudjunk felelni, innovációra van szükség, és nem akarjuk korlátozni azt, hogy ez milyen forrásból származzon. Szerintem ebbe egyre inkább beletartozik az is, hogy partneri kapcsolatban tudunk ügyféligényekre választ adni. Vagyis szeretnénk innoválni házon belül is, de egyáltalán nem gondoljuk azt, hogy feltétlenül mi tudunk mindenre választ adni. Szeretnénk olyan partnerekkel dolgozni, akik mind értékrendjükben, mind az általuk kínált szolgáltatások színvonalában hasonlatosak az NN-hez, és képesek értéket teremteni az ügyfélnek.

Miért pont a bejelentett termékekre koncentrálnak az NN a nem-élet ágban, és miért maradnak ki a hazai piacon ugyancsak prosperáló gépjármű-biztosítások?

A lakásbiztosítás gyakorlatilag természetes választás volt, mert egy ügyfél életében a család és az egészség mellett az otthon az egyik legfontosabb érték. Ezáltal a lakásbiztosítás nagyon jól kapcsolódik ahhoz az öngondoskodási palettához, amit eddig is kínáltunk Magyarországon. Ezt erősítik azok a piaci változások is, amelyeknek a tanúi vagyunk, hiszen a Nemzeti Bank kihozta a Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítás koncepciót, és azt gondoljuk, hogy ez az NN-nek nagyon jó belépési pont lehet.

Emellett még két termékcsoporttal jelentkezőnk. Egyrészt a hitelfedezeti biztosításokkal, ami abból adódott, hogy több olyan partnert látunk magunk körül, akikkel ezen termék vonatkozásában jól együtt tudnánk működni. Másrészt pedig az utasbiztosítást hozzuk be Magyarországon, mert ez megint csak egy olyan jól definiálható ügyféligényt jelent, amin keresztül sok-sok ügyfelet szólíthatunk meg. Mint azt a decemberi sajtótájékoztatón is hangsúlyoztuk, mindez nem azt jelenti, hogy itt feltétlenül megállunk, de jelenleg ennyi új terméktípus szerepel a már jóváhagyott terveinkben.

Hogy ítéli meg, hol tart a hazai biztosítási szektor digitalizációja nemzetközi viszonylatban?

Szerintem elsősorban nem a nemzetközi összehasonlítás érdekes, mert az ügyfelek sem így gondolkoznak. Relevánsabbnak érzem azt, hogy az ügyféligények változása átível a szektorokon. Ha az ember bizonyos újításokat vagy ügyfélélményt megta-pasztal egy szektorban, akkor hajlamos ugyanezeket elvárni minden más területen is. Ezt a jelenséget pedig egyik ágazat sem hagyhatja figyelmen kívül, és ebben a mi szektorunknak is van bőven teendője.

Mit jelent ez az NN-nél a gyakorlatban?

Az első dolog, ami ehhez kötődik, hogy a mindennapi működést digitalizáljuk és automatizáljuk. Nem véletlen, hogy az NN-nél mi is az értékesítés digitalizációjával kezdtünk Magyarországon, mert azt gondoltuk, hogy ez az, ami a legközvetlenebbül érzékelhető lesz az ügyfeleink számára. Teljesen papírmentessé tettük az értékesítési folyamatot, bevezettük az elektronikus aláírást, és automatizáltuk a kockázatbírálást. Utóbbinál korábban az ajánlat befogadása és a kötvény kibocsátása között az átfutás tizenhárom nap volt. Az automatizációval ez bizonyos esetekben akár tíz percre is le tud menni. Ha mondjuk az ajánlat beküldése után meghívjuk az ügyfelet egy kávéra, mire megissza, a kötvény már ott is van az e-mail fiókjában. Ez gyökeresen más ügyfél- és partnerélményt jelent, és ugyanezt a célt szolgálja a többi digitalizációs fejlesztésünk is.

Persze a mindennapi működés digitalizálása csak egyik része a dolognak. Legalább ennyire fontos az, hogy hogyan szólítjuk meg új módon az ügyfeleket. Miként az sok fórumon elhangzik: kevesen ébrednek azzal, hogy biztosítást akarnak vásárolni. Az ügyféligény az, hogy elkezdjek megoldást keresni egy engem foglalkoztató téma kapcsán, legyen az az egészségemmel, családommal, hobbimmal vagy éppen élethelyzettel kapcsolatos. Ezekben az – egyéként jellemzően digitális – interakciókban szeretnénk részt venni, ahol a beszélgetés nem onnan indul, hogy vegyél egy biztosítást. Példa erre a runaddict applikációnk, ahol a futók számukra igazán releváns dolgokhoz tudnak hozzájutni, mint például az orvosi call center, segítség a versenyekre való felkészülésben vagy éppen diszkont a futófelszerelések árából.

Eljuthat az értékesítés digitalizációja odáig, hogy az értékesítő ki is marad a folyamatból?

Az egészen kis összegű életbiztosítások kivételével én ezt nem gondolom. Az életbiztosítás belátható ideig igényelni fogja a személyes hitelességet, hiszen ezek nagy döntések az ember életében, ahol a többségünk szeretne egy hús-vér arcot látni, akiben szakmailag és emberileg is megbízhat. Ezzel együtt a személyes értékesítés nem ugyanazt fogja jelenteni, mint ma, teljesen át fogja szőni a technológia. Az egyszerűbb tranzakciók az ügyfélkiszolgálásban teljesen digitális csatornákra fognak terelődni. A hitelességet és tanácsadást igénylő beszélgetések esetében véleményem szerint döntő

többségében meg fog maradni a személyes értékesítő, ugyanakkor ez sem feltétlenül fizikai találkozás formájában fog megvalósulni. Szerintem a szolgáltatók kiemelt feladata, hogy akármilyen csatornán is kerül velük kapcsolatba az ügyfél, ugyanazt a magas szintű kiszolgálást nyújtják.

A személyre szabott biztosításoké a jövő? Ha igen, akkor mi marad a hagyományos biztosítási alapelvből: képezzünk minél nagyobb kockázatközösséget, és így porlasszuk szét a díjakat a csaknem mindenki számára megfizethető nagyságrendekig?

Ez sokrétű kérdés, és egyáltalán nem egyszerű a válasz. Szerintem az ügyfeleknek a személyesség érzését mindenképpen meg kell kapniuk. Érezniük kell, hogy az ő igényeikre, élethelyzetükre, számukra fontos dologra kapnak választ. Olyan szempontból is a személyesség irányába megyünk el szerintem, hogy a megelőzés egyre fontosabbá válik a biztosításban is, és ezzel összefüggésben a személyes árazás is meg tud jelenni. Ez az árazás a gyakorlatban nem konkrétan az adott személyre vonatkozik, de az, hogy egyre több adat keletkezik rólunk, és ezt megosztjuk a szolgáltatókkal, befolyásolni fogja az árazást.

Az árazást így befolyásolni tudja például az életmódunk is. Ha diabéteszesként a vércukorszintemet az adott sávban tartom, és ezt megosztom a szolgáltatóval, akkor jobb kockázati besorolásba kerülhetek, és kedvezőbb biztosítási díjat fizethetek. Ezáltal egy újabb dimenzióval töltődik fel a biztosítások társadalmi szerepe, és ha a szektor ezt jól fogja meg, az pozitív erőt képezhet a társadalomban. Nyilvánvalóan nagyon fontos a felelőssége a szektornak abban, hogy ezt olyan módon tegye meg, hogy a társadalmi felelősségvállalás és a kockázatközösség szelleme fenn tudjon maradni, és ne legyen ennek a folyamatnak kivető hatása.

Egy másik trend, a shared economy terjedése, vagyis a tulajdonlás szerepének és a tulajdonérzet fontosságának a csökkenése hogyan fog hatni a biztosításokra?

Az biztosan látszik, hogy erősödik ez a trend, és az új generációk már másképpen állnak a tulajdonláshoz, mint elődeik. Ezzel együtt is számos nyitott kérdés van még abban a vonatkozásban, hogy milyen sebességgel és az élet mely területein fog elterjedni ez a jelenség. Nyilván nem minden részét fogja érinteni az életnek, de egyértelműen hat a biztosításokra és arra is, hogy valójában kinek a tulajdonát és milyen konstrukcióban biztosítjuk ebben az új felfogásban. Szerintem ez egy további motiváció arra, hogy partnerségekben tevékenykedjünk, mert valószínűleg így jobban tudunk erre a változásra választ adni.

Az európai szabályozás mennyiben követi az említett ügyféligények közül azt, hogy a fogyasztó elsősorban könnyen átlátható termékeket és gyors ügyintézkést vár el?

Szerintem ez folyamatos útkeresés. Mi az a szint, ahol tényleg teljes körű információt tudunk adni az ügyfélnek, fel tudjuk tárni az igényét, és valóban igényalapon

tudunk neki értékesíteni, de közben ne zúdítsunk rá túl nagy információdömpinget, ami gátolhatja a tisztánlátást. Nem gondolom, hogy könnyen meg lehet találni ebben az optimális egyensúlyt, de biztos vagyok abban, hogy Magyarországon ezt a dilemmát pontosan látja a felügyelet is.

Nem magától értetődő tehát, hogy a digitalizáció kikényszeríti az egyszerűsítést, a simplicity irányába való haladást?

Olyan szinten fejlődnek a technológia adta lehetőségek, így az is, hogy az ügyfelek előtt mekkora tér nyílik, és milyen veszélyeknek vannak kitéve, hogy ez szüntelen dialógust és utánkövetést igényel. Ebben a folyamatban nem látom a végpontot, amikor befejezettségről beszélhetnénk. Visszautalva a beszélgetés elejére, mindez nagyfokú agilitást igényel mind szolgáltatói, mind szabályozói oldalon.

MEGELŐZHETŐ-E ADMINISZTRÁCIÓS ESZKÖZÖKKEL A KLÍMAKATASZTRÓFA? AZ EURÓPAI UNIÓ FENNTARTHATÓ FINANSZÍROZÁSI JOGSZABÁLYCSOMAGJA

Dr. Kocsis Orsolya (szakmai tanácsadó, Pénzügyminisztérium), orsolya.kocsis@pm.gov.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen írás azt az új európai uniós jogszabálycsomagot mutatja be, melynek célja a fenntartható befektetések előmozdítása. A cikk az előzmények áttekintését követően röviden vázolja a jogszabálycsomag elemeit, illetve ismerteti a jogszabálycsomag egyes, a biztosítási szektort érintő hatásait, különös tekintettel a fenntarthatóságra vonatkozó közzétételi kötelezettségekre, melyek a közeljövőben a biztosítóknak is újabb feladatokat fognak jelenteni.

SUMMARY

The present article introduces the new legislative package of the European Union that aims to promote sustainable investments. Following an overview of the background, the article briefly outlines the elements of the legislative package and gives a description of certain effects of the package on the insurance sector, particularly regarding the disclosure requirements that will be a challenge for the insurance industry in the near future.

Kulcsszavak: EU-szabályozás, fenntartható finanszírozás

Keywords: EU regulation, sustainable finance

JEL: G28, Q54

DOI: 10.18530/BK.2020.1-2.12

<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2020.1-2.12>

Előzmények

2015-ben került elfogadásra az ENSZ 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendje (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development), valamint az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodás (Paris Agreement)¹. Ez utóbbi célul tűzte ki a globális felmelegedés jóval 2°C alatti szintre való szorítását. Az ezen dokumentumokban megfogalmazott ambiciózus célok jelentős forrásokat igényelnek. Ennek megfelelően az Európai Bizottság javaslata szerint az EU 2021-2027 időszakra szóló költségvetésének hozzávetőleg 20 százalékát fordítaná a fenntartható fejlődésre. Az azonban már most egyértelmű, hogy sem az uniós, sem a tagállami költségvetési források nem lesznek elegendők a fenntarthatóság körében meghatározott célok finanszírozására, ezért új, további forrásokat is keresni kell.

A fenti probléma megvizsgálására az Európai Bizottság 2016 végén a fenntartható finanszírozással foglalkozó magas szintű szakértői csoportot nevezett ki. A szakértői csoport 2018. január 31-én közzétette végső jelentését², amely átfogó jövőképet vázol arról, miként lehetne kialakítani az EU fenntartható finanszírozási stratégiáját. Ennek központi elemei a finanszírozás fenntartható és inkluzív növekedéshez való hozzájárulásának javítása a társadalom hosszú távú szükségleteinek finanszírozása révén; illetve a pénzügyi stabilitás erősítése a környezeti, szociális és irányítási tényezők befektetési döntéshozatalba való beépítésén keresztül.

Az Európai Bizottság 2018 márciusában hozta nyilvánosságra a „Fenntartható növekedés finanszírozásáról” szóló Cselekvési tervét³, melynek fő céljai

- a tőkeáramlások fenntartható befektetések felé történő irányítása,
- kezelni a klímaváltozásból, az erőforrások kimerüléséből, a természet pusztulásából és a társadalmi problémákból fakadó pénzügyi kockázatokat,
- az átláthatóság és a hosszú távú szemléletmód támogatása.

2019 júniusában a Bizottság új irányelveket bocsátott ki a vállalatok által teljesítendő, a klímával kapcsolatos közzétételeket illetően⁴. A Bizottság által az előző évben felállított Technikai Szakértői Csoport (TEG)⁵ ugyancsak 2019 júniusában tette közzé jelentéseit az éghajlatváltozás hatásainak mérséklését és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló fenntartható tevékenységek EU-s osztályozási rendszeréről⁶, az EU Zöld Kö-tény Sztenderdjéről⁷, továbbá 2019 szeptemberében a két új EU klíma referenciamutató alkalmazását elősegítő technikai részletekről⁸.

A javaslatcsomag

Az Európai Bizottság a „Fenntartható növekedés finanszírozásáról” szóló Cselekvési tervhez kapcsolódóan 2018 májusában jogszabályjavaslat csomagot nyújtott be a Tanácsnak, amely az alábbi részekből állt:

- a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról szóló rendelet (Taxonómia rendelet),
- a fenntartható befektetésekkel és a fenntarthatósági kockázatokkal kapcsolatos közzétételekről szóló rendelet (Közzétételi rendelet),
- a karbonszegénységi referenciamutatók és a karboncsökkentési referenciamutatókról szóló rendelet (Benchmark rendelet).

Ezen javaslatok alapján 2019 végére mindhárom rendelet elkészült. 2019. december 9-én került kihirdetésre az Európai Unió Hivatalos Lapjában

- a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló, 2019. november 27-i (EU) 2019/2088 európai parlamenti és tanácsi rendelete⁹, valamint
- az (EU) 2016/1011 rendeletnek az uniós éghajlatváltozási referenciamutatók, a Párizsi Megállapodáshoz igazodó uniós referenciamutatók és a referenciamutatókra vonatkozó, fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételek tekintetében történő módosításáról szóló, 2019. november 27-i (EU) 2019/2089 európai parlamenti és tanácsi rendelet¹⁰.

A Taxonómia rendelet tekintetében 2019. december 16-án született politikai megállapodás az Európai Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament között. Ez a rendelet a jogász-nyelvész felülvizsgálatot követően kerül majd kihirdetésre.

A javaslatcsomag leglényegesebb eleme a Taxonómia rendelet, amelyet az EU vélhetően nemcsak a pénzügyi szolgáltatások területén kíván majd alkalmazni a jövőben egyes gazdasági tevékenységek fenntarthatóságának megítéléséhez, hanem egyéb területek – például uniós költségvetés, uniós támogatások – esetében is ehhez nyúl majd vissza. Az Európai Bizottság feltehetően taktikai okokból döntött úgy, hogy a pénzügyi szolgáltatási területen tárgyalja a jogszabályt, ahol kevesebb vitára számíthatott a konkrét környezeti problémákat és gazdasági tevékenységeket illetően, és amely döntés helyességét igazolja, hogy viszonylag gyorsan elfogadásra került a jogszabály.

A javaslatcsomag leglényegesebb eleme a Taxonómia rendelet, amelyet az EU vélhetően nem csak a pénzügyi szolgáltatások területén kíván majd alkalmazni.

A javaslatcsomag tárgyalása során viszonylag hamar kirajzolódtak a nyugat-európai és a kelet-európai tagállamok közötti megközelítésbeli különbségek. Míg a nyugat-európai tagállamok többségében már hosszabb ideje jelentős igény mutatkozik a fenntartható pénzügyi termékek iránt, és a fenntartható vagy zöld minősítésnek komoly marketingértéke van, addig a kelet-európai tagállamokban sem a pénzügyi, sem a környezeti tudatosság nem éri el azt a szintet, hogy számottevő kereslet legyen a fenntartható termékek iránt,

és így a javaslatcsomagot inkább szükségtelen adminisztrációs teherként értékelik ezekben a tagállamokban. Hátrányosan érintik továbbá az intézkedések azon kelet-európai vállalkozások forráshoz jutását is, amelyek tevékenysége a javaslatcsomag alapján nem minősül fenntarthatónak, viszont jelentős mértékben függnek a nyugat-európai befektetésektől, mivel így a jövőben csak nehezebben, illetve drágábban tudják majd finanszírozni működésüket, ideértve egyébként a tevékenységük fenntartható irányba történő fejlesztését is.

Franciaország meglehetősen jó érdekérvényesítő képességgel rendelkezik a pénzügyi szolgáltatások európai uniós szintű szabályozása terén, így nem meglepő, hogy a javaslatcsomagra – elsősorban a közzétételről szóló rendeletről – jelentős hatást gyakoroltak a francia rendelkezések, így különösen a 2015 őszén elfogadott és 2016. január 1-jén hatályba lépő, az energetikai átállásról szóló francia törvény¹¹ éghajlattal kapcsolatos közzétételekre vonatkozó 173. cikke. Kérdéses, hogy a 2018-ban benyújtott uniós javaslatcsomag kidolgozása során mennyiben lehetett figyelembe venni a francia előírások gyakorlati hatásait, hiszen azokat sem alkalmazták olyan hosszú ideje, hogy a tapasztalatokból megalapozott következtetések lettek volna levonhatók. Másfelől az is felmerül, hogy a francia szabályozás által a saját intézményeinek okozott, a többi uniós tagállam szereplőivel szemben létrejövő versenyhátrány kiküszöbölése volt-e a célja a francia rendelkezések valamennyi uniós tagállamra történő „kiterjesztésének”.

Taxonómia rendelet

A Taxonómia rendelet alapvető célja, hogy egységes európai osztályozási rendszert alakítson ki a gazdasági tevékenységek fenntarthatósági szempontú minősítése tekintetében.

A Taxonómia rendelet 6 környezeti célt határoz meg:

- az éghajlatváltozás csökkentése,
- az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás,
- a vizek és tengerek fenntartható használata és védelme,
- átmenet a körkörös gazdaságba, hulladékmegelőzés és -újrahasznosítás,
- szennyezésmegelőzés és -csökkentés,
- az egészséges ökoszisztémák védelme.

Az egyes környezeti célokon belül a Taxonómia rendelet felsorolja a fenntartható gazdasági tevékenységek fő típusait, jellemzőit. A rendelet felhatalmazásának megfelelően az Európai Bizottság delegált jogi aktusokban határozza majd meg azokat a mennyiségi, illetve – ahol a mennyiségi meghatározás nem lehetséges – minőségi technikai szűrőfeltételeket (technical screening criteria), amelyek alapján megállapítható, hogy egy konkrét gazdasági tevékenység ténylegesen fenntarthatónak minősül-e.

Ahhoz, hogy egy gazdasági tevékenység a Taxonómia rendelet szerint fenntarthatónak minősülhessen – amellet, hogy a fenti 6 környezeti cél közül legalább egyet szolgálni kell – további szükséges feltétel az is, hogy a többi fenntarthatósági cél egyikét se károsítsa jelentős mértékben (no significant harm), illetve hogy a Taxonómia rendeletben hivatkozott minimális garanciáknak – így elsősorban a munkára vonatkozó alapvető jogok betartásának – is eleget tegyen.

A Taxonómia rendelet rögzíti, hogy az Európai Bizottság munkáját – elsősorban a technikai szűrőfeltételek kidolgozása kapcsán – a különböző érdekeltek képviselőiből álló Fenntartható Finanszírozási Platform és a Tagállami Szakértői Csoport segíti.

A Taxonómia rendelet a fentiekén túl a Közzétételi rendeletet meghaladó közzétételi kötelezettségeket is előír a pénzügyi piac résztvevői számára az osztályozási rendszer alkalmazása tekintetében. Ezen kívül a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról szóló 2013/34/EU irányelv¹² 19a. cikkének és 29a. cikkének hatálya alá tartozó vállalkozásokat is kötelezi arra, hogy nem pénzügyi kimutatásaikban, illetve konszolidált nem pénzügyi kimutatásaikban tegyék közzé a taxonómiának megfelelő tevékenységükhöz köthető forgalmuk, beruházásaik és működési költségeik arányát.

Közzétételi rendelet

A fenntartható finanszírozással kapcsolatos közzétételről szóló rendelet célja, hogy következetes módon, ágazatokon átívelően integrálja a környezeti, társadalmi és irányítási (ESG) megfontolásokat a befektetés és tanácsadás folyamatába. Ez azt hivatott biztosítani, hogy a pénzügyi piaci szereplők, amelyek azt a megbízatást kapják ügyfeleiktől, hogy befektetési döntéseket hozzanak a nevükben, beépítsék a környezeti és társadalmi tényezőket a belső folyamataikba, és e tekintetben tájékoztassák az ügyfeleiket. A Közzétételi rendelet azt is biztosítani kívánja, hogy a tanácsadást nyújtó befektetési vállalkozások és biztosításközvetítők értékteremtő tényezőként vegyék figyelembe a környezeti és társadalmi jellemzőket, amikor a befektetőkkel szembeni kötelezések részeként tanácsokat adnak, és bocsássák a befektetők rendelkezésére az ezzel kapcsolatos információkat. A Közzétételi rendelet előírja mind a környezeti és társadalmi tényezőknek a pénzügyi termékre gyakorolt esetleges hatásának, mind a befektetéseknek a környezeti és társadalmi tényezőkre gyakorolt hatásának közzétételét.

Benchmark rendelet

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1011 rendelete egységes szabályokat állapít meg a referenciamutatókra vonatkozóan az EU tekintetében, és kitér a referenciamutatók különböző típusaira.

A tapasztalatok alapján egyre több befektető alkalmaz karbonszegénységi befektetési stratégiát, és veszi igénybe karbonszegénységi referenciamutatók segítségét a befektetési

portfóliók teljesítményének összehasonlítására vagy mérésére. Jelenleg sokféle indexet sorolnak egy csoportba karbonszegénységi indexként. Ezeket a karbonszegénységi indexeket referenciamutatóként használják a határokon átnyúlóan értékesített befektetési portfóliók és termékek esetében. A karbonszegénységi referenciamutatók minősége és integritása hatással van a belső piac hatékony működésére számtalan egyéni és kollektív befektetési portfólió esetében. A befektetési portfóliók esetében teljesítménymérésre használt sok karbonszegénységi indexet az egyik tagállamban bocsátják rendelkezésre, de más tagállamokban használják a portfólió- és vagyongazdálkodók, különösen az elkülönített befektetési számláknál és a kollektív befektetési rendszereknél. A portfólió- és vagyongazdálkodók ráadásul gyakran fedezik szén-dioxid-kitettségi kockázataikat más tagállamokban kidolgozott referenciamutatók használatával.

A Benchmark rendelet ezért a belső piac megfelelő működésének fenntartása, működési feltételeinek további javítása, valamint a fogyasztók és befektetők magas szintű védelmének biztosítása érdekében úgy módosította az (EU) 2016/1011 rendeletet, hogy az uniós szinten megállapítsa a harmonizált karbonszegénységi referenciamutatók szabályozási keretét.

A biztosítási szektort érintő közzétételi követelmények

Mind a Közzétételi rendelet, mind a Taxonómia azonos alanyi körre állapít meg részben hasonló, de végső soron mégis külön közzétételeket előíró rendelkezéseket.

A személyi hatály megállapításának alapja az volt, hogy a hosszú távú befektetésként értékelhető pénzügyi piaci tevékenységeket folytató szereplőket fedje le. A biztosítási piaci szereplők szempontjából ez a biztosítási alapú befektetési termékeket (IBIP)¹³ kínáló biztosítókat, illetve az ilyen termékeket értékesítő közvetítőket, valamint az IBIP termékekre vonatkozó tanácsadást folytató biztosítókat és biztosításközvetítőket foglalja magában azzal, hogy a három személynél kevesebbet foglalkoztató közvetítőkre csak abban az esetben terjed ki a rendelkezések hatálya, ha a tagállam így határoz.

A Közzétételi rendelet a kötelezettek típusa alapján eltérő közzétételi követelményeket állapít meg. E szerint három kategória különíthető el: a „pénzügyi piaci szereplők”, a „pénzügyi tanácsadók”, valamint a „biztosításközvetítők”. A biztosítási szektor tekintetében a „pénzügyi piaci szereplő” az IBIP termékeket kínáló biztosítókat, „pénzügyi tanácsadó” az IBIP termékek vonatkozásában biztosítási tanácsadást nyújtó biztosítókat és biztosításközvetítőket, míg a „biztosításközvetítő” a biztosítási értékesítésről szóló, 2016. január 20-i (EU) 2016/97 európai parlamenti és tanácsi irányelv (IDD) 2. cikk (1) bekezdés 3. pontja szerinti biztosításközvetítőket jelenti.

Sajnos a Közzétételi rendelet a személyi hatály meghatározása során nem alkalmazza koherens módon a szektor terminológiáját, így nem egyértelmű, hogy a biztosítók esetében említett „kínál” (makes available) vajon az előállításra vagy az értékesítésre, esetleg mindkettőre vonatkozik-e. Továbbá azt sem veszi figyelembe a rendelet, hogy az IDD 25. cikke alapján biztosításközvetítők is alakíthatnak ki biztosítási terméket [a biztosítási

tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (Bit.) 375/A. §]. Így alapvetően a szervezet típusától (biztosító vagy közvetítő) függően kerülnek meghatározásra a közzétételi követelmények, függetlenül attól, hogy adott esetben azonos tevékenységet folytatnak.

Sajnos a Közzétételi rendelet a személyi hatály meghatározása során nem alkalmazza koherens módon a szektor terminológiáját.

Megjegyzendő, hogy a magyar jogalkotó – élve az IDD 29. cikk (3) bekezdés harmadik albekezdésében biztosított opcióval – a Bit. 166/B. §-ában előírta, hogy IBIP termék kizárólag tanácsadással értékesíthető. Ez viszont a fenntarthatósági közzétételek szempontjából azt vonja maga után, hogy az IBIP termékeket értékesítő biztosításközvetítőknek a tanácsadókra vonatkozó közzétételeket kell teljesíteniük, illetve az IBIP termékeket közvetlenül értékesítő biztosítóknak is figyelemmel kell lenniük a tanácsadókra vonatkozó rendelkezésekre. Ebből továbbá az is következik, hogy a három főnél kevesebb személyt foglalkoztató biztosításközvetítőknek a Közzétételi rendelet alóli kivétele sem érvényesülhet.

A Taxonómia rendelet ugyan alapvetően az egyes gazdasági tevékenységek fenntarthatónak való minősítésére vonatkozó szabályokat állapít meg, de – nem túl következetes módon – a Közzétételi rendelethez kapcsolva további közzétételi kötelezettségeket is rögzít a szerződéskötést megelőző közzétételek, valamint az időszakos jelentések tekintetében.

Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a Taxonómia rendelet a Közzétételi rendelet 2. 8., 9. és 11. cikkét is módosítja, azonban ezek a módosítások még nem jelennek meg a 2019. december 9-én az Európai Unió Hivatalos Lapjában kihirdetett Közzétételi rendeletben, és csak a Taxonómia rendelet kihirdetését követően lépnek majd hatályba.

A közzétételi kötelezettségek több szempontból is csoportosíthatók:

1. A közzétételre kötelezettek köre szerint

- pénzügyi piaci szereplők,
- pénzügyi tanácsadók.

2. A fenntarthatósági hatás iránya szerint

- a környezeti és társadalmi tényezőknek a befektetésre gyakorolt negatív hatása [„fenntarthatósági kockázat” 2. cikk (1) bekezdés 22. pont]¹⁴ – melyet valószínűleg már jelenleg is számos pénzügyi piaci szereplő figyelembe vesz – (környezeti és társadalmi tényezők → befektetés) (3., 5. és 6. cikk),
- a befektetésnek a környezeti és társadalmi tényezőkre gyakorolt hatása (befektetés → környezeti és társadalmi tényezők) (4., 7–11. cikk).

3. A közzététel szintje szerint

- szervezeti szintű (3-6. cikk),
- termék szintű (7-11. cikk).

4. A befektetés fenntarthatóságának szintje szerint

- semmiféle fenntarthatósági jellemzővel vagy céllal nem rendelkezik (3–7. cikk),
- a környezeti vagy társadalmi jellemzőket, illetve ezek kombinációját mozdítja elő (8., 10. és 11. cikk),
- a fenntartható befektetést tűz célul [2. cikk (1) bekezdés 17. pont]¹⁵ (9-11. cikk).

5. A közzététel helye és ideje szerint

- a szervezet honlapján folyamatosan (3–5. és 10. cikk),
- a szerződéskötést megelőzően a tájékoztatóban (6–9. cikk),
- évente írásban (időszakos jelentések) (11. cikk).

6. A közzététel formája szerint

- a fenntarthatósági kockázatokkal kapcsolatos politika (3. cikk),
- átvilágítási politika (4. cikk),
- javadalmazási politika (5. cikk),
- a biztosítási és viszontbiztosítási üzleti tevékenység megkezdéséről és gyakorlásáról szóló, 2009. november 25-i 2009/138/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (Szolvencia II) 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti szerződéskötést megelőző tájékoztató (6–9. cikk),
- időszakos jelentés [biztosítók esetében a Szolvencia II 185. cikk (6) bekezdésének megfelelően] (11. cikk).

7. A közzététel tartalma szerint

- a fenntarthatósági kockázatoknak a befektetési döntéshozatali eljárásokba, illetve befektetési és biztosítási tanácsokba történő integrálása (3. cikk és 6. cikk);
- a szervezet befektetési döntéseinek fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásainak figyelembevétele, illetve ennek mellőzése és a mellőzés indoka (4. cikk);
- a tanácsadás során a fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatások figyelembevétele, illetve ennek mellőzése és a mellőzés indoka (4. cikk);
- ha a pénzügyi termék sem környezeti és társadalmi jellemzőket nem mozdít elő, sem fenntartható befektetést nem tűz ki célul, az alábbi nyilatkozat (Taxonómia rendelet)

„Az e pénzügyi termék alapjául szolgáló befektetések tekintetében nem érvényesülnek a környezeti szempontból fenntartható tevékenységekre vonatkozó uniós kritériumok.”;

- a javadalmazási politikák fenntarthatósági kockázatok integrálásával való összhangja biztosításának módja (5. cikk);
- a fenntarthatósági kockázatok által kínált, illetve tanácsadással érintett pénzügyi termékek hozamára gyakorolt valószínű hatások értékelésének eredményei, vagy ha a fenntarthatósági kockázatok nem minősítik relevánsnak, annak indokai (6. cikk);
- az adott pénzügyi termék fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásainak figyelembevételének módja, illetve ezek mellőzése és a mellőzés indoka (7. cikk);
- nyilatkozat arról, hogy az időszakos jelentésekben (11. cikk) szerepelnek a fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásokra vonatkozó információk (7. cikk);
- környezeti és társadalmi jellemzőket előmozdító termék esetében (8. és 11. cikk)
 - o a környezeti és társadalmi jellemzők hogyan valósulnak meg;
 - o ha a környezeti és társadalmi jellemzők mérésére mutatót (indexet) referenciamutatónak jelölték ki, információ arról, hogy e mutató összhangban áll-e a szóban forgó jellemzőkkel, és ha igen, milyen módon;
 - o hol található meg az alkalmazott mutató kiszámítására használt módszer;
 - o a környezeti és társadalmi jellemzők megvalósulásának mértéke;
 - o ha a termék környezeti jellemzőket mozdít elő (Taxonómia rendelet)
 - a Taxonómia rendeletben felsorolt környezeti célok szerinti, azon környezeti jellemzőre vonatkozó információk, amelyekhez a termék alapjául szolgáló befektetés hozzájárul;
 - annak ismertetése, hogy a termék alapjául szolgáló befektetéseket milyen módon és milyen mértékben fektetik a Taxonómia rendelet meghatározása szerinti környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységekbe, beleértve azt is, hogy a pénzügyi termék céljára kiválasztott összes befektetés mekkora százalékából finanszíroznak környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységeket, és ezen belül meg kell adni a támogató tevékenységek, illetve a klímasemleges gazdaságra való átállást támogató tevékenységek részarányát is;
 - az alábbi nyilatkozat:
 „A »nem járnak jelentős káros hatással« elv kizárólag a környezeti szempontból fenntartható tevékenységekre vonatkozó uniós kritériumoknak megfelelő termék alapjául szolgáló befektetésekre érvényesül.
 Az e pénzügyi termék többi részének alapjául szolgáló befektetések tekintetében nem érvényesülnek a környezeti szempontból fenntartható tevékenységekre vonatkozó uniós kritériumok.”
- fenntartható befektetést célul tűző pénzügyi termék esetében (9. és 11. cikk)
 - o ha egy indexet jelölték ki referenciamutatónak, akkor információ arról, hogy a kijelölt index hogyan igazodik a célkitűzéshez, és az adott index hol található,

illetve magyarázat arról, hogy a célkitűzéshez igazított kijelölt index miért és mennyiben tér el egy általános piaci indextől;

- o ha nem jelölték ki indexet referenciamutatónak, akkor magyarázat arra vonatkozóan, hogy hogyan érik el a célkitűzést;
- o ha a pénzügyi termék célkitűzése a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése, az alacsony szén-dioxid-kibocsátási kitettségre vonatkozó célkitűzés, illetve ha nem áll rendelkezésre az (EU) 2016/1011 rendelet¹⁶ szerinti uniós éghajlatváltozási referenciamutató vagy Párizsi Megállapodáshoz igazodó uniós referenciamutató, akkor részletes tájékoztatás arról, hogy hogyan biztosítják a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló cél elérése érdekében tett folyamatos erőfeszítéseket és az e referenciamutatók kiszámítására használt módszer;
- o a pénzügyi termék fenntarthatósággal kapcsolatos általános hatása a megfelelő fenntarthatósági mutatók alkalmazásával, vagy – ha indexet jelölték ki referenciamutatónak – a pénzügyi terméknek a kijelölt index, illetve az általános piaci index hatásával mért általános, fenntarthatósággal kapcsolatos hatása közötti összehasonlítás a fenntarthatósági mutatók révén;
- o ha a termék környezeti célkitűzéssel rendelkezik (Taxonómia rendelet)
 - a Taxonómia rendeletben felsorolt környezeti célok szerinti, azon környezeti célkitűzésekre vonatkozó információk, amelyhez a termék alapjául szolgáló befektetés hozzájárul,
 - annak ismertetése, hogy a termék alapjául szolgáló befektetéseket milyen módon és milyen mértékben fektették a Taxonómia rendelet meghatározása szerinti környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységekbe, beleértve azt is, hogy a pénzügyi termék céljára kiválasztott összes befektetés mekkora százalékából finanszíroznak környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységeket, és ezen belül meg kell adni a támogató tevékenységek, illetve a klímasemleges gazdaságra való átállást támogató tevékenységek részarányát is.
- a környezeti és társadalmi jellemzőket előmozdító, illetve a fenntartható befektetést célul tűző pénzügyi termékek tekintetében egyaránt (10. cikk)
 - o a környezeti és társadalmi jellemzők, illetve a fenntartható befektetési célkitűzésről szóló leírás;
 - o pénzügyi termék tekintetében kiválasztott fenntartható befektetés hatásának, illetve a környezeti és társadalmi jellemzőknek az értékelésére, mérésére és nyomon követésére használt módszerre vonatkozó információk (pl. adatforrások, az alapul szolgáló eszközök átvilágítási kritériumai, a pénzügyi termék általános fenntarthatósági hatásának, illetve a környezeti és társadalmi jellemzők mérésére használt megfelelő fenntarthatósági mutatók).

A közzétételi kötelezettségeket a 2. mellékletben található táblázat rendszerezi a fenti szempontok alapján (a teljesség igénye nélkül).

A közzétételi kötelezettségek konkrét tartalma alapvetően az érintett termék fenntarthatóságának szintjétől függ, de a Közzétételi rendelet számos helyen a „comply or explain” megközelítést alkalmazza, így például a környezeti és társadalmi tényezőkre gyakorolt káros hatások figyelembevételének mellőzése esetén is e tény külön feltüntetése mellett a figyelembevétel hiányára vonatkozó indokolást is elvárnak mind szervezet-, mind termékszinten.

Megjegyzendő, hogy a Bizottság a közzétételek többsége esetében szabályozástechnikai, illetve végrehajtás-technikai standardokban határozza meg a közzéteendő információk tartalmát, megjelenítését, illetve egyes esetekben módszertanát is. Ez a megoldás azt a piac számára már jól ismert kockázatot hordozza magában, hogy a közzétételi kötelezettségek gyakorlati teljesítéséhez elengedhetetlenül szükséges részletszabályok csak késve, közvetlenül az első szintű jogszabályok hatálybalépése előtt kerülnek kihirdetésre, így szinte feloldhatatlan időbeli nyomást helyezve az érintettekre.

A közzétételi kötelezettségek konkrét tartalma alapvetően az érintett termék fenntarthatóságának szintjétől függ.

A fenntarthatóságra vonatkozó közzétételi kötelezettségek teljesítésének felügyeletét a Közzétételi rendelet 14. cikke alapján a Magyar Nemzeti Bank látja majd el.

A Közzétételi rendelet szabályait alapvetően 2021. március 31-től kell alkalmazni az időszakos jelentésekben közzéteendő információkra vonatkozó rendelkezések kivételével, melyeket csak 2022. január 1-től kell majd alkalmazni. Kérdéses, hogy a főszabály szerint 2021. március 31-től alkalmazandó, de az időszakos jelentésekben közzéteendő információkra kiterjedő tájékoztatást előíró 7. cikk (1) bekezdése és 10. cikk (1) bekezdés d) pontja szerinti kötelezettség miként lesz teljesíthető 2022. január 1. előtt.

A Taxonómia rendelet még nem került kihirdetésre. A tervezet szövege alapján a Taxonómia rendelet az Európai Unió Hivatalos Lapjában való kihirdetést követő huszadik napon lép hatályba. A Taxonómia rendeletnek a Közzétételi rendeletbe további közzétételi kötelezettségeket iktató rendelkezései tekintetében nem került meghatározásra külön alkalmazási határidő, így azok a Taxonómia rendelet hatálybalépésének időpontjától kezdve alkalmazandók. Viszont a Taxonómia rendelet azon rendelkezéseit, amelyekre a Közzétételi rendelet így beillesztett új szabályai hivatkoznak, csak később, ráadásul az érintett környezeti céltól függően lépcsőzetesen, 2021. december 31-től, illetve 2022. december 31-től kell alkalmazni.

Vagyonbiztosítás mint fenntartható tevékenység

A Taxonómia rendelet szerinti technikai szűrőfeltételeket előkészítő Technikai Szakértői Csoport (TEG) 2019 júniusában közzétett jelentése alapján egyes vagyonbiztosítási szolgáltatások nyújtása fenntartható tevékenységnek minősülhetne. A jelentés egyelőre csak egyfajta javaslatnak tekinthető, a végső döntést az Európai Bizottság hozza majd meg bizottsági rendelet formájában.

A TEG megállapítása szerint az éghajlatváltozásból fakadó kockázatokra nyújtott biztosítás fontos eleme az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásnak – amely a Taxonómia rendelet szerinti környezeti célok egyike –, mivel nemcsak a kockázatmegosztást segíti elő, hanem lefedi a teljes kockázatkezelési (azonosítás, elemzés, tervezés, végrehajtás és értékelés) és katasztrófakezelési (megelőzés és védelem, felkészülés, reagálás és helyreállítás) ciklust is.

Az éghajlatváltozásból fakadó kockázatokra nyújtott biztosítás fontos eleme az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásnak.

Az éghajlatváltozásból fakadó kockázatok elleni biztosítások a TEG szerint az alábbi módokon járulhatnak hozzá az éghajlatváltozással járó fizikai kockázatok csökkentéséhez:

- az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatok elleni sztetend nem-élet biztosítások nyújtása;
- többkockázatú terménybiztosítás nyújtása az extrém éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatok ellen;
- az alkalmazkodásra irányuló magatartás ösztönzése, például díjkedvezmény nyújtása azoknak a lakástulajdonosoknak, akik lépéseket tesznek a házuk futótűzek elleni védelmére;
- kockázattervezési szaktanácsadás nyújtása az ügyfelek számára kockázatkezelést javító programokkal, illetve a vonatkozó szaktudás megosztása az új projektek kapcsán;
- a biztosítók számára rendelkezésre álló adatok és tudás felhasználása az övezeti besorolási és építési szabályok, valamint a helyi alkalmazkodási tervek kidolgozása során, mivel a biztosítók számára általában kellő információ áll rendelkezésre arról, hogy mely területek magas kockázatúak, és hogy milyen intézkedések révén csökkenthető a kockázat;
- segítségnyújtás az alul- vagy egyáltalán nem biztosított közösségek számára a szélesebb kockázatkezelési megoldások részeként innovatív kockázatátruházási mechanizmusok kifejlesztése révén pl. Caribbean Catastrophe Risk Insurance Facility, African Risk Capacity;
- a biztosítási szerződések általános elemeként a kockázati szintek szerint differenciált módon minimum építési szabályok megkövetelése vagy a „jobban felépíteni, mint előtte” alapelv követése;
- online eszközök vagy korai előrejelzési módszerek kifejlesztése abból a célból, hogy lehetővé tegyék a vagyont érintő árvizek, viharok és egyéb éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatok azonosítását;
- természeti katasztrófa modellek tökéletesítésének elősegítése a különböző éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatok kapcsán.

Nem pénzügyi beszámolóra vonatkozó követelmények

Az Európai Bizottság eredeti javaslatcsomagjának egyik legnagyobb hiányossága volt, hogy nem határozta meg a pénzügyi piaci szereplők számára előírt fenntarthatósági tárgyú közzétételek alapjául szolgáló adatok forrását, így egyrészt nehezen megoldható helyzet elé állítva a pénzügyi szektort, másfelől szélesre tárva a kaput a zöldrefestés¹⁷ gyakorlatának. Csak a Taxonómia rendelet tárgyalásának végső szakaszában merült fel a probléma megoldásának igénye, amelyre az uniós jogalkotó az általános, valamennyi – tehát nem csak a pénzügyi jellegű – vállalkozásra kiterjedő pénzügyi kimutatásokra vonatkozó szabályok formális módosítása nélkül, azoknak a Taxonómia rendeletben történő tartalmi kibővítésével kívánt válaszolni.

Az így megalkotott rendelkezés célja, hogy a pénzügyi szektor számára előírt fenntarthatósági tárgyú közzétételi kötelezettséghez adatok álljanak rendelkezésre legalább a legnagyobb vállalkozások tekintetében, amelyek felé a pénzügyi szektor befektetései legnagyobb része valószínűleg irányul. Ezen kívül önkéntes alapon természetesen bármely egyéb vállalkozás is közzéteheti a Taxonómia rendelet szerinti információkat.

A Taxonómia rendelet a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2013. június 26-i 2013/34/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 19a és 29a cikkének hatálya alá eső valamennyi vállalkozás esetében – így az érintett biztosítók tekintetében is – előírja a környezeti szempontból fenntarthatónak minősülő gazdasági tevékenységükkel kapcsolatos közzétételt.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ágazattól függetlenül valamennyi, 500 főnél több munkavállalót foglalkoztató nagyvállalkozás beszámolójának tartalmaznia kell olyan nem pénzügyi kimutatást – ideértve az összevont (konszolidált) pénzügyi kimutatásokat is –, amely kiterjed arra, hogy a vállalkozás tevékenységei milyen módon és milyen mértékben kapcsolódnak a Taxonómia rendeletben felsorolt hat környezeti célhoz és a további fenntarthatósági követelményhez (a többi környezeti célt sem károsítja jelentősen, betartja a minimumgaranciákat, és megfelel a technikai szűrőfeltételeknek). A kimutatásnak az alábbi információkat mindenképpen tartalmaznia kell:

- a környezeti szempontból fenntarthatónak minősülő tevékenységekhez kapcsolódó termékekből, illetve szolgáltatásokból származó árbevétel aránya, és
- a környezeti szempontból fenntarthatónak minősülő tevékenységekhez kapcsolódó eszközökre, illetve folyamatokra vonatkozó összes tőkeáfordítás, illetve működési költség aránya.

A fentiek alapján az 500 főnél nagyobb számú foglalkoztatottal rendelkező biztosítónak, illetve biztosításközvetítőknél is fel kell mérniük tevékenységük fenntarthatósági szempontú hatásait, és teljesíteni kell az arra vonatkozó közzétételt.

Kritikai megállapítások

A csomag legnagyobb, az alapvető célokat is veszélyeztető hibája, hogy a közzététel alapjául szolgáló adatok helytállóságáért való felelősséget egyetlen rendelkezés sem állapít meg, hanem megelégszik a közzététel előírásával és a közzétételi kötelezettségek teljesítésének ellenőrzésével. Így egyrészt nem állapítható meg, hogy a közzétett adatok megfelelnek-e a valóságnak, másrészt hamis vagy téves adatok esetében sincs lehetőség szankcionálásra. Ez a megoldás gyakorlatilag tálcán kínálja a lehetőséget a zöldrefestés számára, mivel így megtévesztő adatokat lehet közölni anélkül, hogy ennek bármilyen kockázata lenne.

A fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételek rendszere túlságosan bonyolult, a fogyasztók és a kisebb méretű közvetítők valószínűleg nem lesznek képesek kiigazodni a részben eltérő, részben átfedést mutató, különböző rendeletek alapján közzétett információk halmazában. Ennél sokkal egyértelműbb, könnyen értelmezhető jelzésre lett volna szükség ahhoz, hogy a fogyasztók is el tudják dönteni, mely pénzügyi termék fenntartható valójában.

Különösen érvényes ez a megállapítás az IBIP termékek esetében megkövetelt, egyébként is túlzó mértékű ügyfél-tájékoztatás fényében, amit már jelenleg is számos kritika ér. A fenntarthatósággal kapcsolatos tájékoztatás ebben az esetben csak egy újabb dokumentumot jelent majd a sok között, amelynek tartalmára valószínűleg az ügyfél már nem is lesz kíváncsi, és így pusztán formalitás marad.

A fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételek rendszere túlságosan bonyolult, a fogyasztók valószínűleg nem lesznek képesek kiigazodni a közzétett információk halmazában.

A rendeletek szabályozástechnikai szempontból is számos kívánnivalót hagynak maguk után, különös tekintettel az egyes fogalmak homályosságára (pl. „kínálás”, „mutató”), a rendszerezettség hiányára, a kusza kereszthivatkozásokra és a nem túl átgondolt hatályba léptető rendelkezésekre.

Végül az is megfontolandó, hogy az EU által alkalmazott, itt bemutatott eszközök valóban a legmegfelelőbbek-e a sürgető környezeti problémák megoldásához.

MELLÉKLETEK

1. melléklet: Áttekintő táblázat a közzétételi kötelezettségekről

A tájékoztatás tartalma	Intézményi szinten	Termék szinten	
		Valamennyi termék esetében	Csak a környezeti és társadalmi jellemzőket előmozdító, illetve a fenntartható befektetést célul tűző pénzügyi termékek esetében
Fenntarthatósági kockázat (a környezeti és társadalmi tényezőknek a befektetésre gyakorolt negatív hatása)	✓	✓	✓
A befektetésnek a környezeti és társadalmi tényezőkre gyakorolt hatása	✓	✓	✓
További speciális tájékoztatási kötelezettségek	-		- ✓

Forrás: saját szerkesztés

2. melléklet: A közzétételi kötelezettségek rendszerezése a közzététel tartalma szerint

A közzététel tartalma	A közzétételre kötelezettségek köre	A fenntarthatósági hatás iránya	A közzététel szintje	A befektetés fenntarthatóságának szintje	A közzététel helye és ideje	A közzététel formája
a fenntarthatósági kockázatoknak a befektetési döntéshozatali eljárásokba, illetve befektetési és biztosítási tanácsokba történő integrálása (3. cikk és 6. cikk)	- pénzügyi piaci szereplők - pénzügyi tanácsadók	környezeti és társadalmi tényezők → befektetés	szervezeti szintű	valamennyi fenntarthatósági szint	a szervezet honlapján folyamatosan	fenntarthatósági kockázatokkal kapcsolatos politika

a szervezet befektetési döntéseinek fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásainak figyelembevétele, illetve ezek mellőzése és a mellőzés indoka (4. cikk)	- pénzügyi piaci szereplők	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	szervezeti szintű	valamennyi fenntarthatósági szint	a szervezet honlapján folyamatosan	átvilágítási politika
a tanácsadás során a fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatások figyelembevétele, illetve ezek mellőzése és a mellőzés indoka (4. cikk)	- pénzügyi tanácsadók	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	szervezeti szintű	valamennyi fenntarthatósági szint	a szervezet honlapján folyamatosan	átvilágítási politika
ha a pénzügyi termék sem környezeti és társadalmi jellemzőket nem mozdít elő, sem fenntartható befektetést nem tűz ki célul, az alábbi nyilatkozat (Taxonómia rendelet) „Az e pénzügyi termék alapjául szolgáló befektetések tekintetében nem érvényesülnek a környezeti szempontból fenntartható tevékenységekre vonatkozó uniós kritériumok.”	- pénzügyi piaci szereplők - pénzügyi tanácsadók	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	termék szintű	semmilyen fenntarthatósági jellemzővel vagy céllal nem rendelkezők	szervődéskötést megelőzően a tájékoztatóban	a Szolvencia II 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti szerződés-kötést megelőző tájékoztató
a javadalmazási politikák fenntarthatósági kockázatok integrálásával való összhangja biztosításának módja (5. cikk)	- pénzügyi piaci szereplők - pénzügyi tanácsadók	környezeti és társadalmi tényezők → befektetés	szervezeti szintű	valamennyi fenntarthatósági szint	a szervezet honlapján folyamatosan	javadalmazási politika
a fenntarthatósági kockázatok által a kínált, illetve tanácsadással érintett pénzügyi termékek hozamára gyakorolt valószínű hatások értékelésének eredményei, vagy ha a fenntarthatósági kockázatok nem minősítik relevánsnak, annak indokai (6. cikk)	- pénzügyi piaci szereplők - pénzügyi tanácsadók	környezeti és társadalmi tényezők → befektetés	szervezeti szintű, termék szintű	valamennyi fenntarthatósági szint	szervődéskötést megelőzően a tájékoztatóban	a Szolvencia II 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti szerződés-kötést megelőző tájékoztató

A közzététel tartalma	A közzétételre kötelezettek köre	A fenntarthatósági hatás iránya	A közzététel szintje	A befektetés fenntarthatóságának szintje	A közzététel helye és ideje	A közzététel formája
az adott pénzügyi termék fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásainak figyelembevétele és módja, illetve ennek mellőzése és a mellőzés indoka (7. cikk)	- pénzügyi piaci szereplők	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	termék szintű	valamennyi fenntarthatósági szint	szereződéskötést megelőzően a tájékoztatóban	a Szolvencia II 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti szerződés-kötést megelőző tájékoztató
nyilatkozat arról, hogy az időszakos jelentésekben (11. cikk) szerepelnek a fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásokra vonatkozó információk (7. cikk)	- pénzügyi piaci szereplők	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	termék szintű	- a környezeti vagy társadalmi jellemzőket, illetve ezek kombinációját mozditja elő - fenntartható befektetést tűz célul	szereződéskötést megelőzően a tájékoztatóban	a Szolvencia II 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti szerződés-kötést megelőző tájékoztató
környezeti és társadalmi jellemzőket előmozdító termék esetében (8. és 11. cikk) a környezeti és társadalmi jellemzők hogyan valósulnak meg, • ha a környezeti és társadalmi jellemzők mérésére mutatót (indexet) referenciamutatónak jelöltek ki, információ arról, hogy e mutató összhangban áll-e a szóban forgó jellemzőkkel, és ha igen, milyen módon, • hol található meg az alkalmazott mutató kiszámítására használt módszer, • a környezeti és társadalmi jellemzők megvalósulásának mértéke, • ha a termék környezeti jellemzőket mozdit elő (Taxonómia rendelet),	- pénzügyi piaci szereplők	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	termék szintű	a környezeti vagy társadalmi jellemzőket, illetve ezek kombinációját mozditja elő	- szerződés-kötést megelőzően a tájékoztatóban - évente írásban (időszakos jelentések)	- a Szolvencia II 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti szerződés-kötést megelőző tájékoztató - időszakos jelentés [biztosítók esetében a Szolvencia II 185. cikk (6)

A közzététel tartalma	A közzétételre kötelezettek köre	A fenntarthatósági hatás iránya	A közzététel szintje	A befektetés fenntarthatóságának szintje	A közzététel helye és ideje	A közzététel formája
- a Taxonómia rendeletben felsorolt környezeti célok szerinti, azon környezeti jellemzőre vonatkozó információk, amelyekhez a termék alapjául szolgáló befektetés hozzájárul, - annak ismertetése, hogy a termék alapjául szolgáló befektetéseket milyen módon és milyen mértékben fektetik a Taxonómia rendelet meghatározása szerinti környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységekbe, beleértve azt is, hogy a pénzügyi termék céljára kiválasztott összes befektetés mekkora százalékából finanszíroznak környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységeket, és ezen belül meg kell adni a támogató tevékenységeket, illetve a klímasemleges gazdaságra való átállást támogató tevékenységek részarányát is, - az alábbi nyilatkozat: „A »nem járnak jelentős káros hatással« elv kizárólag a környezeti szempontból fenntartható tevékenységekre vonatkozó uniós kritériumoknak megfelelő termék alapjául szolgáló befektetésekre érvényesül. Az e pénzügyi termék többi részének alapjául szolgáló befektetések tekintetében nem érvényesülnek a környezeti szempontból fenntartható tevékenységekre vonatkozó uniós kritériumok.”						bekezdésének megfelelően]
fenntartható befektetést célul tűző pénzügyi termék esetében (9. és 11. cikk) • ha egy indexet jelöltek ki referenciamutató-nak, akkor információ arról, hogy a kijelölt index hogyan igazodik a célkitűzéshez, és az adott index hol található, illetve magyarázat arról, hogy a célkitűzéshez igazított kijelölt index miért és mennyiben tér el egy általános piaci indextől,	- pénzügyi piaci szereplők	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	termék szintű	fenntartható befektetést tűz célul		- a Szolvencia II 185. cikk (2) bekezdése és az IDD 29. cikk (1) bekezdése szerinti

A közzététel tartalma	A közzétételre kötelezettek köre	A fenntarthatósági hatás iránya	A közzététel szintje	A befektetés fenntarthatóságának szintje	A közzététel helye és ideje	A közzététel formája
<ul style="list-style-type: none"> ha nem jelöltek ki indexet referenciamutatónak, akkor magyarázat arra vonatkozóan, hogy hogyan érik el a célkitűzést, ha a pénzügyi termék célkitűzése a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése, az alacsony szén-dioxid-kibocsátási kitétségre vonatkozó célkitűzés, illetve ha nem áll rendelkezésre az (EU) 2016/1011 rendelet szerinti uniós éghajlatváltozási referenciamutató vagy a Párizsi Megállapodáshoz igazodó uniós referenciamutató, akkor részletes magyarázat arról, hogy hogyan biztosítják a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló cél elérése érdekében tett folyamatos erőfeszítéseket, és az e referenciamutatók kiszámítására használt módszer, a pénzügyi termék fenntarthatósággal kapcsolatos általános hatása a megfelelő fenntarthatósági mutatók alkalmazásával, vagy – ha indexet jelöltek ki referenciamutatónak – a pénzügyi terméknek a kijelölt index, illetve az általános piaci index hatásával mért általános fenntarthatósággal kapcsolatos hatása közötti összehasonlítás, a fenntarthatósági mutatók révén, ha a termék környezeti célkitűzéssel rendelkezik (Taxonómia rendelet) <p>- a Taxonómia rendeletben felsorolt környezeti célok szerinti, azon környezeti célkitűzésekre vonatkozó információk, amelyhez a termék alapjául szolgáló befektetés hozzájárul,</p>						<p>szerződéskötést megelőző tájékoztató</p> <p>- időszakos jelentés [biztosítók esetében a Szolvencia II 185. cikk (6) bekezdésének megfelelően]</p>

A közzététel tartalma	A közzétételre kötelezettek köre	A fenntarthatósági hatás iránya	A közzététel szintje	A befektetés fenntarthatóságának szintje	A közzététel helye és ideje	A közzététel formája
- annak ismertetése, hogy a termék alapjául szolgáló befektetéseket milyen módon és milyen mértékben fektetik a Taxonómia rendelet meghatározása szerinti környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységekbe, beleértve azt is, hogy a pénzügyi termék céljára kiválasztott összes befektetés mekkora százalékából finanszíroznak környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységeket, és ezen belül meg kell adni a támogató tevékenységek, illetve a klímasegélyes gazdaságra való átállást támogató tevékenységek részarányát is.						
<p>a környezeti és társadalmi jellemzőket előmozdító, illetve a fenntartható befektetést célú tűző pénzügyi termékek tekintetében egyaránt (10. cikk)</p> <ul style="list-style-type: none"> a környezeti és társadalmi jellemzők, illetve a fenntartható befektetési célkitűzés leírása, pénzügyi termék tekintetében kiválasztott fenntartható befektetés hatásának, illetve a környezeti és társadalmi jellemzőknek az értékelésére, mérésére és nyomon követésére használt módszerre vonatkozó információk (pl. adatforrások, az alapul szolgáló eszközök átvilágítási kritériumai, a pénzügyi termék általános fenntarthatósági hatásának, illetve a környezeti és társadalmi jellemzők mérésére használt megfelelő fenntarthatósági mutatók). 	- pénzügyi piaci szereplők	befektetés → környezeti és társadalmi tényezők	termék szintű	- a környezeti vagy társadalmi jellemzőket, illetve ezek kombinációját mozdtítja elő - fenntartható befektetést tűz célú	a szervezet honlapján folyamatosan	

Forrás: saját szerkesztés

HIVATKOZÁSOK

- ¹http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf
- ²https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/180131-sustainable-finance-final-report_en.pdf
- ³<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0097>
- ⁴[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019XC0620\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019XC0620(01))
- ⁵https://ec.europa.eu/info/publications/sustainable-finance-technical-expert-group_en
- ⁶https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190618-sustainable-finance-eg-report-taxonomy_en.pdf
- ⁷https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190618-sustainable-finance-eg-report-green-bond-standard_en.pdf
- ⁸https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190930-sustainable-finance-eg-final-report-climate-benchmarks-and-disclosures_en.pdf
- ⁹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580824452798&uri=CELEX:32019R2088>
- ¹⁰<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580824545268&uri=CELEX:32019R2089>
- ¹¹<https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2015/8/17/DEVX1413992L/jo#JORFARTI000031045547>
- ¹²<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580826586768&uri=CELEX:02013L0034-20141211>
- ¹³ „biztosítási alapú befektetési termék”:
- a) az 1286/2014/EU európai parlamenti és a tanácsi rendelet (19) 4. cikkének 2. pontjában meghatározott biztosítási alapú befektetési termék; vagy
- b) olyan, a szakmai befektetők számára kínált biztosítási termék, amely olyan lejáratú értékkel vagy visszaváltási értékkel rendelkezik, és amelynek lejáratú vagy visszaváltási értéke részben vagy egészben, közvetlenül vagy közvetve, ki van téve a piaci ingadozásoknak;
- ¹⁴22. „fenntarthatósági kockázat”: olyan környezeti, társadalmi vagy irányítási esemény vagy körülmény, melynek bekövetkezése, illetve fennállása tényleges vagy potenciális, lényeges negatív hatást gyakorolhat a befektetés értékére;
- ¹⁵17. „fenntartható befektetés”: valamely környezeti célkitűzéshez hozzájáruló gazdasági tevékenységbe történő befektetés, amelyet például az energiafelhasználásra, a megújuló energia felhasználására, a nyersanyagfelhasználásra, a vízfelhasználásra, a földhasználatra, a hulladéktermelésre, az üvegházhatásúgáz-kibocsátásra vagy a biológiai sokféleségre és a körforgásos gazdaságra gyakorolt hatásra vonatkozó alapvető erőforrás-hatékonysági mutatókkal mérnek, vagy valamely társadalmi célkitűzéshez hozzájáruló gazdasági tevékenységbe történő befektetés, különösen az egyenlőtlenség elleni küzdelemhez hozzájáruló befektetések, a társadalmi kohéziót, a társadalmi integrációt és a munkaügyi kapcsolatokat erősítő befektetések, illetve a humán tőkébe vagy a gazdaságilag vagy szociálisan hátrányos helyzetű közösségekbe történő befektetések, amennyiben e befektetések nem járnak e célkitűzések egyikére nézve sem jelentős káros hatással, továbbá ha a befektetést befogadó vállalkozások helyes vállalatirányítási gyakorlatokat követnek, különös tekintettel a szilárd irányítási struktúrák, a munkavállalói kapcsolatok, az érintett személyzet javadalmazása és az adószabályok betartása tekintetében.
- ¹⁶A pénzügyi eszközökben és pénzügyi ügyletekben referenciamutatóként vagy a befektetési alapok teljesítményének méréséhez felhasznált indexekről, valamint a 2008/48/EK és a 2014/17/EU irányelv, továbbá az 596/2014/EU rendelet módosításáról szóló, 2016. június 8-i (EU) 2016/1011 európai parlamenti és tanácsi rendelet
- ¹⁷A zöldrefestés arra a gyakorlatra utal, amikor tisztességel versenyelőnyhöz lehet jutni a piacon olyan termékek környezetbarátként való értékesítésével, amelyek valójában az alapvető környezetvédelmi előírásoknak sem tesznek eleget.

IRODALOMJEGYZÉK

- United Nations: Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
Letöltve 2020.03.03.
- United Nations: Paris Agreement http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf
Letöltve 2020.03.03.
- Final Report 2018 by the High-Level Expert Group on Sustainable Finance https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/180131-sustainable-finance-final-report_en.pdf
Letöltve 2020.03.03.
- Communication from the Commission: Action Plan: Financing Sustainable Growth <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0097>
Letöltve 2020.03.03.
- Communication from the Commission: Guidelines on non-financial reporting: Supplement on reporting climate-related information [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019XC0620\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019XC0620(01))
Letöltve 2020.03.03.

- TEG report on EU taxonomy https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190618-sustainable-finance-eg-report-taxonomy_en.pdf
Letöltve 2020.03.03.
- TEG report on EU green bond standard https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190618-sustainable-finance-eg-report-green-bond-standard_en.pdf
Letöltve 2020.03.03.
- TEG final report on EU climate benchmarks and benchmark ESG disclosures https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190930-sustainable-finance-eg-final-report-climate-benchmarks-and-disclosures_en.pdf
Letöltve 2020.03.03.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2088 rendelete (2019. november 27.) a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580824452798&uri=CELEX:32019R2088>
Letöltve 2020.03.03.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/2089 rendelete (2019. november 27.) az (EU) 2016/1011 rendeletnek az uniós éghajlatváltozási referenciamutatók, a Párizsi Megállapodáshoz igazodó uniós referenciamutatók és a referenciamutatókra vonatkozó, fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételek tekintetében történő módosításáról <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580824545268&uri=CELEX:32019R2089>
Letöltve 2020.03.03.
- LOI n° 2015-992 du 17 août 2015 relative à la transition énergétique pour la croissance verte (1) <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2015/8/17/DEVX1413992L/jo#JORFARTI000031045547>
Letöltve 2020.03.03.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2013/34/EU Irányelve (2013. június 26.) a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580826586768&uri=CELEX:02013L0034-20141211>
Letöltve 2020.03.03.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/97 irányelve (2016. január 20.) a biztosítási értékesítésről <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1580828223325&uri=CELEX:02016L0097-20180223>
Letöltve 2020.03.03.
- A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény

HALANDÓSÁGI MINTÁZATOK FELTÁRÁSA HELIGMAN-POLLARD HALANDÓSÁGI FÜGGVÉNYEK SEGÍTSÉGÉVEL

Ágoston Kolos Csaba (PhD., habil. egyetemi docens), kolos.agoston@uni-corvinus.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A cikkben bemutatunk egy módszert országok (vagy egyéb kockázatközösségek) halandósági mintázataik alapján történő csoportosítására (klaszterezésére). A bemutatandó módszer a görbék klaszterezésén alapul, ami viszonylag új területnek számít az adatelemzésben. A halandósági elemzésekben többféle görbe is előfordul, gondolhatunk itt a túlélési görbékre, az intenzitási görbékre, de akár a halálzási valószínűséget leíró görbékre is. A cikkben a Gompertz-Makeham törvény esetén a túlélési görbét használtuk, a Heligman-Pollard törvény esetén pedig az esély (odds) görbét. Mindkét megközelítés alkalmas volt arra, hogy az országokat értelmezhető csoportokba sorolja, a Heligman-Pollard törvény esetén még azonos várható élettartam mellett is el tudtuk különíteni a férfi és női adatokat. A cikkben numerikus elemzést is végeztünk európai országok adatait felhasználva. A kapott csoportközpeket az országcsoportokra jellemző halandósági mintáknak is tekinthetjük.

SUMMARY

In this paper we present a method for clustering countries (or other risk communities) based on their mortality data. The suggested method is based on the curve clustering approach, which itself is a fairly new topic in data analysis. We can describe the mortality of a community with multiple curves, like survival curves, hazard curves or mortality rate curves. In the paper we considered the survival curves for the Gompertz-Makeham mortality law and the odds curves for the Heligman-Pollard law. In both cases we were able to sort the countries into reasonable clusters. Furthermore, in case of Heligman-Pollard law even communities with the same life expectancy can be distinguished with respect to gender. A numerical results for European countries is also presented, where the cluster centers can be considered as typical mortality patterns.

Kulcsszavak: halandósági modellezés, klaszterelemzés, Gompertz-Makeham halandósági törvény, Heligman-Pollard halandósági törvény

Key words: mortality analysis, cluster analysis, Gompertz-Makeham mortality law, Heligman-Pollard mortality law

JEL: C38, J11

DOI: 10.18530/BK.2020.1-2.34

<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2020.1-2.34>

Bevezetés

A halandósági adatok elemzése régi múltra tekint vissza a demográfiai, közgazdasági elemzésekben. Ilyen jellegű elemzéseknek központi jelentőségük van a gyógyszeriparban, ahol különféle vegyületek hatékonyságát vizsgálják. A közgazdaság területén pedig egyrészt az életbiztosítási díjkalkulációban játszik fontos szerepet, másrészt a nyugdíjrendszer vizsgálatok, tervezésekor. Innen is látszik, hogy a közgazdasági alkalmazásban jellemzően hosszú távú szerződések elemzésére, modellezésére van szükségünk.

Több kísérlet is történt az emberi élettartamot leíró valószínűségi változó eloszlásának meghatározására: legegyszerűbben kezelhető lenne az exponenciális eloszlás, de ennek örökifjú tulajdonsága ellentmond a legegyszerűbb elvárásoknak. A Gompertz és Makeham nevéhez fűződő halandósági törvénynek már nagyobb relevanciája van. Ők a halálzási intenzitásra tételeztek fel egy függvényformát, ennek felhasználásával meghatározható az eloszlásfüggvény is, és az eloszlás más paraméterei is. A felnőtt népességre a Gompertz-Makeham függvény (eloszlás) jól illeszkedik, a nyers halálzási valószínűségek simítására máig is használják. A teljes életpályára viszont nem illeszkedik jól, a gyermekévek speciális halandósági mintázatait nem tudja lekövetni. Nem ismert olyan eloszlás, amely pár jól magyarázható paraméterrel rendelkezik, és kielégítően illeszkedik a teljes élettartamra.

A gyakorlatban ezért a koréves halálzási valószínűségeket határozzák meg, ami megadja azt a valószínűséget, hogy egy x éves, életben lévő egyén egy éven belül elhalálozik. A koréves halálzási valószínűségek segítségével meghatározható a várható élettartam, amit sok gazdasági elemzésben felhasználnak. A (születéskori) várható élettartam fontos mutatója egy ország (vagy más közösség) halandóságának, ezen értékekre alapozva, akár hasonló csoportokba (klaszterekbe) is sorolhatjuk az országokat (lásd pl. Kovács és Vaskövi, 2019).

Nem nehéz ugyanakkor végiggondolni, hogy két különböző halandósági minta esetén is megegyezhet a várható élettartam. Érdemes ezért olyan eljárásokat is alkalmazni, amelyek nemcsak egy összevont mutató (várható élettartam) értékét veszik figyelembe, hanem a teljes életpálya halandósága alapján határozzák meg a klasztereket. Ágoston et al. (2019a) megad több módszert is, hogyan lehet közösségeket halandósági mintázat alapján csoportosítani. Ezek a módszerek jellemzően a nem-paraméteres eljárások

közé tartoznak. Ágoston, Majstorovic és Vaskövi (2019b) paraméteres eljárást alkalmaz a Gompertz-Makeham halandósági törvény felhasználásával. Ebben a cikkben ezt a módszertant fejlesztettük tovább Heligman-Pollard halandósági törvényekre, ami jól illeszkedik a teljes életpályára.

Gompertz-Makeham halandósági törvényen alapuló klaszterezési eljárás¹

Gompertz-Makeham halandósági törvény esetén a halandósági intenzitásra tételezünk fel egy függvényformát:

$$h(x) = \alpha e^{\beta x} + \gamma$$

A $h(x)$ függvénnyel jelölt halálozási intenzitást 'pillanatnyi' halálozási valószínűségként lehet értelmezni, az $x, x+\epsilon$ intervallumban a halálozási valószínűség jó közelítéssel $h(x)\epsilon$.

A Gompertz-Makeham törvény esetén a β paraméter azt fejezi ki, hogy az életkor előrehaladtával milyen ütemben emelkedik a halálozás valószínűsége. Az α paraméter a halandóság általános nagyságát fejezi ki, a γ paraméter pedig a kortól független (jellemzően baleseti) halandóság nagysága. A Gompertz-Makeham törvényben szereplő α , β és γ paramétereket többféle módon is meg lehet határozni, mi az R statisztikai program MortalityLaws csomagját használtuk. A HMDB (Human Mortality Database) adatbázis adatait felhasználva Magyarországra, 2014-re, a következő értékek adódtak: $\alpha=0,0006610445$, $\beta=0,09182895$ és $\gamma=0,000000115$.

A Gompertz-Makeham törvény esetén az eloszlás egyéb jellemzői is meghatározhatóak, az eloszlásfüggvény például a

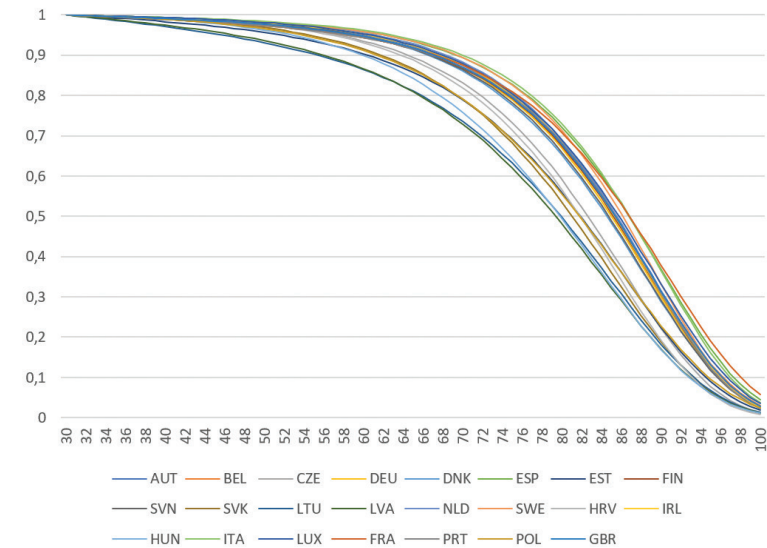
$$F(x) = 1 - \exp\left(-\gamma x - \frac{\alpha}{\beta}(\exp(\beta x) - 1)\right)$$

alakot ölti, de halandósági elemzések esetén inkább a túlélési ($S(x)$) függvény használatosabb, ami $1-F(x)$ módon számítható:

$$S(x) = \exp\left(-\gamma x - \frac{\alpha}{\beta}(\exp(\beta x) - 1)\right)$$

Kiszámítottuk a HMDB adatbázisban elérhető országok esetén a 2014-es évre a túlélési függvényeket, ezek láthatóak az 1. ábrán.

1. ábra: Túlélési görbék a Gompertz-Makeham törvény alapján

Forrás: saját szerkesztés

Az 1. ábrán szereplő túlélési görbék alapján szeretnénk hasonló csoportokat létrehozni. Görbék klaszterezése nem általánosan elterjedt, a Sangalli et al. (2010) és Majstorovic et al. (2018) munkákban megtalálható a módszer szabatos leírása. Mindkét munkában ugyanaz a hasonlósági mérték szerepel, ezt használtuk mi is. Adott függvény f és g . Az $[a, b]$ intervallum esetén a köztük lévő hasonlóságot a

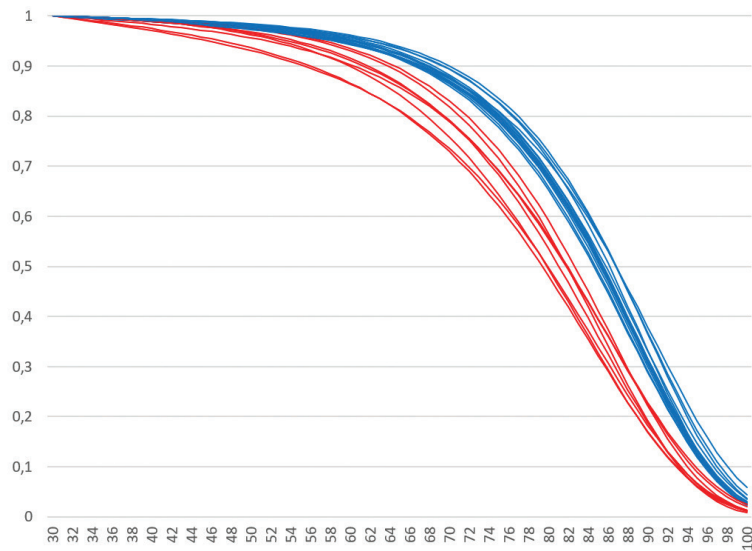
$$d(f, g) = \int_a^b \left(\frac{f'(t)g'(t)}{\sqrt{\int_a^b (f'(s))^2 ds} \sqrt{\int_a^b (g'(s))^2 ds}} \right)^2 dt \tag{1}$$

képlet adja meg. Az (1) képletet mi a túlélési függvényekre használtuk. Ha páronként kiszámítjuk a túlélési függvények hasonlóságát, akkor adva van egy 'távolság' mátrix. A leggyakoribb klaszterelemzési módszer a k-középpontú algoritmus, ami egyrészt elméleti oldalról kellemetlen tulajdonságokkal rendelkezik (heurisztikus algoritmus, ami érzékeny az induló klaszterek kiválasztására), másrésztől a mi esetünkben jelentős a számítási igénye is. Ehelyett a Kmedian-eljárást alkalmaztuk, amelyhez elegendőek a távolságmátrixban szereplő értékek, és gyorsan lefut (lásd pl. Vinod, 1969).

A 2. ábrán az első ábrán szereplő görbék vannak, színükkel jelezve, hogy melyik görbe melyik klaszterbe tartozik. A kialakult klaszterek teljesen hihetőek: a nyugat-európai országok

kerültek egy klaszterbe (kék színű görbék), a másikba a kelet-közép-európai, illetve balti országok (piros színű görbék).

2. ábra: Túlélési görbék esetén kialakult csoportok (piros és kék színnel van színezve két kialakult csoport, a kékekkel jelölt klaszterbe tartoznak a nyugat-európai országok, a piros színnel jelöltbe pedig a kelet-közép-európai országok, illetve a balti országok)

Forrás: saját szerkesztés

A 2. ábrán a görbék jól elkülönülnek, és a csoportok is jól értelmezhetők, de a várható élettartamban is jelentősek az eltérések. Ha egyszerűen a várható élettartam alapján klasztereznénk az országokat, hasonló eredményt kapnánk. Megvizsgáltuk, hogy akkor is hasonlóan szép eredményt kapunk-e, ha olyan túlélési függvényeket klaszterezünk, ahol a várható életkorok azonosak. Ezért minden egyes ország esetén külön tekintettük a férfi és női halandóságot, és a naptári évet úgy választottuk meg, hogy 30 évesen a várható élettartam 50 év legyen (legalábbis amennyire lehet, közelítse meg). Kérdés, hogy a férfi és női adatokat el tudjuk-e választani. A korábban bemutatott módszer alapján kapott csoportokat az 1. táblázat mutatja. Az 1. táblázat harmadik oszlopában megadjuk, hogy a klasztereken belül hogy oszlanak meg a férfi és nő adatok. Bár az első klaszterben arányaiban többen vannak a nők, a másodikban pedig a férfiak, azért az átfedés jelentős, nem túlzás kijelenteni, hogy a Gompertz-Makeham törvény esetén a férfi és női halandóság nem különíthető el.

1. táblázat: Klaszterelemzés eredménye a túlélési görbék alapján, 30 évesen azonos várható életkor esetén

Klaszter	Országok	Esetszám
1	AUT_F_1991, BEL_F_1989, CZE_F_2006, DEU_F_1992, ESP_F_1980, FIN_F_1993, SVN_F_2000, SVK_F_2011, SWE_F_1981, HRV_F_2007, IRL_F_2000, ITA_F_1984, LUX_F_1991, FRA_F_1983, PRT_F_1992, NLD_M_2013, SWE_M_2009, ITA_M_2009	Férfi: 3 Női: 15
2	DNK_F_2002, EST_F_2008, LTU_F_2012, LVA_F_2015, NLD_F_1979, HUN_F_2016, POL_F_2004, GBR_F_1995, AUT_M_2017, BEL_M_2018, ESP_M_2013, IRL_M_2014, LUX_M_2013, FRA_M_2014, GBR_M_2016	Férfi: 7 Nő: 8

Forrás: saját szerkesztés

Heligman-Pollard halandósági törvényen alapuló klaszterezési eljárás

Az előző alfejezet tapasztalatait figyelembe véve érdemes más halandósági törvénnyel is próbálkozni. Bár meglehetősen sok halandósági törvény ismert (egy részletes összefoglalót közöl Tabeau (2001)), közülük sok nem a teljes életpályát modellezi, vagy akár nem is emberi sokaságokra lettek kigondolva. A lehetőségek közül a Heligman-Pollard törvényt láttuk a legígéretesebbnek (Heligman és Pollard, 1980). A törvény több alakja is ismert, mi az első változatot választottuk. A Heligman-Pollard törvény nem a halálozási intenzitásra fogalmaz meg függvényformát, hanem a halálozási odds-ra:

$$\frac{q_x}{p_x} = A^{(x+B)^C} + D(\exp(-E(\ln(x) - \ln(F))^2)) + GH^x \quad (2)$$

A (2) képletben megadott törvénynek 8 paramétere (A, B, C, D, E, F, G és H) és 3 tagja van. Az első tag a gyermekkori halandóságot írja le, a második az ún. baleseti púpot, a harmadik pedig az időskori halandóságot. Talán az időskori halandóságot leíró 3. tagot a legegyszerűbb értelmezni. Az életkor növekedésével a halandóság exponenciálisan növekedik (hasonlóan a Gompertz-Makeham törvényhez), a H paraméter írja le a növekedés ütemét, amely jellemzően 1,1 körüli érték. G paraméter egy skála paraméter, értéke közel van a 0-hoz.

Az első tag a gyermekkori halandóságot írja le. C paraméter értéke 1-nél kisebb, tehát ez a tag a kor növekedésével exponenciálisan csökken, a C paraméter értéke jellemzően 0,1 és 0,2 közötti érték. A B paraméter nullához közeli érték, ebből az is látszik, hogy egyéves korban a tag értéke megközelítőleg q_1 . Ha a B paraméter 0 lenne, akkor újszülött korban a tag értéke 1, függetlenül A és C értékétől. Újszülöttek halandóságát a B paraméter igazítja a tényleges értékhez.

A középső tag az ún. baleseti púp. Baleseti púp alatt azt értjük, hogy fiatal emberek (jellemzően férfiak) halandósága megnő a felnőtt kor elején (18-20 éves kor között), a nevéből jól láthatóan a balesetek miatt. A nyugati országokban a húszas életek első harmadában (20-23 év) kisebbek a halálzási valószínűségek, mint 1-2 évvel korábban (18-20). Hazánkban ez a csökkenés nem figyelhető meg, de a felnőttkor elején intenzívebben növekszik a halálzási valószínűség, a növekedés üteme mérséklődik a húszas években. A baleseti púp a modern társadalom terméke, de ez a mintázat korábban is megfigyelhető volt (bár nem pont ezekben az életkorokban), férfiak esetén a háborúk, nők esetében a születek következményeként. A (2) képletben a középső tag akkor maximális, ha $x=F$, tehát az F paraméter a baleseti púp közepét adja meg. Ha x értéke kisebb vagy nagyobb, mint F , akkor a tag exponenciálisan csökken (a becsült odds nem biztos, hogy csökken, mert a második tag csökkenését a harmadik tag növekedése ellensúlyozhatja). Az E paraméter mutatja a baleseti púp kiterjedtségét, a D paraméter pedig a nagyságát.

A Heligman-Pollard törvényt szintén lehetne az R programcsomag MortalityLaws csomagjával illeszteni, de sajnos az eredmények nem stabilak, nem robusztusak, értelmesebben próbálkozva sokszor jobb eredményt kapunk.

Heligman és Pollard (1980), illetve Kostaki (1992) leírja (vázlatosan) a paraméterbecslési eljárást, ami lényegileg numerikus nemlineáris optimalizálás; a

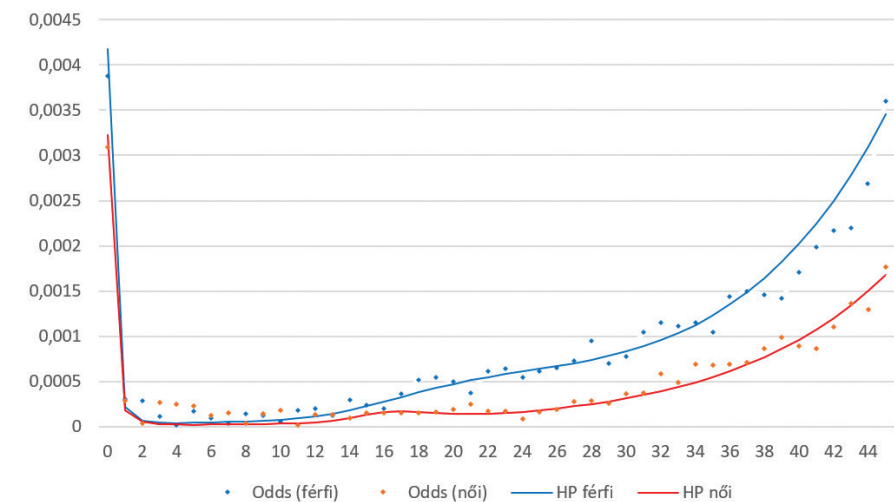
$$\sum_0^N \left(\frac{\hat{q}_x}{q_x} - 1 \right)^2 \quad (3)$$

eltérésfüggvény minimalizálása, ahol \hat{q}_x a Heligman-Pollard törvényből számolható becsült koréves halálzási valószínűség, a nevezőben szereplő q_x pedig a nyers halálzási valószínűség. Ezzel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy ha q_x értéke 0, akkor a hányados értelmezhetetlen. Kisebbségi országok esetén (lásd például Litvánia esetét a későbbiekben) könnyen előfordulhat, hogy bizonyos korévek (jellemzően gyermekkor) esetén nem történt haláleset, ezért a nyers halálzási valószínűség 0. Ezeket a koréveket nem vettük figyelembe. Másik megjegyzés, hogy ha a nevező nagyon kicsi (ami könnyen előfordul megint csak gyermekkorban), akkor kismértékű eltérés esetén is nagy lesz a hányados értéke. Ezért azt fogjuk tapasztalni, hogy a görbe felett sokkal nagyobb eltérések adódnak, mint alatta.

Megpróbáltuk reprodukálni a módszert, az illesztésnél az R programcsomag optim függvényét használtuk. Még így sem kaptunk minden esetben kifogástalan eredményt. Közismert, hogy nemlineáris optimalizálásnál könnyen egy lokális optimumba ragad bele a megoldó, a mi esetünkben is sokszor ez történik. A probléma orvoslására egy többlépcsős módszert alkalmaztunk. A B paraméter lényegében az újszülött-halandóságnál játszik szerepet, első lépésként ezért ezt a paramétert 0-nak tekintettük, és az újszülöttek odds-át nem is vettük figyelembe. Az A paraméter értéke, ha $B=0$, akkor az egyévesek halálzási valószínűségének felel meg, ezt az értéket rögzítettük. Eltekintettünk a baleseti púp illesztésétől is, így lényegileg maradtak a C , G és H paraméterek. Több kísérlet során arra jutottunk, hogy nem érdemes a nagyon időskor adatait figyelembe venni, mert az időskori halandóság így a kelletnél nagyobb hangsúlyt kap. Az illesztésnél csak az 1-60 éveket vettük figyelembe. Második lépésként az optimalizálásba

bevtük mind a 8 paramétert. A C , G és H paraméterek kiinduló értéke a korábbi optimalizálás során kapott értékek voltak, az A paraméter kiinduló értéke q_1 volt, a B paraméter kezdő értékét pedig úgy állítottuk be, hogy a (korábban meghatározott) A és C paraméter kiinduló értéke mellett az újszülöttkorban tökéletes legyen az illeszkedés. A Heligman-Pollard törvény esetén a legnagyobb kihívás a baleseti púp jó illesztése (Heligman és Pollard, 1980., Kostaki, 1992.), ezért a D , E és F paramétereknek többféle lehetséges kezdőértéket is adtunk. Elvégeztük a nemlineáris optimalizálást az optim megoldóval, és a legjobb illeszkedést tekintettük a végső megoldásnak. A 3. ábrán a magyar halandósági adatok láthatóak, illetve a magyar adatokra illesztett Heligman-Pollard törvény.

3. ábra: Férfi, illetve női halálzási odds-ok, és az illesztett Heligman-Pollard halandósági törvény (Magyarország, 2017)

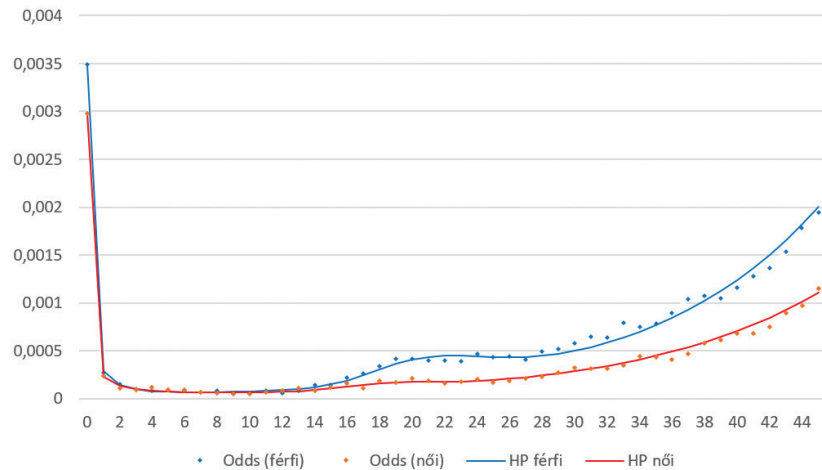

Forrás: saját szerkesztés

A 3. ábra adatait tanulmányozva azt mondhatjuk, hogy a férfiak esetén a Heligman-Pollard görbe jobban egybevág az előzetes várakozásokkal: a baleseti púp közepe (az F paraméter értéke) 22,6 éves korban van. Nők esetén a baleseti púp közepe 16,6 éves kor, amit nehezebb szakmai alapon magyarázni. De nők esetén nagyon kicsi a baleseti púp, még azt is meg lehetne kockáztatni, hogy nincs is. Az átfogóbb kép érdekében a 4. ábrán a német, az 5. ábrán pedig a litván adatokat mutatjuk be. Németország jelentősen nagyobb lélekszámú ország, ezért a nyers halálzási valószínűségek is kevésbé ingadoznak, a baleseti púp jobban kirajzolódik nyers halandósági adatokból is, így becslése is könnyebb. Litvánia pedig még Magyarországnál is kisebb ország, a nyers halandósági adatok itt még nálunk is jobban szóródnak, így még nehezebb a baleseti púp helyének becslése. Férfiak esetén nem is 'púp', hanem 'gödör' adódott. Ez egyrészt a nyers halálzási valószínűségek relatív nagy ingadozásának, másrészt annak a következménye,

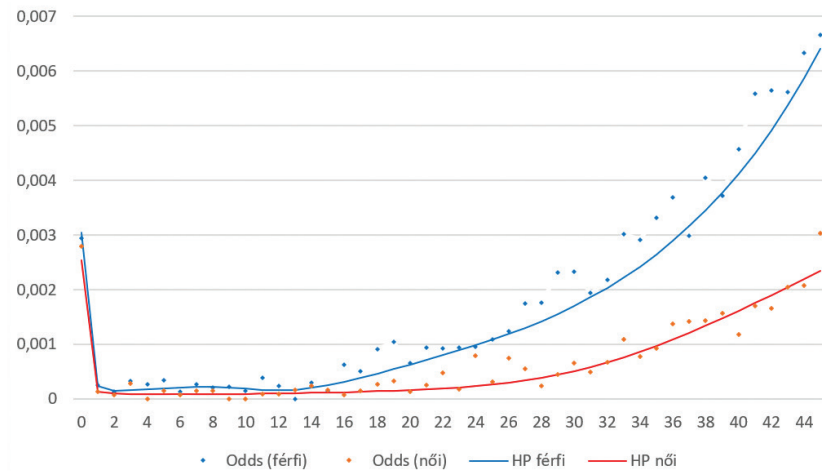
hogy a görbe jobban „akar” illeszkedni a kisebb (nyers) valószínűségek esetén, mint a kicsit nagyobbakon. Ezen okok miatt a kisebb létszámú országokat ki is hagyhattuk volna, de egyrészt így jelentősen csökkent volna a vizsgálatba bevont országok száma, másrészt arra is kíváncsiak voltunk, hogy ilyen mértékű pontatlanságra mennyire érzékeny a modell.

4. ábra: Férfi, illetve női halálodds-ok és az illesztett Heligman-Pollard halandósági törvény (Németország, 2017)

Forrás: saját szerkesztés

5. ábra: Férfi, illetve női halálodds-ok és az illesztett Heligman-Pollard halandósági törvény (Litvánia, 2017)

Forrás: saját szerkesztés

Nem ismerünk olyan eredményt/levezetést, ami a Heligman-Pollard törvény esetén az eloszlásfüggvényt vagy a túlélésfüggvényt adná meg. Bár elméleti akadályja nincs, a képletek nagyon elbonyolódnak. Ezért a klaszterelemzésnél közvetlenül az odds görbékre számítottuk ki a hasonlósági mértékeket.

Az előző alfejezetben bemutatott vizsgálatot megismételtük, azzal a módosítással, hogy minden országhoz és mindkét nemhez olyan évszámot választottunk, hogy a születés kori várható életkor legyen 70 év. A kiválasztott országok és a Heligman-Pollard függvény paraméterei a 3. táblázatban megtalálhatók. A bemutatott klaszterelemzési eljárást elvégeztük két csoportot kérve. A klaszterek elemei a 4. táblázatban találhatók, a 6. ábrán pedig a két klaszterhez tartozó görbék.

2. táblázat: 70 éves várható életkorhoz tartozó naptári évek és országok, illetve a Heligman-Pollard függvény paramétereinek becsült értékei

Halandósági tábla	A *1000	B *10	C *10	D *10000	E	F	G *100000	H
AUT_M_1984	1,291	1,179	1,726	14,510	19,08	20,48	7,426	1,098
AUT_F_1953	3,237	0,422	1,946	2,934	148,75	23,45	15,105	1,074
BEL_M_1979	0,880	0,327	1,436	11,733	25,50	19,86	11,836	1,083
BEL_F_1952	3,073	0,386	1,839	1,702	10,53	23,89	10,699	1,080
BGR_M_2008	0,865	0,575	1,444	6,588	16,50	21,76	9,496	1,093
BGR_F_1960	5,816	1,147	2,333	2,610	84,91	19,18	14,696	1,070
CZE_M_1996	0,394	0,327	1,250	5,919	25,88	19,95	6,560	1,100
CZE_F_1953	5,034	1,936	2,591	2,784	8,55	20,30	12,703	1,076
DNK_M_1953	2,378	0,300	1,613	7,086	13,02	21,52	9,983	1,083
DNK_F_1948	3,687	1,042	2,039	3,419	13,87	25,54	15,388	1,072
GBR_M_1977	0,996	0,068	1,028	6,753	17,73	19,70	4,415	1,104
GBR_F_1948	2,877	0,457	1,741	8,500	12,13	20,22	21,023	1,067
EST_M_2009	0,591	2,067	1,962	18,818	18,21	27,62	7,531	1,099
FIN_M_1982	0,541	0,689	1,459	4,878	13,16	23,21	10,205	1,090
FIN_F_1953	3,813	1,183	1,799	-2,955	21,86	9,62	15,242	1,074
FRA_M_1978	1,221	0,702	1,542	13,345	25,50	19,77	12,756	1,085
FRA_F_1952	6,071	1,657	2,744	3,377	10,17	22,32	14,329	1,077
NLD_M_1950	4,101	0,724	1,673	4,760	11,79	20,62	11,728	1,079
NLD_F_1947	4,569	1,427	1,996	3,291	13,49	21,81	18,818	1,068
IRL_M_1980	0,960	0,101	1,001	5,830	18,44	19,99	6,276	1,096
IRL_F_1956	21,556	10,323	5,010	-4,282	19,99	18,27	16,121	1,073
POL_M_2001	0,505	0,658	1,711	5,669	23,31	20,91	8,901	1,096
POL_F_1960	3,351	0,423	2,092	1,970	16,93	22,73	13,260	1,074

LVA_M_2017	3,675	9,599	5,941	-2,344	35,25	14,96	8,770	1,100
LTU_M_2017	3,480	10,446	6,838	-2,176	7,29	13,68	12,013	1,092
HUN_M_2008	0,554	1,399	2,026	3,526	20,77	18,30	4,012	1,115
HUN_F_1960	3,215	0,680	2,284	3,231	19,26	19,64	9,637	1,082
DEU_M_1990	0,798	0,919	1,627	6,838	26,10	20,31	9,317	1,087
ITA_M_1974	0,977	0,021	1,041	6,316	17,81	18,66	9,209	1,088
ITA_F_1957	4,948	0,795	2,105	-5,469	19,45	41,35	16,245	1,071
PRT_M_1986	1,990	0,913	1,888	10,542	19,75	19,73	19,392	1,073
PRT_F_1970	6,529	0,658	2,133	2,026	82,44	23,54	10,644	1,075
ESP_M_1972	1,523	0,152	1,368	4,358	16,99	20,51	13,853	1,078
ESP_F_1958	4,876	0,726	2,042	1,806	19,02	25,10	16,273	1,068
SWE_M_1950	2,322	0,239	1,283	6,870	15,24	21,90	13,500	1,077
SWE_F_1946	1,866	0,486	1,705	6,945	10,22	21,20	22,569	1,066
SVK_M_2002	0,808	3,063	3,162	5,655	15,62	21,10	5,380	1,107
SVK_F_1958	4,126	1,420	2,220	2,224	57,74	15,50	10,919	1,077
SVN_M_1994	16,280	26,791	4,654	-3,639	9,15	11,21	20,049	1,076

Forrás: saját szerkesztés

3. táblázat: Klaszterelemzés eredménye a Heligman-Pollard odds görbék alapján, születéskor azonos várható élettartam esetén

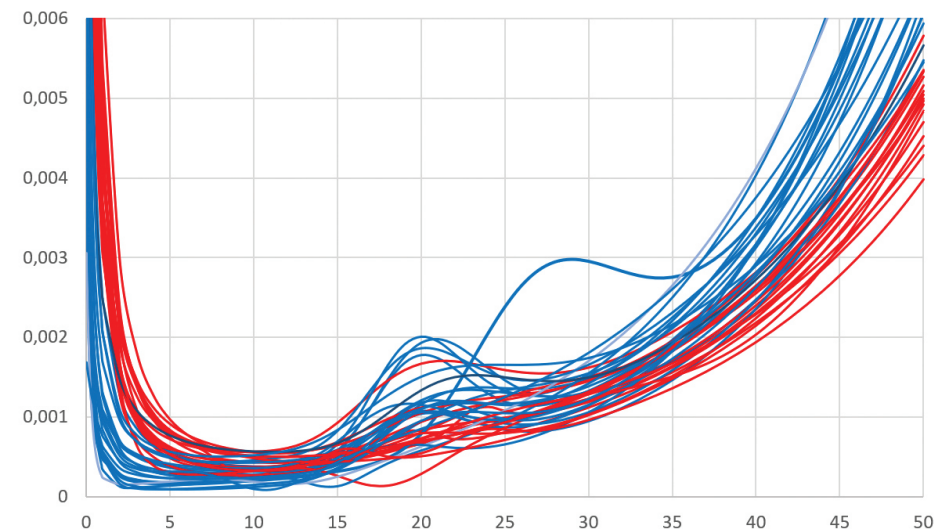
Klaszter	Országok
1	AUT_M_1984 BEL_M_1979 BGR_M_2008 CZE_M_1996 DNK_M_1953 GBR_M_1977 EST_M_2009 FIN_M_1982 FRA_M_1978 IRL_M_1980 POL_M_2001 LVA_M_2017 LTU_M_2017 HUN_M_2008 DEU_M_1990 ITA_M_1974 PRT_M_1986 ESP_M_1972 SWE_M_1950 SWE_F_1946 SVK_M_2002 SVN_M_1994
2	AUT_F_1953 BEL_F_1952 BGR_F_1960 CZE_F_1953 DNK_F_1948 GBR_F_1948 FIN_F_1953 FRA_F_1952 NLD_M_1950 NLD_F_1947 IRL_F_1956 POL_F_1960 HUN_F_1960 ITA_F_1957 PRT_F_1970 ESP_F_1958 SVK_F_1958

Forrás: saját szerkesztés

A 2008-as magyar férfi halandósági esélyek az első klaszterbe kerültek, ahol a fejlettebb országok férfi népességének jóval korábbi, 1950-1986 közötti értékei találhatóak, jelezve egy 40-50 évnyi lemaradást, míg a térségbeli országok férfi lakossága 2008-2017 közötti halandósági adatokkal látható itt.

A magyar nők 1960-as halandósági esélyei hasonlítanak leginkább a többi európai ország női népességének halandóságához, de itt nem válik élesen ketté a magyar adatokhoz képest a fejlett és feltörekvő országok köre.

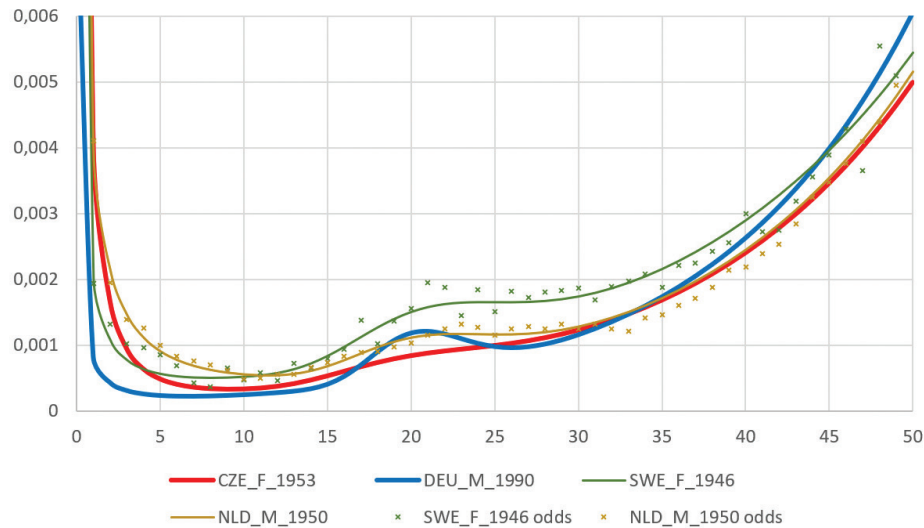
6. ábra: Heligman-Pollard odds görbék esetén kialakult csoportok (a 4. táblázatban az első klaszter elemei kék színnel, a második klaszter elemei piros színnel vannak jelölve)

Forrás: saját szerkesztés

A 4. táblázatból jól látszik, hogy ebben az esetben sikerült a férfi és a női halandóságokat elkülöníteni, két eset kivételével: az 1950-es holland férfi halandósági tábla a női csoportban tűnik fel, míg az 1946-os svéd női pedig a férfi csoportban. Ezen két halandósági tábla nyers adatait, az illesztett Heligman-Pollard odds függvényeket, illetve a klaszterközepek értékeit a 7. ábra tartalmazza. Látható, hogy bár rossz helyre lettek besorolva, nem arról van szó, hogy a módszer látványosan téved, hanem ezek a halandósági táblák alig térnek el a másik nemet jellemző értékektől. A 4. táblázat másik érdekessége, hogy kilógó adatok nem zavarták meg a klaszterezést, ez részben a Kmedian algoritmus robusztusságának, részben a választott hasonlósági mértéknek a következménye.

7. ábra: Az illesztett Heligman-Pollard odds függvények a klaszterközepek, illetve a kilógó értékek esetén

Forrás: saját szerkesztés

Szerettük volna a világ összes országára kiterjeszteni a klaszterelemzési eljárást, jellemző halandósági mintázatokat meghatározva. Halandósági adatok kellő részletezettséggel Európán kívül csak a fejlett országokra érhetőek el, az elemzés így majdhogynem értelmét vesztené. Ezért inkább a 3. táblázatban szereplő országok esetén növeltük a klaszterszámot, először háromra, majd négyre. A kapott klasztereket az 5. és 6. táblázat adja meg, a Heligman-Pollard görbéket pedig a 8. és 9. ábra. (A jobb áttekinthetőség kedvéért csak a klaszterközepek esetén rajzoltuk ki a görbéket, és a táblázatban a magyar adatok mellett ezeket is vastag betűvel jelöljük.)

4. táblázat: Klaszterelemzés eredménye a Heligman-Pollard odds görbék alapján, születéskor azonos várható élettartam esetén, 3 klaszter

Klaszter	Országok
1	AUT_F_1953 BEL_F_1952 CZE_F_1953 DNK_F_1948 GBR_F_1948 FIN_F_1953 NLD_M_1950 POL_F_1960 HUN_F_1960 SWE_F_1946 SVK_F_1958
2	AUT_M_1984 BEL_M_1979 BGR_M_2008 CZE_M_1996 DNK_M_1953 GBR_M_1977 EST_M_2009 FIN_M_1982 FRA_M_1978 IRL_M_1980 POL_M_2001 LVA_M_2017 LTU_M_2017 HUN_M_2008 DEU_M_1990 ITA_M_1974 PRT_M_1986 ESP_M_1972 SWE_M_1950 SVK_M_2002 SVN_M_1994
3	BGR_F_1960 FRA_F_1952 NLD_F_1947 IRL_F_1956 ITA_F_1957 PRT_F_1970 ESP_F_1958

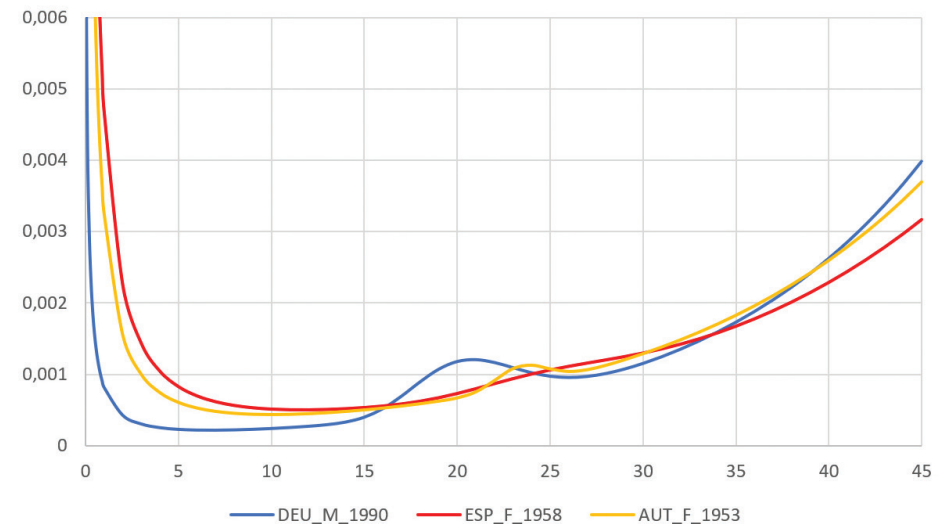
Forrás: saját szerkesztés

5. táblázat: Klaszterelemzés eredménye a Heligman-Pollard odds görbék alapján, születéskor azonos várható élettartam esetén, 4 klaszter

Klaszter	Országok
1	AUT_M_1984 BEL_M_1979 BGR_M_2008 CZE_M_1996 GBR_M_1977 EST_M_2009 FIN_M_1982 FRA_M_1978 IRL_M_1980 POL_M_2001 LVA_M_2017 LTU_M_2017 HUN_M_2008 DEU_M_1990 ITA_M_1974 SVK_M_2002 SVN_M_1994
2	AUT_F_1953 BEL_F_1952 CZE_F_1953 DNK_F_1948 GBR_F_1948 FIN_F_1953 FRA_F_1952 NLD_M_1950 NLD_F_1947 POL_F_1960 HUN_F_1960 SVK_F_1958
3	BGR_F_1960 IRL_F_1956 ITA_F_1957 ESP_F_1958
4	DNK_M_1953 PRT_M_1986 ESP_M_1972 SWE_F_1946 SWE_M_1950

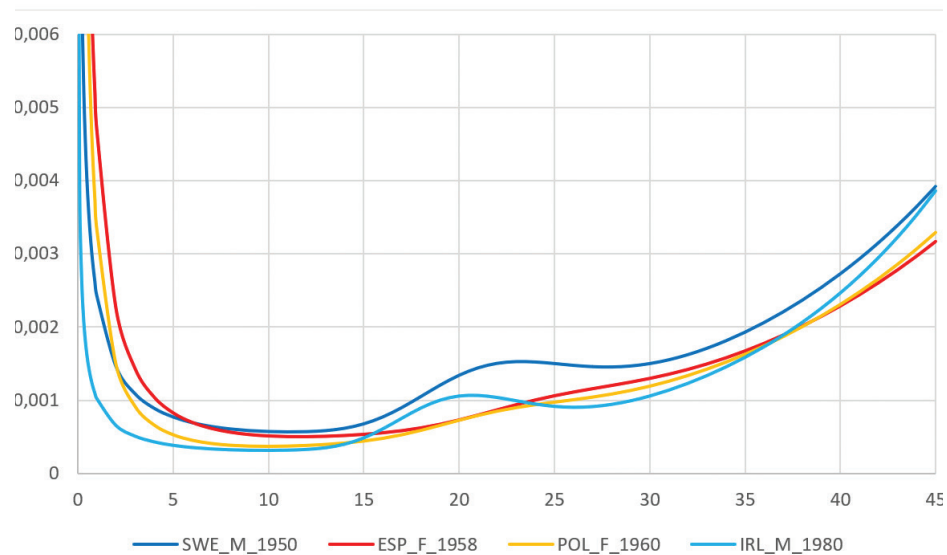
Forrás: saját szerkesztés

8. ábra: Klaszterközeppek esetén a Heligman-Pollard odds görbék, 3 klaszter

Forrás: saját szerkesztés

9. ábra: Klaszterközpontok esetén a Heligman-Pollard odds görbék, 4 klaszter

Forrás: saját szerkesztés

Az 5. táblázat és a 8. ábra alapján elmondhatjuk, hogy három klaszter esetén sem kaptunk vegyes klasztert (a korábban is tapasztalt kivételtől eltekintve), a nőket osztotta két részre az eljárás. Ez megint a módszer stabilitását jelzi. A 6. táblázat és a 9. ábra alapján négy klaszter esetén is tiszta klasztereket kaptunk, a várakozásnak megfelelően két férfi és két női csoportot. A 9. ábrán kirajzolt odds függvényeket tekinthetjük akár a háború utáni Európa esetén jellemző, tipikus halandósági mintázatoknak is.

A magyar férfi és női adatok több klasztert készítve is külön csoportban találhatóak. A női halandóság a fejlettebb országok pár évvel korábbi halandósági mintájához hasonlít. Három klaszter esetében az osztrák 1953-as adat a klaszter középpontja, négy csoportnál pedig a magyarral azonos, 1960-as évi lengyel adat a klaszter átlagos értéke. A férfi 2008-as halandóság azonban három és négy klasztert vizsgálva is több évtizednyi lemaradást mutat.

Összefoglaló

A tanulmányban a halandóságot leíró görbéket klasztereztünk. A bemutatott klaszterelemzési eljárással működőképes, hihető, reális klasztereket kaptunk. Először a Gompertz-Makeham halandósági törvény alapján soroltuk csoportokba az európai országokat. Az eredmény megfelel a várakozásoknak, de ha úgy ismétljük meg a módszert,

hogyan különböző naptári éveket tekintünk azért, hogy a mintában szereplő országok esetén a 30 évesen várt élettartam megegyezzen, akkor a férfi és női halandósági mintázatot nem sikerült megkülönböztetni.

Ezért megismételtük a vizsgálatainkat a Heligman-Pollard halandósági törvénnyel is. A Heligman-Pollard törvény illesztése sem triviális, az implementált függvények eredményét nem ítéltük kielégítőnek. A tanulmányban bemutattunk egy módszert, amely kielégítő eredményre vezet, bár kis országok és ebből kifolyólag nagy ingadozású nyers halálozási valószínűségek esetén itt is kaphatunk furcsa eredményeket.

A kapott függvények alapján elvégeztük olyan közösségek vizsgálatát, ahol a születés kori várható élettartam 70 év volt. Ebben az esetben a férfi és női halandósági mintázatot szét tudjuk választani, a jelenlévő outlier-ek megléte mellett is. Az elkülönülés megmarad nagyobb klaszterszám esetén is. A bemutatott görbék alapján képet kaphatunk a háború utáni Európára jellemző halandósági mintázatokról is.

A bemutatott görbék alapján képet kaphatunk a háború utáni Európára jellemző halandósági mintázatokról is. Az elmúlt évtizedekben többek között a jobb egészségügyi ellátás és a magasabb iskolázottság miatt a halandóság fejlődése és a várható élettartam - újabban lassuló - növekedése (lásd: Horváth 2019, Vékás 2019) miatt ez a terület az élet- és nyugdíjbiztosítók, a járadékszolgáltatók számára fontos változásokat hozott. A folyamat azonban nem állt meg, ezért a halandósági mintázat változása további kutatásokat igényel.

Köszönetnyilvánítás

A szerző ezúton szeretné megköszönni két lektorának a tanulmány gondos átnézését, jobbító szándékú javaslataikat.

Jelen publikáció az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt keretében jött létre.

HIVATKOZÁSOK

¹Az alfejezet nagyban épít Ágoston, Majstorović és Vaskövi (2019) munkájára, de bizonyos helyeken eltér attól (nem spektrál klaszterelemzést használunk, hanem Kmedian-módszert), illetve ott nem szereplő elemzéseket is közlünk most.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ágoston, K. Cs. – Burka, D. – Kovács, E. – Vaskövi, Á. – Vékás, P. (2019a): Klaszterelemzési eljárások halandósági adatokra. Statisztikai szemle, 97(7), pp. 629–655.
<https://doi.org/10.20311/stat2019.7.hu0629>
- Ágoston, K. Cs. – Majstorovic, S. – Vaskövi, Á. (2019b): Spectral Clustering of Survival Curves. Proceedings of The 15th International Symposium on Operations Research in Slovenia (ISBN 978-961-6165-55-6), pp. 81–86.
- Heligman, L. – Pollard, J. H. (1980): The age pattern of mortality. Journal of the Institute of Actuaries, 107, pp. 49–80.
<https://doi.org/10.1017/s0020268100040257>
- Horváth, Gy. (2019): Fordulat a halandóságban? Biztosítás és kockázat, 6(3), pp. 18–33.
<https://doi.org/10.18530/bk.2019.3.18>
- Human Mortality Database. University of California, Berkeley (USA), and Max Planck Institute for Demographic Research (Germany). Available at www.mortality.org or www.humanmortality.de (data downloaded on [22/03/2019]).
- Majstorović, S. – Sabo, K. – Jung, J. and Klarić, M. (2018): Spectral methods for growth curve clustering. Central European Journal of Operations Research, 26(3), pp. 715–737.
<https://doi.org/10.1007/s10100-017-0515-6>
- Kovács, Erzsébet – Vaskövi, Ágnes (2019): Living Longer, Working Longer? Life Expectancy and Retirement Age Trends in OECD Countries. Proceedings of 33rd Conference on Modelling and Simulation (ISBN 978-3-937436-65-4) pp. 103–108.
<https://doi.org/10.7148/2019-0103>
- Kostaki, A. (1992): A nine-parameter version of the Heligman-Pollard formula. Mathematical Population Studies, 3(4), pp. 277–288.
<https://doi.org/10.1080/08898489209525346>
- Sangalli, L. M. – Secchi, P. – Vantini S. and Vitelli V. (2010): K-mean alignment for curve clustering. Computational Statistics and Data Analysis, 54, pp. 1219–1233.
<https://doi.org/10.1016/j.csda.2009.12.008>
- Tabeau, E. (2001): A Review of Demographic Forecasting Models for Mortality. In: Tabeau E., van den Berg Jeths A., Heathcote C. (szerk.) Forecasting Mortality in Developed Countries. European Studies of Population, vol 9, Springer, Dordrecht.
- Vékás, P. (2019): Rotation of the age pattern of mortality improvements in the European Union. Central European Journal of Operations Research.
<https://doi.org/10.1007/s10100-019-00617-0>
- Vinod, H. D. (1969): Integer Programming and the Theory of Grouping. Journal of the American Statistical Association, 64, pp. 506–519.
<https://doi.org/10.1080/01621459.1969.10500990>

ELINDUL AZ „ÉLETUTAK” ROVAT

A biztosítási szektor utolsó három évtizedének történetét kizárólag írásbeli forrásokra alapozva, csak féldalasan ismerhetjük meg. A történeti események, tendenciák teljes körű értelmezéséhez szükséges az azt átélő és alakító szereplők személyes tapasztalatainak, emlékeinek a feltárása és feldolgozása.

A közelmúlt történetének mind teljesebb feltárása és bemutatása érdekében a MABISZ Ügyvezető Elnöksége úgy döntött, hogy egy biztosítástörténeti Oral History Archívumot hoz létre az elmúlt évtizedek kiváló, a szakmára nagy hatással lévő szakembereivel, vezetőivel készítendő, filmre rögzített ún. életútinterjúk anyagából, amely létrejöttét követően elsősorban kutatási, másodsorban kommunikációs célokat szolgál.

Az Archívum fő kutatási területei:

- az állami monopólium megszüntetése, az ÁB kettéválasztása, az utódcégek privatizációja,
- a piaci alapú biztosítási szektor kialakulása, az első piaci szereplők piacra lépése,
- az egyes társaságok története, szerepe, stratégiája,
- a szabályozás és a piaci környezet változásai.

Az interjúalanyok kiválasztásánál elsődleges szempont volt, hogy a kutatási területek vonatkozásában releváns információkkal rendelkező, a folyamatok alakításában aktív szerepet betöltő kulcsszereplők legyenek, ugyanakkor a történeti hűség és objektív megköveteli, hogy az interjúalany az interjú pillanatában már ne töltsön be a szektorban semmilyen aktív, operatív vezetői pozíciót. Az interjúalanyok kezdeti körének kialakítása a projekt indításakor került meghatározásra, és évről évre, ún. „hólabda effektus” hatására kiegészül azoknak a szakembereknek a sorával, akik a relevancia és a szektorbeli inaktivitás kritériumainak megfelelnek.

Az interjúkészítők az MTA Társadalomtudományi Kutatóintézet két munkatársa, akik az Oral History kutatási módszertan szakemberei és egyben a felvett film és leírt interjúk integrálását biztosító XX. század hangja repozitórium gondozói is.

Az interjúk felvétele elsődlegesen tudományos kutatási célokat szolgál, azaz a közelmúlt emlékeinek feltárását és megőrzését. Az interjúk részletei ugyanakkor nemcsak az elmúlt időszak bemutatásának kiváló eszközei lehetnek, hanem mind az egyes társaságok, mind a MABISZ belső és külső kommunikációs tevékenységébe jól illeszthető, kordokumentumként is felhasználható, hiteles anyagok.

Mindezeknek a szempontoknak a figyelembevételével, a Biztosítás és Kockázat Szerkesztősége úgy döntött, hogy – a szektor közelmúltjának jobb megismerése céljából – „Életutak” címmel, ettől a számtól kezdődően folyóiratunkban új rovatot

indítunk, és minden számban közreadunk egy rövidített és szerkesztett interjút, természetesen az interjúalanyok hozzájárulásával. Első interjúnk Dr. Trunkó Barnabással, a MABISZ korábbi főtítkárával készült.

Dr. Kovács Erzsébet

*Dr. Kovács Erzsébet
főszerkesztő*

ÉLETUTAK ROVAT

ÉLETÚTINTERJÚ DR. TRUNKÓ BARNABÁSSAL

Gárdos Judit (MTA TK) és Vajda Róza (MTA TK), a MABISZ megbízásából 2018. szeptember 10-én.

ÖSSZEFOGLALÓ

A közelmúlt történetének mind teljesebb feltárása és bemutatása érdekében a MABISZ Ügyvezető Elnöksége úgy döntött, hogy egy biztosítástörténeti Oral History Archívumot hoz létre az elmúlt évtizedek kiváló szakembereivel, vezetőivel készítendő, filmre rögzített ún. életútinterjúk anyagából, amely elsősorban kutatási, másodsorban kommunikációs célokat szolgál létrejöttét követően. A Biztosítás és Kockázat Szerkesztősége úgy döntött, hogy az Oral History anyagaiból – „Életutak” címmel – ettől a számtól kezdődően folyóiratunkban új rovatot indítunk, és minden számban közreadunk egy rövidített és szerkesztett interjút. Első interjúalanyunk Dr. Trunkó Barnabás, aki 20 évig a MABISZ főtitkára volt.

SUMMARY

In order to explore the recent history of the Hungarian insurance industry, the Executive Management of MABISZ has decided to launch the Oral History Archive project. Within the framework of this project prominent professionals and leaders of the past decades were invited to a career-interview. These shots are primarily for research purposes, and secondly, for communication purposes. The Editorial Board of Biztosítás és Kockázat has decided to launch a new column in the journal – "Career paths" – and to publish an abbreviated and edited version of these interviews. The first interview is with Dr. Barnabas Trunkó, who was Secretary General of the Association of Hungarian Insurance Companies for 20 years.

Kulcsszavak: biztosítás, szabályozás

Keywords: insurance, regulation

JEL: G22, N24

DOI: 10.18530/BK.2020.1-2.54

<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2020.1-2.54>

K: Az elmúlt három évtizedről lenne szó, a saját élettörténetébe ágyazva. Először arra kérném, mesélje el az élettörténetét.

TB: Már gyerekkorom óta biztosítós szerettem volna lenni – legalábbis egy interjút így illene kezdeni, ez azonban nem felel meg a valóságnak. A jogi egyetem elvégzése után más irányba, a büntetőjog felé orientálódtam, az akkor beinduló Rendőrtiszti Főiskola első tanári karának lettem a tagja. Az egykori tanítványaim között akadnak sztárnyomozók, megyei főkapitányok és egy belügyminiszter is. Nagyon szép éveket töltöttem a főiskolán, de ennek voltak hátrányai is, például az, hogy nem utazhattam Nyugatra, és egy 23-24 éves fiatalember számára elképzelhetetlen volt, hogy ne lássa a Milói Vénusz hiányzó fél karját, vagy ne tudjon letekinteni a párizsi Eiffel toronyról. Ezért fájó szívvel bár, de megváltam a főiskolától, és sokáig munka nélkül voltam. Ezt azért említem meg, mert akkoriban – ez 1974-75-ben történt – ritkán fordulhatott elő, hogy egy diplomás munkanélküli legyen. Ekkor találkoztam először a biztosítással. A szakmának volt egy legendás alakja, dr. Bárd Károly, akkoriban ő vezette az Állami Biztosító jogi apparátusát, és fiatal jogászokat keresett. Gondoltam: megpróbálom, hogy átmenetileg, néhány hétre, esetleg néhány hónapra, talán néhány esztendőre a biztosító jogtanácsosa leszek. A tervezett két-három esztendő 40 évig tartott. Jogtanácsosként kezdtem, aztán bejárva a ranglétrát, az intézet vezető jogtanácsosa, majd az egyik ügyvezető igazgatója lettem. Közben – az igazgatótanács tagjaként – részt vettem az első hazai vegyes biztosító, az ÁB-Generali megalapításában. A múlt század utolsó évtizedére a magyar biztosítási piac kezdett kiépülni, már kilenc biztosítótársaság működött a régi, monopol Állami Biztosító helyett, és felmerült annak az igénye, hogy Magyarországon is létrehozzuk a biztosítótársaságok szakmai érdekvédelmi, érdekképviseleti, lobbiszervezetét, a Magyar Biztosítók Szövetségét. A szakma egyhangúlag úgy döntött (szakmán belül az egyhangú döntések elég ritkák!), hogy engem bíznak meg a Szövetség megszervezésével és létrehozásával. Ez 1990-ben történt, és húsz éven keresztül, nyugdíjba vonulásomig ennek a szervezetnek voltam a vezetője.

K: Kicsit kanyarodjunk vissza a családjához, a gyerekkorához. Néhány szóban, kérem, vázolja fel, hogy milyen családból jött, kik voltak a szülei, mennyire szóltak bele a pályaválasztásába?

TB: Debreceni család vagyunk, 1948-ban születtem, 56-ban költöztünk Budapestre. Felmenőim mindannyian valamilyen kapcsolatban voltak a könyvvel, a könyvekkel. Nagypám az Alföldi Nyomda híres gépmestere volt, édesapám is könyvekkel foglalkozott, de ő a terjesztői oldalon, a Corvina Idegennyelvű könyvkiadó egyik vezetője lett. Akkoriban egy vidéki fiú nehezen tudott megbarátkozni a pesti körülményekkel. Arra emlékszem, hogy én például nagyon féltem a trolibuszoktól. Azóta már megkedveltem. Ebben az időszakban pilóta szerettem volna lenni, ez a vágyam részben teljesült is, de 17 éves koromban már egyedül repültem vitorlázó gépen, és az volt a vágyam, hogy majd a repülőtisztai főiskolán leszek az ég ura. A repülőtisztai főiskolán akkoriban nagyobb volt

a túljelentkezés, mint az orvosi egyetemen; engem sajnos nem vettek fel. Ekkor leszálltam a földre, és a jogi karra jelentkeztem, fel is vettek. Pechemre akkor vezették be azt a rendelkezést, hogy még maximális felvételi pontszám esetén is egy évre elviszik a fiúkat katonának. Azt az egy évet annak rendje-módja szerint a Varsói Szerződés kötelékében Kalocsán töltöttem, majd sikeresen elvégeztem a jogi egyetemet.

K: A jogi egyetemen végzett tanulmányai már teljes mértékben felkészítették Önt a biztosítási szakmában történő szerepvállalásra, vagy amikor ez a pont elkövetkezett az életében, akkor még erre rá kellett segíteni?

TB: Természetesen nem készített fel. Mint említettem, kezdetben én büntetőjogász voltam, és annak nem sok köze van a polgári joghoz, de amikor a biztosítási szakmába kerültem, akkor rájöttem, hogy a civilisztika – melynek a gyökerei a római jogig visszavezethetők – az egyik legszebb stúdium. Nagyon hamar sikerült megbarátkozni vele, annyira, hogy később egyetemen magam is tanítottam a polgári jogot, illetve biztosításjogot, Szegeden, Miskolcon és a budapesti ELTE-n is.

K: Bárd Károllyal hogyan ismerkedett meg, hogyan került a hatása alá?

TB: Bárd Károly a monopol Állami Biztosító jogi apparátusát irányította, és volt egy mániája: a fiatalítás. Akkor ez még nem volt divatos a főosztályvezetők körében, de ő a főosztályának teljes állományát lecserélte 23-24 éves fiatalokra. Valamit előre látott, mert ennek a fiatalokból álló jogászgenerációnak kulcsszerepe lett a magyar biztosítási piac kialakításában, a háttérszabályozás megteremtésében és a magyar biztosítás jelenlegi eredményeiben is.

K: Először szeretném, ha beszélne összefoglalóan az Állami Biztosítónál töltött évekről, különös tekintettel a kettéválás időszakára. Továbbá arról, hogy abban milyen szerepet vállalt, és hogyan ítéli meg utólag ezeket a folyamatokat?

TB: Ha napjainkban azt a cégnevet halljuk, hogy Állami Biztosító, mindenkinek az a majd' negyvenéves időszak jut eszébe, amikor az Állami Biztosító Magyarországon monopolhelyzetben volt, mert csak egyetlen biztosító működött az országban. Persze ez nem volt példa nélküli az akkori szocialista országokban sem. A monopólium ma már pejoratív jelző, és versenyjogi értelemben ez helytálló is. Ennek ellenére meg kell említeni, hogy ez a négy évtizedes monopólium sem volt eredmény nélküli. Nagyon sokan, még a nyugati biztosítókat is beleértve, csodálták a magyar biztosítási piacot. Olyan mutatóink voltak, hogy a nyugatiak meg voltak róla győződve: hamisítjuk vagy manipuláljuk ezeket a számokat. Például a hazai lakásállomány 82-83 százaléka rendelkezett biztosítással. Óriási szám. A gépjármű-üzembentartóknak mintegy 75-80 százalékanak volt casco biztosítása. A munkavállalók közül szinte mindenki, 3,5-3,6 millióan rendelkeztek életbiztosítással, a CSÉB-bel. Szóval ezek mind olyan látványos adatok voltak, amelyek gyanút keltek a nyugati piac szereplőiben, akik később meggyőződtek arról, hogy ezek az adatok ténylegesek, valóságosak, és ez volt az egyik olyan

tényező, ami a nyugati piaci szereplők és nyugati befektetők érdeklődését felkeltette a magyar biztosítás iránt. A monopólium volt az egyetlen zavaró körülmény, de ez a hazai pénzügyi struktúrában nem volt egyedülálló, hiszen a bankterületen is az OTP monopóliuma érvényesült, a biztosításban pedig töretlen volt az Állami Biztosító kizárólagossága. Mindenki egy jogszabályi tilalomra hivatkozott, holott hazánkban soha nem volt ilyen törvény. Csak olyan törvény volt, amely kimondta, hogy a Magyar Népköztársaságban – akkor még ez volt a hivatalos államformánk – biztosítási tevékenységet csak az állam által alapított pénzügyi intézet végezhet. És az állam negyven évig megállta, hogy az Állami Biztosító mellett más biztosítót ne alapítson! A monopóliumnak természetesen voltak hátrányai, elsősorban versenyjogi szempontból, de immár történelmi távlatból azt is elmondhatjuk, hogy voltak előnyei is. A monopol biztosító nagyon nagy létszámú veszélyközösségeket tudott szervezni, ami lehetőséget adott arra, hogy a díjak alacsonyan maradjanak. A biztosító üzleti, terjesztési és lebonyolítási költségei is szerények voltak, elsősorban bizonyos automatizmusok okán. Ha valaki belépett egy új munkahelyre, még a munkaszerződés előtt aláírták vele a CSÉB-belépési nyilatkozatot, ez automatikusan a fizetésből való díjlevonást jelentette, ami ugyancsak bonyolult és drága része volt a biztosítási tevékenységnek. Az egyetlen biztosító a költségvetés szálain függött, ami azt jelentette, hogy nem úgy működött, mint ahogy egy klasszikus biztosítóintézet, még tartalékképzése sem volt. Az Állami Biztosító minden évben elkészítette a mérlegét, ha nyeresége volt, azt az állam elvonta, ha pedig ráfizetéssel zárt, akkor azt a költségvetés kipótolta. A monopólium időszaka alatt egyetlen év volt (1956), amikor a biztosító ráfizetéses volt, mert a forradalom alatt jelentős épületkárok keletkeztek. Itt is érdekesség, hogy azért lett veszteséges a biztosító, mert a szerződés kizárta a háborús események vagy népfelkelés okozta károkat, de a forradalom utáni kormány tagadta a népfelkelés tényét. „Sajnálatos októberi eseményeknek” minősítette a történeteket, ezért a biztosítót kényszerítette a károk kifizetésére. Nem sok ilyen kár volt, mert akkoriban még az épület- és lakásállomány túlnyomó része állami tulajdonban volt, így a pénzügyi kárrendezés a költségvetés kockás papírján történt.

A monopólium nem volt hátrányos a magyar piacra, de ennek ellenére sokáig nem volt tartható. A 80-as évek derekán volt egy fiatal, ambiciózus pénzügyminiszterünk, jelentős rálátással a nemzetközi piacokra is. Medgyessy Péternek hívták, felvetette, hogy foglalkozni kell a biztosítási piac tényleges megnyitásával.

K: Milyen volt a kooperáció, a viszony a felügyelettel? Az állam felügyelte saját magát? A biztosítási felügyeletre gondolok. Erről tudna egy kicsit mesélni?

TB: A monopol időkből gyakorlatilag még nem volt felügyelet, illetve azt a Pénzügyminisztérium egyik osztálya látta el. A különálló biztosítá felügyelet létrehozására csak 1986-ban került sor. Ezt követően alakult meg a Magyar Biztosítók Szövetsége is. A volt szocialista országok mind a „magyar modell”-t csodálták, többen utánozták is. Nem a magyar gyakorlatot kopírozták, hanem látták, hogy Európában csak ez a működőképes modell, és még a szovjet biztosításügy képviselői is jelezték, hogy ők is be fogják vezetni ezt a megoldást.

A 90-es évek elején felhívott Moszkvából Sahov, az ottani Állami Biztosító (Gossztrakh) vezérigazgatója, és örömmel újságolta, hogy már náluk is megalakult a Biztosítók Szövetsége.

– Na és, ki lett a vezetője? - kérdeztem.

– Hát én! - mondta a vezérigazgató.

Ezt természetesnek tartottam, hiszen sok helyen a legnagyobb biztosító főnökét választják meg a Szövetség vezetőjének is.

– További jó hírem is van – folytatta Sahov –, nálunk megalakult az Állami Biztosításfelügyelet is...!

– Na és annak ki lett a vezetője?

– Hát, az is én lettem...! - mondta büszkén az orosz kolléga.

K: Rátérve a biztosító szétválásának az időszakára, illetve ennek a hátterére, említette Medgyessy Pétert. Rajta kívül kik álltak még mögötte, és milyen elképzelésekkel? Hogyan dőlt el, hogy ezek közül mi valósul meg? Ön személyesen hogyan értékelte akkor, illetve később azt a módot, ahogy ez akkor lezajlott?

TB: Természetesen nekünk nagyon tetszett a dinamizmus meg az a koncepció, hogy gravitáljunk Európa felé, mert a kontinens biztosítási piaca és törvényi szabályozása szimpatikus volt számunkra, és orientált is bennünket. Mi fiatal szakemberek a reformerek mellé álltunk, csatlakozott Németh Miklós is, aki ugyancsak komoly szerepet játszott az új pénzügyi piac kialakításában. Azt szorgalmaztuk: a jogszabály mondja ki egyértelműen, hogy a magyar biztosítási piac nyitott. Ez 1986-ban meg is történt, de a verseny még ezután sem akart beindulni.

Ekkor a jogalkotó és a politika úgy döntött, (tipikusan magyar megoldás!), hogy ha egy szándékolt elképzelés nem valósul meg, akkor próbáljuk azt szimulálni. Például úgy, hogy ezt az Állami Biztosítót középen kettévágjuk, (azóta is vitatott, hogy pont középen történt-e a kettévágás), és csináljunk belőle két állami biztosítóvállalatot, dobjuk ki őket a piacra, hogy: tessék, versenyezzetek! Mindenkit meglepett, hogy ez a két piacra dobott – hadd mondjam így néhány évtized távlatából, hogy „szörnyszülött” – elkezdett versenyezni egymással. Ezek a hazai biztosítástörténetnek nem a legfényesebb napjai voltak. Egy szakmai legenda szerint az egyik biztosító ügynökei bementek egy panelházba, hogy „leCSOBozzák”, aztán a másik biztosító emberei is ugyanabba a házban akartak biztosítást kötni, végül az egyik biztosító-társaság ügynökei bezárták a pincébe a másik cég embereit.

Miért nem indult be a tényleges verseny? Hiszen 1986-ban a jogszabály feloldotta a monopóliumot, Magyarországon bárki alapíthatott biztosítót? Ennek egyetlen feltétele volt: egymilliárd forintos alaptőke. Ez mind a mai napig vitatott döntés, de kétségtelenül megteremtődött a lehetőség a további biztosítók alapítására, erre viszont egy ideig mégsem került sor. Elsősorban azért, mert a jelzett egymilliárdos alaptőke (és ebben még nincs benne a székház, a munkatársak, a hálózat működtetése), a hazai befektetők körében nem állt rendelkezésre. De ami nem állt rendelkezésre Magyarországon, az rendelkezésre állt a határon túl, és főleg ez okozta, hogy a magyar biztosítási piac igen hamar – ahogy mondani szoktuk – külföldi kézbe került, mert a külföldiek idehozták a tőkájukat. Kezdetben még azt sem akarták elhinni, hogy

a környező szocialista országokkal ellentétben a hazai szabályozás nem korlátozta a külföldi tőke részarányát. A volt szocialista országok közül több helyen 20-30-35 százalékban maximálták a külföldi tőke részvételét egy társaságon belül. Nálunk ilyen megkötés nem volt, a külföldi befektetők csak nehezen hitték el, hogy nálunk ennyire liberalizált szabályok vannak.

K: Kezdetben az Állami Biztosítót élet- és vagyonbiztosítás, tehát a termékek mentén próbálták meg kettéválasztani, de az nem működött. Miért is nem tudott működni?

TB: Egykor az európai piac is így működött. Mi akkor vettük át ezt a megoldást, amikor már a kontinensen is kezdett kimenni a divatból. Amikor az Állami Biztosító szétvált, és létrejött a Hungária Biztosító, még mind a kettő állami vállalat formájában működött. Az állománymegosztás kapcsán az ÁB-nál például nem maradt casco biztosítás, és nem tudták elviselni, hogy bejött hozzájuk az ügyfél lakásbiztosítást kötni, de autóbiztosítást már nem tudtak kínálni. Ezért az a biztosító, amelyiknek nem jutott valamelyik üzletágból, abban a pillanatban elkezdte kiépíteni azt.

K: Említette, hogy nem volt törvényesen korlátozva, hogy milyen résztulajdona lehet külföldi cégnek a magyar biztosítóban, de ha jól tudom, egy darabig ez a 49 százalékot nem haladta meg.

TB: Most sincs magyarázat arra, hogy miért nem. Egészen biztos, hogy kezdetben volt valami bizalmatlanság, mert számunkra a magyar biztosítási piac vagy a volt szocialista országok biztosítási piaca ismeretlen terület volt, és egy ismeretlen területre a rutinos tőke mindig óvatosan megy be. A koreográfia az volt, hogy alapításkor mondjuk betettek 20 százalékot, majd megpróbálták 30-40-re emelni. Aztán megpróbálták átlépni az 50 százalékot, ami már egyértelműen uralgást jelentett, és a végén kivásárolták a még bent maradt magyar részesedést is. Azóta is vita tárgya, hogy mi volt ez, a magyar biztosítási piac előkészítése egy európai fejlődésre vagy pedig – ilyen álláspontok is voltak – hazaárulás. Még hosszú évtizedek távlatából is nehéz ebben állást foglalni, a tárgyilagos szakmai megítélés már elveti a hazaárulást, mert ha nem nyitunk utat a külföldi tőke előtt, akkor a magyar biztosítás történetében az a legendásan gyors és nagy fejlődés nem valósult volna meg, vagy jóval lassabban.

K: Ekkoriban még nagyon egyszerű és rövid jogszabály vonatkozott a biztosítási szakma szabályozására. Mi volt a lényege, illetve előnyeit-hátrányait hogyan látja ennek a puha szabályozásnak?

TB: A fordulópontot a már többször említett, 1986-ban hatályba lépett kormányrendelet jelentette, ami feloldotta a monopóliumot. Ez egy másfél oldalas, viszonylag rövid jogszabály volt, bekeretezve sokáig ott állt a szobám falán, mert a magyar biztosításügy sok mindent köszönhet ennek a másfél oldalnak. Ennek köszönhetette, hogy kiépült a magyar biztosítási piac, és olyan fejlettségi szintre jutott, hogy most már – még ha hihetetlenül hangzik is! – felveheti a versenyt Európával.

K: Az Állami Biztosítóban dolgozott 90-ig, hogyan élte meg azt a bevásárlási folyamatot, amikor az Aegon megvette az Állami Biztosítót?

TB: Én már a Magyar Biztosítók Szövetségének a vezetője voltam, amikor az Aegon vásárolni kezdett a „nagy falat”-ból. A hazai biztosítási szakma, a szakemberek örültek ennek, mert az Aegon hallatlanul tekintélyes biztosítótársaság Európában. Tehát amikor kezdetben kiírta a cégtáblájára, hogy „ÁB – Aegon”, mindannyian tudtuk, hogy ez az egész biztosítónak fog jót tenni. Ugyanilyen jelentős fordulópontra volt a Hungária kivásárlása az Allianz által, és sorolhatnánk a többi kulcsfontosságú hazai biztosítási intézetet is. Kezdetben természetesen a szakmában is voltak, akik idegenkedtek a külföldi tőkéktől, de ők is hamar rájöttek, hogy az elvárt, igényelt, gyors és látványos fejlődésnek az a feltétele, hogy a biztosítási szektorba tőke jöjjön be, és a tőke akkoriban is, mint ahogy javarészt még most is, csak külföldről származhatott.

K: Tehát a szabályozás jellege szabad áramlást jelentett a külföldi tőkének. Ez azt is jelenti-e, hogy az akkori gazdasági-pénzpiaci helyzet teljes mértékben indokolta ezt az egyszerű szabályozást, vagy voltak ennek hátulütői is?

TB: Azóta már sok esztendő, több évtized is eltelt, de nem tudok olyan esetről, amikor a jogi szabályozás valamiben kárt okozott, vagy akadályozta volna a szakma és a piac fejlődését. Sőt úgy éreztük, hogy minél tovább meg kell tartani ezt a nem túl részletes szabályozást, ezért csak meglehetősen nagy, mintegy tíz esztendővel később került sor a biztosítási törvény megalkotására.

K: Nagyobb szabadságot adott a biztosítóknak ez a viszonylag szűkszavú törvény?

TB: Gyakorlatilag csak a biztosítók alapítására vonatkozott. A 80-as évek közepe a nagy liberalizáció korszaka volt, és ez a liberalizáció itt is érvényesült. Akkor már volt és működött a felügyelet, és a jogalkotó arra gondolt, hogy a biztosítási tevékenység részletes szabályozása helyett létre kell hozni egy független állami felügyeletet, és majd ez az intézmény fogja pázorolni ezt a piacot, és ez a gondolat bevált. Itt nagyon nagy szakmai hozzáértéssel rendelkező felügyeletvezetők voltak, a már említett Bárd Károly, aki több évtizedes biztosítási gyakorlat után vette át a felügyelet irányítását, dr. Ébli Györgynét kell még megemlíteni, és szakmatörténeti jelentősége volt dr. Asztalos László vezetői korszakának is.

K: Térjünk rá arra, amikor az Állami Biztosítónál töltött éveit véget értek, és időközben már szerveződött a MABISZ. Önnek akkoriban milyen elképzelései voltak arról, hogy hogyan folytassa a pályáját?

TB: Tehát már megszűnt a monopólium, elkezdett kiépülni a magyar piac. A 80-as évek második felében vagyunk, az országban már kilenc biztosítóintézet működött, és akkor merült fel az igény arra, hogy mivel már van egy felügyelet, a biztosítói oldalról is ki kellene építeni egy olyan szervezetet, amely a szakma érdekképviseletét látja el a jogalkotási és a közéleti folyamatokban. Ez nem volt példa nélküli, mert az általunk tanulmányozott és jól ismert nyugati piacokon is ez volt a klasszikus felállás. Volt felügyelet, és volt egy szakmai szövetség,

és ezeknek a harmonikus – vagy néha kevésbé harmonikus – együttműködése mindig eredményt hoz. A biztosítási szakmától, az akkor már működő kilenc biztosítótól kaptam azt a megbízást, hogy szervezzek meg egy ilyen szakmai szövetséget. És ezt nem volt nehéz megtenni, mert mindenkiben megvolt a hajlandóság. Az említett kilenc biztosítótársaság zömében már volt külföldi résztulajdon, a külföldiek meg jól ismerték, hogy ez a klasszikus felállás, tehát nem okozott problémát ennek a gondolatnak az elfogadtatása. Egyetlen probléma akadt: a szervezetet egyesületi formában akartuk létrehozni, és a magyar jogszabályok alapján az egyesület alapításához tíz fő kell, pontosabban: tíz jogi vagy tíz természetes személy. Akkor viszont még csak kilenc biztosítótársaság volt a hazai piacon, ezt a létszámproblémát úgy oldottuk meg, hogy a már többször említett dr. Bárd Károly – akinek akkor éppen nem volt pozíciója – tizedik tagként mint természetes személy csatlakozott a megalakult egyesülethez. Garanciát adva arra, hogy amint megjelenik a piacon (és az egyesület taglistáján) a tizedik biztosító, lemond az egyesületi tagságáról. Így jött létre a Magyar Biztosítók Szövetsége, és az alapító közgyűlésen az a megtiszteltetés ért, hogy engem választottak meg a szövetség vezetőjévé, és ez a megbízatásom 20 esztendeig, 2010-ig tartott.

K: Hogy nézett ki a MABISZ a kezdetekkor, és nagy vonalakban hogyan fejlődött azokban az évtizedekben, amíg Ön volt ott a főtitkár?

TB: Szervezetileg a kezdeti első két-három esztendőben hallatlanul áttekinthető volt, mert hárman dolgoztunk a szövetségnél: a pénzügyekkel foglalkozó munkatársunk, egy adminisztrátor kollégánál meg jómagam. A létszám később nőtt, de soha nem volt nagy létszámú a Szövetség, mint minden ilyen társadalmi szervezet, elsősorban a tagokra, tehát a tagjainkra támaszkodtunk, szakértelemben, és ha kellett, munkavégzésben is. A Szövetség létszáma csak akkor bővült lényegesen, amikor – ugyancsak a nyugati biztosítópiacon mintájára – a MABISZ bizonyos kárrendezési feladatokat is ellátott, például a gépjármű-felelősségbiztosításhoz kapcsolódó zöldkártya rendszernek az ún. Nemzeti Iroda szerepét. A MABISZ alkalmas volt arra, hogy harmonizálja a biztosítóintézetek érdekeit, aktívan részt tudtunk venni így a jogalkotásban is. Az első hazai biztosítási törvény előkészítése például három esztendeig tartott, 113 változatot készítettünk el a beadás előtt. Nekem megvan mind a 113.

K: Erről a folyamatról kicsit mesélne? Honnan hova jutottak el?

TB: A biztosítási törvény kierőszerkesztése azért történhetett meg, mert az előkészítő munkálatoknak volt egy motorja. Ez a motor a már említett dr. Asztalos László volt, de voltak partnerei is: a biztosítóintézetek és a MABISZ. Akkoriban már az Európai Unió felé kacsintgattunk, és úgy tartottuk, hogy elképzelhetetlen a csatlakozás, ha a pénzügyi feltételeket, infrastruktúránkat nem igazítjuk hozzá a már évtizedek óta sikerrel működő nyugati modellhez. És ez lett a biztosítási törvény megalkotásának alapvető koncepciója is: a life és non-life ágak kettéválasztása, az állami biztosításfelügyelet kialakítása. A jogalkotás számára a biztosítási törvény valamennyi olyan lényeges pontjának a tervezete rendelkezésre állt, amelyek az európai piacokon már beváltak, és jelentős múltjuk is volt. Nagyon alapos volt a törvény

előkészítése, akkoriban még az volt a menetrend, hogy előbb a jogalkotási koncepciót fogadta el a parlament, és annak elfogadása után lehetett csak benyújtani magát a törvényjavaslatot. A törvénytervezetet valamennyi parlamenti párttal egyeztetjük, tehát mind a kormánypártokkal, mind az ellenzékiekkel. Ennek az lett az eredménye, hogy a magyar parlament – azóta sem látott arányban, – majdnem egyhangúlag fogadta el a felszabadulás utáni első hazai biztosítási törvényünket.

K. Mik voltak a főbb vitás pontok, hogy zajlott az egyezkedés egymás között, illetve a parlamenti frakciókkal, képviselőkkel?

TB: A parlamenti frakciók képviselői közül nem sokan értettek a biztosításhoz, ezt meg kell mondanom. Mi meg egy picit értettünk, de teljes felelősséggel mondom, hogy ezzel soha nem éltünk vissza. Sőt, próbáltuk az ellenzéki vagy kormánypárti politikusokat is megismertetni a részletekkel és a külföldi tapasztalatokkal. Mivel mi már olyan tervezetet vittünk a parlament elé, amelyikben a belső szakmai vitákat tisztáztuk, gyakorlatilag a politikai pártok részéről sem volt ellenvetés, mert természetesen tudtuk dokumentálni, hogy ennek vannak működőképes modelljei az európai kontinensen.

K: És szakmai szempontból, a belső vitákra visszatekintve, voltak-e lényeges koncepcióbeli különbségek, amelyek tényleg erőteljesen felmerültek? Valójában mennyire voltak polarizáltak az álláspontok?

TB: Természetesen voltak viták, mivel a jogszabálytervezetet az akkor működő felügyelet vezetője, illetve a MABISZ mint szakmai szervezet készítette elő, de sok mindenben sikerült közös álláspontot kialakítani. Lényegesebb vita „csak” a felügyelet működéséről volt. Számunkra nagyon szokatlan volt az akkoriban divatos ún. materiális felügyelet, ami azt jelentette volna, hogy a felügyelet a biztosító minden egyes tevékenysége felett felügyeletet gyakorol, és megváltoztathatja, módosíthatja, eltérő szabályozásra kényszerítheti a biztosítókat hatósági eszközökkel. A felügyeleti oldalról ennek az álláspontnak a következetes véghezvitele, sőt – még ha taktikai okokból is – ennek túlfeszítése volt jellemző, a mi oldalunkról meg természetesen ennek a csorbítása, illetve normális keretek közé szorítása volt a cél. Szerencsére ezen a területen is kialakult egy olyan kompromisszum, ami sokáig működőképesé tette ezt a modellt. Azt a modellt, amelyet az első magyar biztosítási törvény legalizált, illetve hozott be a magyar piacra. Hatálybalépését követően nem is volt számottevő probléma a törvénnyel. Csak néhány korrekciót kellett végrehajtani, de azok is inkább az európai szabályok módosulása, majd az európai uniós csatlakozásunk okán váltak esedékessé. Az egyik legnagyobb érdeme az akkor megszületett biztosítási törvénynek az volt, hogy amikor csatlakoztunk az Európai Unióhoz, akkor karba tett kézzel ülhattünk, mert a csatlakozás miatt egyetlen mondatot sem kellett megváltoztatni, hiszen annyira Brüsszel felé kacsintgatva készítette elő mind a felügyelet, mind a biztosítási szakma ezt a törvénytervezetet.

K. A visszaemlékezésekből meg amennyire utánanéztünk, ez a 90-es évek az aranykor, a fellendülés ideje, amikor alapvetően jól mentek a dolgok. Ez minek volt köszönhető a már elmondottakon kívül?

TB: Először is azért ne felejtsük el, hogy közben volt egy rendszerváltás is, bár arra büszkék vagyunk, hogy a biztosítási rendszerváltás megelőzte a társadalmi-politikai rendszerváltást. Ha a rendszerváltást a 89-90-es évekre tesszük, akkor a biztosítási rendszerváltás azzal a bizonyos 86-os kormányrendelettel történt, ami megszüntette a monopóliumhoz fűződő hátrányokat.

K: Általában minek volt köszönhető a felfutás, másrészt mi volt ebben a MABISZ szerepe? Hogyan értékeli a saját szerepét ezzel kapcsolatban?

TB: A saját szerepemről hosszan tudnék mesélni, csak nem akarok. De valóban ez a szakmának egy felívelő szakasza volt, ugyanis a magyar biztosítási piacon kialakult verseny a hazai biztosítási szakemberek számára szokatlan környezet volt. Nem volt verseny nálunk majd négy évtizedig, azért, mert nem volt kivel versenyezni. Egy biztosítási szakma volt, ebből az egy biztosítási szakmából kellett összeszedni a 9-10, később 20 meg 30 biztosítótársaság személyi állományának legalábbis a magvát. Tehát régi kollégák, régi monopóliumbeli kollégák kerültek ki a versenypiacra, és álltak – idézőjelben mondom – egymással szemben. Ez szokatlan volt annak a szakmai generációnak, ezért kívánták és igényelték egy olyan szakmai szervezet létrehozását, mint a Magyar Biztosítók Szövetsége, ahol mi – egymással versenyzők is – össze tudunk ülni, és megbeszéltük a problémákat. Tehát a szakma a versenyhelyzetre való ráébredés első szakaszában rögtön igényelte a közös szakmai fórumokat. Ennek a fórumnak a szerepét a Magyar Biztosítók Szövetségének sikerült betöltenie.

K: Hogyan zajlottak ezek az egyeztetések, milyen intézményes formák alakultak ki erre a szakmán belül, illetve a minisztériummal, a felügyelettel? Értem, hogy sok múlik itt az informális kapcsolatokon, de mégis kíváncsi vagyok, hogy ez hogyan érvényesült?

TB: Kezdetben főleg az informális kapcsolatok domináltak, de én arra is büszke vagyok, hogy a Magyar Biztosítók Szövetsége hamar kivívta a szakmai elismertséget az irányító hatóságok és a jogalkotók körében is. Olyan jogszabály is akadt, amelyik kimondta: ebben és ebben a kérdésben előzetesen egyeztetni kell a Magyar Biztosítók Szövetségével. Azelőtt elképzelhetetlen volt, hogy a jogalkotó egy egyesületi formában működő szervezet bevonását írta volna elő. És ezt nem lehet másnak betudni, mint annak a szakmai tekintélynek, amire ez a szervezet szert tett. Az elismeréshez az is hozzátartozik: ha egy döntéssel vagy intézkedéssel egyetértettünk, akkor a MABISZ-nak is megvoltak az eszközei ahhoz, hogy a jogalkotó vagy a kormány döntéseit segítse.

K: A MABISZ elsősorban érdekszövetségként jött létre. Milyen érdekérvényesítési lehetőségei voltak a működésének kezdeti éveiben, első évtizedében? Voltak-e hiányosságok a tekintetben, hogy eszköz híján nem lehetett elérni bizonyos dolgokat?

TB: Ne legyenek illúzióink: egy társadalmi szervezetnek, szakmai szövetségnek az állami hierarchiában csak korlátozott szerepe lehet. Egy ilyen szerepet nem lehet törvényben deklarálni. Ezt a szerepet esetleg csak ki lehet vívni, ezt a tekintélyt meg lehet szerezni. Büszke vagyok arra, hogy a szakma és a munkatársaink ezt a tekintélyt megszerezték. Ma már csak emlék, de egy időben, ha az országgyűlés olyan kérdést tárgyalt, amely – akár csak érintőlegesen is – kapcsolatba került a biztosítással, akkor a biztosítókat is meghívták arra a bizottsági ülésre, ahol ezt előzetesen tárgyalták (árvízvédelem, tűzvédelem, közlekedés). És ha fellapozzuk a régi parlamenti jegyzőkönyveket, sok ilyen kérdés volt, és a szakmának minden kérdésnél lehetősége volt arra, hogy kifejtse álláspontját. Ennél többet egy társadalmi szervezet, egy egyesület aligha érhet el.

K: Időközben több nagyobb változáson ment keresztül a hazai pénzpiac, ezen belül a hazai biztosítási piac. Mennyire tudta tartani a frontot a MABISZ, mi mindent próbált elérni, és ebből mi sikerült és mi nem?

TB: Még olyan is volt, amikor az egész európai biztosítási piac a magyarra figyelt, mert volt egyszer egy sokat ígérő kísérletünk a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás területén. Ez a módozat Európa minden országában működik, nagyjából azonos szabályozással, mindenhol jogszabályi parancs írja elő a biztosítás megkötését. Ez azonban munkaigényes és „drága”, mert a szerződést meg kell kötni, nyilván kell tartani, az igazoló iratokat ki kell állítani, csekket ki kell kiküldeni, a díjakat be kell szedni. (A beszedett díj 30-40%-a ezekre a költségekre ment el.) És akkor a MABISZ kidolgozta a „magyar modell”-t, az ún. „benzináras” rendszert.

Az ötlet abból indult ki, hogy a gépjárművel úgyis tankolni kell, tehát üzemanyagot kell vásárolni, ezért ha a benzin árába beépítjük a biztosítás díját is, akkor minden adminisztrációtól megszabadulunk. Kezdetben a benzinárban literenként 30 fillér volt a biztosítás díja (boldog idők!), és a megoldásban volt valami nagy igazságosság is, mert aki többet autózott, az több üzemanyagot használt, és a több autózással több károkozási kockázat is jár. Nem volt adminisztrációs költség, a monopol üzemanyag-forgalmazó (ÁFOR) meg a 30 fillér/liter biztosítási díjat átutalta a monopol biztosítónak (ÁB).

A brilliáns és évekig jól működő szisztémának az adta a kegyelemdőfést, hogy elterjedt az „olajszőkítés”: élelmes emberek az olcsó háztartási tüzelőolajból kémiai úton a dízeles autókhoz használható gázolajat készítettek ipari mennyiségben: az ÁFOR bevétele 20-25 százalékkal csökkent. És a biztosítók díjbevétele is...!

K: A piacodás időszakáról szeretném kérdezni. Először a háttérrel. Nyilván növekedett a biztosítók száma. Milyen új termékek jelentek meg? Tarthatatlanná váltak

bizonyos struktúrák, mint az előbb elmesélt kötelező gépjármű-biztosításnak a módja. Tehát milyen átalakulásokon ment keresztül a piac ebben az időszakban?

TB: A monopol idők utáni szakaszban továbbra is a lakossági biztosítások voltak a legfontosabbak: a magyar embernek jó esetben két kiemelt vagyontárgya van, a lakása meg az autója. Tehát ezeket kellett kielégíteni, és ebben a magyar biztosításügy jó színvonalon teljesített. A piacodással azonban új igények is megjelentek, mivel megjelent egy új szféra: a vállalkozói kör. Sőt, a hőskorszakban ezek a vállalkozások meglehetősen tőkeszegények voltak, tehát gyakorlatilag biztosítás nélkül el se tudták volna kezdeni a működésüket, mert a termelőeszközüknek a megsemmisülése vagy károsodása magát a vállalkozást tette volna lehetetlenné. Ám volt ennél még nagyobb kockázat is, a felelősségi kockázat. A másoknak okozott károk pedig milliósak vagy tízmilliósak is lehettek. Ez a szektor biztosítási fedezetért kiáltott, és ezt az igényt az akkori piac már ki is tudta elégíteni, és ez nagyon lényeges változás volt. Ez nemcsak a kis- és középvállalkozásokra, hanem a nagy ipari vállalkozásokra is vonatkozott, amelyek tudomásul vették, hogy működésüknek az egyik legfontosabb feltétele a felelősségbiztosítási fedezet, amelyet az ő kereskedelmi partnereik meg is követeltek. Tehát a vállalkozói szféra volt az, amelyik mind mennyiségileg, mind pedig díjbevetelben jelentősen megdobta a piacot, és itt olyan terep alakult ki, amely alkalmat adott a versenyre. Nemcsak a díjversenyre, mert az ígért szolgáltatás terjedelme is versenytényezővé vált.

K: Meg tudta oldani a piac önszabályozó módon, hogy az újabb kihívásoknak megfeleljen, vagy ez szabályozásért kiáltott?

TB: Itt gyakorlatilag termékekről volt szó, termékeket kellett kidolgozni. Egy biztosítási termék kidolgozása minden híreszteléssel ellentétben nagyon sokáig tart. Ne feledjük el, hogy ebben az időben a magyar piacon már itt voltak a külföldi biztosítók is, akiknek a tulajdonosai odahaza már sok évtizedes biztosítási gyakorlattal és tapasztalatokkal rendelkeztek. Olyan termékek tekintetében is, amelyeket a magyar piacon még csak most vezettek be. Tehát ebben az időben az információknak és a szakmai ismereteknek egy nagyon hasznos áramlása következett be, és ez a külföldi tulajdonlásnak az egyik legfontosabb pozitívuma volt.

K: Tehát inkább kívülről jött a know-how, de eleinte nem történt termékszabályozás, ha jól tudom. Később se lépett ilyesmi életbe?

TB: Nem, sőt, a felügyeleti szabályozásban is jelentős változás ment végbe, mert kezdetben a materiális felügyelet érvényesült, amit természetesen az Európai Unió szabályozásából vettünk át, és ez a materiális felügyelet lenyúlt egészen a termék szintig. Tehát a felügyelet maga elé vette a piacra lépni kívánó biztosítónak a biztosítási szerződését, pontról pontra átolvasta, és ha olyan szerződési feltételt talált, amely az akkori biztosítási felügyeleti állásponttal nem egyezett, akkor azt nem hagyta jóvá. Tehát ez a portéka

csak akkor jelenhetett meg a piacon, ha rajta volt a biztosításfelügyelet pecsétje, hogy engedélyezem. A materiális felügyeletet később az európai szabályozás már nem tartotta fenn, tehát a termékekkel szabadon megjelenhettek a biztosítók a piacon, de a felügyelet természetesen rajta tartotta a szemét, és ha valami problémát tapasztalt a piacon, akár az értékesítés, akár a kapcsolódó kárrendezés területén, akkor vette elő a hatósági arzenált. Tehát az előzetes kontroll helyett egy folyamatos működés közbeni kontrollt alkalmazott.

K: Amelyek a rendszerváltozás után fontos új területek voltak, ahogy mi látjuk, az az egészségbiztosítás lehet, mint újítás, hogy magánosítva is működhet, illetve a magánnyugdíjpénztár. Ön hogy látja ennek a húszéves történetét? Hogy ítéli meg ezen a két területen a változásokat?

TB: Az egészségbiztosítás nagyon fontos volt, mert addig a magyar piacon egészségbiztosítás gyakorlatilag nem létezett. De az igényt nagyon hamar regisztrálták a biztosítótársaságok, és egymás után jelentek meg új termékekkel. Megint arra kell hivatkoznom, hogy az anyabiztosítók a már bevált termékek hazai viszonyokra áttüzetett variációjával jelentek meg. Ami a magánnyugdíjpénztárat illeti, annak nálunk volt egy nagyon nagy kalandja. A pénztármozgalom nagy lendülettel indult be Magyarországon, aztán történt egy kis megtorpanás a 2010-es évek elején, amikor az állam a magánbiztosító-pénztári megtakarításokat beolvasztotta a költségvetésbe. Ez nem tett jót az öngondoskodás gondolatának, nagyon nagy csalódást okozott. 3000 milliárdos tőke volt, ami a magánnyugdíjpénztárok vagyonaiból átvándorolt az állami költségvetésbe. Az állami költségvetésnek erre nagy szüksége volt, mert ennek egy részéből fedezte a költségvetési hiányt. Hogy a másik felével mi történt, azt nem tudom.

K: Ez a 2010-es években történt. Voltak lobbizási tevékenységek a MABISZ részéről, hogy ez ne történjen meg? Hogy zajlott ez?

TB: Természetesen voltak, bár a magánnyugdíjpénztár konkurenciája a biztosítók tevékenységének, a klasszikus biztosítási termékek piacra jutását és értékesítését a magánnyugdíjpénztári rendszer némileg akadályozhatja. De természetesen nem a pénztármozgalom ellen lobbiztunk, hanem mert az egészet hallatlanul igazságtalannak tartjuk. És volt még egy hátránya, hogy a lakosság bizalma megroppant a piacon megjelenő pénzügyi termékek iránt. És ez nemcsak a nyugdíjpénztárokra, biztosítókra vonatkozott, hanem még a banki szolgáltatásokra is.

K: Ennek most is érzik a MABISZ tagjai, a biztosítók a hatását?

TB: Nem, mert megrázták magukat, és próbáltak olyan termékekkel megjeleníteni, amelyek ma már olyan igényeket elégítenek ki, amelyek regisztrált igények a biztosítási piacon. Azzal, hogy differenciálódtak a jövedelmek, nagyon könnyű meggyőzni a potenciális biztosítottakat egy részét, hogy az a szolgáltatás – mondjuk nyugdíj szolgáltatás –, amelyet a már nem is létező társadalombiztosítás ígér vagy nyújt, az idős korban feltétlenül kiegészítésre szorul. Vagy biztosítási, vagy más formában. Például takarékoskodj vagy fektess be! De tudod mit? Én ennél jobbat kínálok neked! – mondja az okos biztosító.

K: Beszéltünk arról, hogy a MABISZ tekintélyes szervezetnek számított. Voltak-e olyan biztosítók, amelyek mégse léptek be a MABISZ-ba?

TB: Én húsz esztendeig irányítottam a MABISZ munkáját, ez idő alatt nem volt olyan biztosítóintézet, amely ne lépett volna be a MABISZ-ba, ugyanis nagyon hamar rájöttek arra, hogy versenyhátrányt szenvednek, ha nem lesznek ennek a szakmai közösségnek a tagjai. Ha nem vagyok benne ebben a csapatban, akkor egy információs csatornától vágom el magamat, hiszen a MABISZ-nak számtalan szekciója van, külön biztosítási ágak és külön üzletágak szerint, amelyekben a kölcsönös információk – legyenek azok piaciak vagy nemzetközi – nagyon hasznosak.

K: Tehát Ön húsz évig vezette a MABISZ-t. Mik voltak azok a szempontok, irányelvek, amelyek az Ön munkáját befolyásolták, hogyan gondolkodott erről a szervezetről, annak céljairól?

TB: Természetesen magának a MABISZ-nak a létrehozását az európai körülményeken kívül az motiválta, hogy a szakmai érdekeket minél eredményesebben tudjuk érvényesíteni. Ez talán frázisként hangzik, de valóban ez a célkitűzése valamennyi tagbiztosítónak, és az érdekérvényesítés során a szakmának és a MABISZ-nak nagy tekintélye lett. A tekintélyhez az is hozzájárult, hogy a biztosítási kultúra jelentősen javult Magyarországon. Az ügyfeleink nem lettek még biztosítási szakemberek, de már nagyon sokat tudnak a biztosításról, és ezt a szakmánk érdemének is tartom. Több szakközépiskolában is bevezettük a biztosítási szakág oktatását. És azok közül a fiatalok közül, akik annak idején Kaposvárott vagy Salgótarjánban elkezdték a pénzügyi szakközépiskolában a biztosítási tantárgyat, sokan ma már a biztosítási területen dolgoznak, akár vezető beosztásban is.

Szerkesztette: Heit Gábor

SZÉP ÚJ DIGITÁLIS VILÁG? – A PÉNZÜGYI TECHNOLÓGIA ÉS AZ INFORMÁCIÓ HATALMA

Kerényi Ádám (Magyar Tudományos Akadémia) – Müller János (Magyar Bankszövetség)*

A cikk a Hitelintézeti Szemle 2019. márciusi számában megjelent tanulmány változatlan formában történő utánközlése. Az eredeti cikk online elérhető a következő linken:

<http://doi.org/10.25201/HSZ.18.1.533>

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány, középpontjában a FinTech fejlődésével, azt járja körül, hogy a jelenség hogyan értékelhető és kezelhető az egyes kiválasztott régiókban, az Európai Unióban, Kínában és Magyarországon. Az alapvető kérdések: Hogyan tudnak a szabályozók lépést tartani a gyors fejlődéssel? A szabályozás támaszkodhat-e egy pontos FinTech-definícióra, és biztosíthatók-e az egyenlő versenyfeltételek a bankok és a FinTech startupok számára? Milyen kockázatokkal kell számolni, és hogyan kezelheti ezeket a felügyelet és a szabályozás? Megállapítható, hogy a FinTech egy „forradalmi” folyamat első lépése, és a jelenség meghatározása igen tág, és folyamatosan változik. A szabályozóknak és felügyeleti hatóságoknak úgy kell alakítaniuk a feltételeket, hogy a hagyományos bankokra és a FinTech vállalatokra egyenlő versenyfeltételek érvényesüljenek, és azonos legyen a kockázatkezelésük. Minden szereplőnek megvan a maga felelőssége, beleértve a központi bankokat, a szabályozó és a felügyeleti hatóságokat, a hagyományos bankokat, a fogyasztókat és a FinTech vállalatokat. Az információ hatalom, és számos közgazdász azt állítja, hogy a digitális az új normalitás. Tanulmányunkban részben igazoljuk a megállapítás első felét, és kérdőjelet teszünk a második fele után.

SUMMARY

In this paper we focus on the development of FinTech, how is it evaluated and managed in selected areas, in the European Union, in China and in Hungary. Some of the pertinent questions in this field are the following: How can regulators keep up with the rapid pace of development? Can regulation be based on a precise definition and can a level playing field be ensured between traditional banks and FinTech start-ups? What are the risks? How can they

*Kerényi Ádám a Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Intézetének kutatója. E-mail: kerenyi.adam@krtk.mta.hu
Müller János közgazdász, a Magyar Bankszövetség vezető tanácsadója és a Bank of China Hungary Ltd. igazgatóságának tagja.
E-mail: mullerj1@t-online.hu

Kerényi Ádám köszönettel tartozik a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által nyújtott támogatásért. A K 128682 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K_18 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

be handled by supervision and regulation? We can conclude that FinTech is in the initial phase of a “revolutionary” process, and the definition of this phenomenon is broad and changing. Regulators and supervisors must influence the conditions in a way that a level playing field and risk assessment should be the same for traditional banks and FinTech companies. All of the actors have responsibility, including central banks, regulators, supervisors, incumbent banks, consumers and FinTech companies. Information is power, and several economists claim that digital is the new normal. In our paper we partly justify the first part of the sentence and we put a question mark at the end of the second part.

Kulcsszavak: forradalmak, pénzügyi intézmények és szolgáltatások, technológia, diffúziós folyamatok

Keywords: revolutions, financial institutions and services, technology, diffusion processes

JEL: D74, G21, O33, N74

DOI: 10.18530/BK.2020.1-2.68

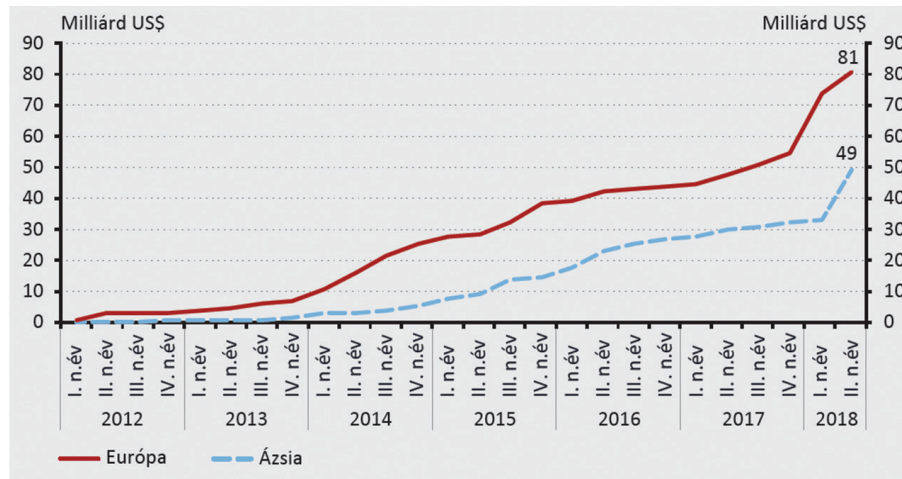
<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2020.1-2.68>

1. Hamarosan kezdetét veszi a technológiai és digitális forradalom újabb fejezete

A világ jelenkori fejlődésének egyik legizgalmasabb jelensége a digitalizáció. Üteme, térhódítása és társadalmi hatása oly gyors és mélyreható, hogy sokan a negyedik ipari forradalom részének tekintik. Ennek a folyamatnak egy kisebb, de szerepe szempontjából fontosabb része a pénzügyi, banki területen való megjelenése, amire röviden FinTech-mánia néven hivatkoznak.

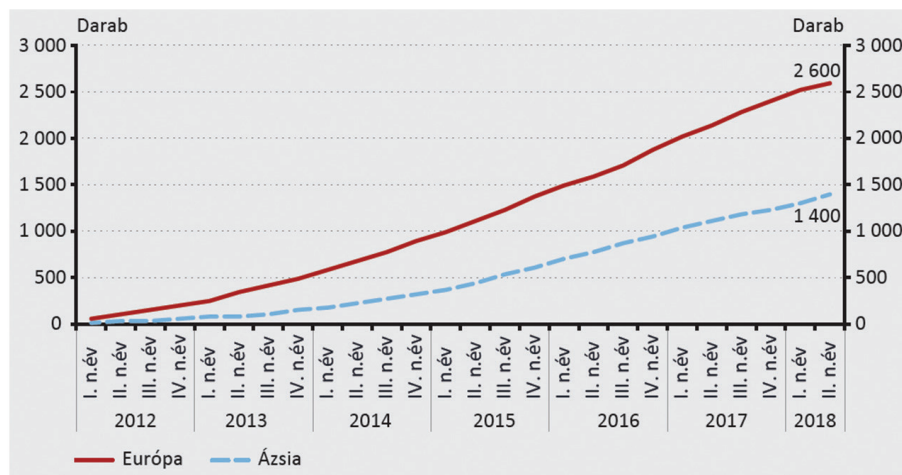
Az események pontosabb megértése érdekében röviden áttekintjük a második és harmadik ipari forradalom következményeit, és három régióra – az Európai Unióra, Kínára és Magyarországra – koncentrálna vizsgáljuk a FinTech-mánia jelenlegi helyzetét és megközelítését. Azért választottuk ezt a kutatási témát, mert az Európai Unió nem csupán a FinTech fejlődésében tölt be kulcsfontosságú szerepet, hanem definiálásában, szabályozásában, illetve felügyeleti kérdéseiben is. A kínai megközelítés szintén figyelemre méltó, hiszen a tapasztalatok szerint Kína hasonló felügyeleti és szabályozói kihívásokkal szembesül, és ott is erősen támogatják a FinTech fejlődését. Ezért mutatjuk be az alábbiakban a FinTech-befektetések közelmúltbeli adatait. Az ábrák és az adatok két fő következtetést támasztanak alá: a FinTech-befektetések Ázsiában és Európában egyaránt növekednek, és egyre magasabb szintet érnek el (lásd 1. és 2. ábra). Az is látható, hogy Európa egyelőre magasabb szintre jutott, mint Ázsia. Mindazonáltal egy ilyen összehasonlítás esetén óvatossá kell lennünk, ugyanis az ábra Ázsiát jelölő vonala az egész ázsiai térséget magában foglalja, és nem áll rendelkezésre a megfelelő kínai adat a kínai és az európai fejlettség összehasonlításához.

1. ábra: Kumulált FinTech-befektetések Ázsiában és Európában (2012–2018)

Forrás: KPMG (2018, 34. és 47. o.)

2. ábra: Kumulált megkötött FinTech-ügyletek Ázsiában és Európában (2012–2018)

Forrás: KPMG (2018, 34. és 47. o.)

Később bemutatjuk a magyar helyzetet is, ahol a FinTech-fejlesztések több okból csak némi késéssel indultak el, ám az utóbbi években nagy lépéseket tettünk a nemzetközi szinthez való felzárkózás irányába.

A 21. század kezdete óta a digitális átalakulás részesei vagyunk, vagyis a digitális technológiához kapcsolódó innovációk a társadalom és a gazdaság valamennyi szegmensét érintik. A negyedik ipari forradalom megkezdődött, és jelenleg is zajlik. Az Ipar 4.0 válszokat ad az előttünk álló kihívásokra. Számos közgazdász úgy véli, hogy a digitális az új normalitás. Meglátásunk szerint érdemes a kijelentés végére kérdőjelet tenni. A jelenlegi gyors változások időszakában nem tudjuk, hogyan fest majd végül az „új világ”. „A hírekben a pénzügyi technológiákat »felforgatóként«, »forradalmiként« jellemzik, amelyek »digitális fegyverekkel« »lebontják« a korlátokat és a hagyományos pénzügyi intézményeket” (WEF 2017). Ez a feltartóztathatatlan, forradalmi jelenség egyre több helyet követel magának mindennapi életünkben. Természetesen ezek a változások – legyenek akár forradalmiak, akár csak úgy érzékelték – a pénzügyi- és bankszektort is elérték. A pénzügyi technológia („FinTech”) tág fogalom. Melyek az európai jogalkotók és felügyeleti hatóságok főbb aggályai? Először is a digitális pénzügyi technológiák rendkívül gyorsan fejlődnek, olyannyira, hogy már a FinTech-jelenség pontos meghatározása is nehézségekbe ütközik. Amennyiben a definíció tag, leginkább gyűjtőfogalmat takar, a jogi keretek és a megfelelő felügyelet részletezése szintén körülményes, és nem lehet kielégítő. A felügyeleti hatóságok nem járnak a fejlemények előtt, inkább csak igyekeznek utolérni őket. Az „azonos kockázat, azonos szabályozás” elvét egyelőre nem lehet érvényesíteni.

A definíció problémájánál maradva a FinTech fogalma magában foglalja a digitális főkönyvi technológiát, a robottanácsadókat, a RegTech-megoldásokat (a megfelelőségi és adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítésére használható technológiákat), valamint a virtuális pénzeket. Ebben a tanulmányban a FinTech-jelenség pontosabb megértésére, valamint a hagyományos bankok és a FinTech startupok közötti lehetséges kapcsolatokra koncentrálnunk.

A pénzügyi technológia¹ a pénzügyi szolgáltatások egyik leginnovatívabb, egyre fontosabb és potenciálisan leggyorsabban változó területe, amely forradalmasítja a pénzügyi szolgáltatók működését. Átalakítja a hitel- és részvényt piacokat, a pénzforgalmat, a hitelbírálatokat, a szabályozói megfelelést, a személyi pénzügyeket és a pénzügyi szolgáltatások számos egyéb szegmensét. Noha azt hihetnénk, hogy a FinTech pusztán egy újabb divatszó, meggyőződésünk, hogy a technológia lehetőséget teremt arra, hogy drámaian átalakítsa a pénzügyek ma ismert arculatát. A digitalizáció már az üzleti élet és mindennapjaink valamennyi területén megfigyelhető, átalakítja a szolgáltatásokat, és újakat hoz létre, amelyeket a FinTech-vállalatok felgyorsítanak (Deloitte 2016). A FinTech hívei szerint eljött a FinTech aranykora, ugyanakkor a FinTech-et övező jelenlegi mánia nem a technológiák állítólagos forradalmi természetéből, hanem jobb láthatóságukból fakad. Anélkül, hogy megkérdőjeleznénk a kézzelfogható kedvező hatásokat, a FinTech-jelenség jelenlegi helyzetére és annak nemzetközi megítélésére, a jövőbeli kilátások előrejelzésének nehézségeire, valamint a hagyományos bankrendszerbeli paradigmaváltás szükségességére szeretnénk koncentrálni. Utóbbival szoros összefüggésben áttekintjük a bankok és FinTech-vállalatok kapcsolatának várható fejlődését, és – végül, de nem

utolsósorban – jelenlegi és jövőbeli ügyfeleiket. Végezetül fontos kérdés, hogy vannak-e a FinTech-szolgáltatások használatának kockázatai. Amennyiben igen, hogyan lehet ezeket csökkenteni vagy orvosolni új szabályozói vagy felügyeleti intézkedésekkel? Az egyik első kérdés, amelyet tisztázni kell, az, hogy hol állunk most a digitális technológiák fejlődésében. Még csak a folyamat kezdetén járunk, vagy már a folyamatos fejlődés kiegyensúlyozott, nyugodt fázisában élünk? Hol helyezkednek el a hagyományos bankok ebben a folyamatban? Véleményünk szerint a rövid és helyes válasz az, hogy pontosan nem tudjuk. A kérdés megválaszolásában sokat segíthet a múlt tapasztalatainak áttekintése.

Amikor a digitalizáció, a mesterséges intelligencia és a FinTech-fejlesztések eredményeit, valamint emberi és társadalmi kapcsolatokra kifejtett hatásukat vizsgáljuk, szinte kézenfekvő összehasonlítani a harmadik ipari forradalom következményeit a negyedikével, mivel az utóbbi része a digitális kor is. A nyugati civilizáció már három ipari forradalomnak is tanúja volt, amelyeket úgy is lehet jellemezni, hogy bár felforgató, de nagy lépéseket eredményeztek az ipari folyamatokban, jelentősen megnövelve a termelékenységet. Az első a vízenergia használata, a gőzenergia egyre elterjedtebb alkalmazása és a gépesített szerszámok révén növelte a hatékonyságot. A második elhozta az elektromos áramot és a tömegtermelést (futószalag), a harmadik, azaz a legutóbbi pedig az elektronika és az informatika révén tovább fokozta az automatizációt. A negyedik ipari forradalom pedig folyamatban van.

Az első három forradalom következményeit már ismerjük, a negyedik lehetséges hatásait azonban még nem (Li 2017).

Míg egyes területeken gyors és robbanásszerű változások mennek végbe, mások lassan, fokozatosan alakulnak át, sokkal kisebb lépésekben. Akárhogy is, nincs visszaút. Ebben a forradalomban a fizikai tárgyak az információs hálózat szerves részévé válnak. Az internet intelligens gépekkel, termelési rendszerekkel és folyamatokkal egyesülve bonyolult hálózatot alkot. A való világ hatalmas informatikai rendszerre alakul át. Ezért koncentrálnunk a pénzügyi szektornak ebben az új, forradalmi szakaszban betöltött szerepére.

A filozófusok még több évtizeddel a harmadik ipari forradalom kezdete után is hiába próbálták meg összefoglalni a gépek és az emberek közötti kapcsolat természetét és leírni nézeteiket a gépkorszaknak az emberi gondolkodásra és viselkedésre kifejtett hatásáról. Megítélésünk szerint ezek a kérdések a digitális átmenet korában jogosak vagy legalábbis azok lehetnek, és a bankok és ügyfelek közötti hagyományos kapcsolatok átalakulásának vizsgálatakor is jó okkal merülnek fel.

A technológiai fejlődés egyre gyorsul. A Moore-törvényként ismert empirikus megfigyelés szerint a technikai fejlesztések, illetve bizonyos részfolyamataik exponenciális növekedési pályát írnak le (Brock 2006; Kurzweil 2006). A pénzügyi szolgáltatások digitális átalakulásának kérdése manapság gyakori téma a pénzügyi rendszer és a bankszektor vizsgálatakor és elemzésekor. Napjainkban egy pénzügyi konferencia nem felelne meg a főáramú elvárásoknak, ha nem szerepelne legalább egyszer a „FinTech” szó a programjában. A vélemények és megállapítások sok tekintetben egyeznek: üdvözölni kell az új jelenségeket, a növekvő hatékonyságot, az ügyfélszolgáltatások javuló minőségét, valamint

a verseny gyorsulását és erősödését. Ezek a vitathatatlan változások kétségkívül mind előremutatók. Van azonban a már folyamatban lévő fejlődésnek és trendeknek sok olyan szempontja, amelyekben nem annyira nagy az egyetértés és az összhang, ezeken a területeken nem fogalmazódnak meg fontos, FinTech-kel kapcsolatos kérdések (Taylor 2017).

A startupoknak vannak bizonyos előnyeik a pénzügyi óriásokkal szemben.

A nagy múltú pénzügyi szervezetek mellett a hagyományos bankok is ki vannak téve a strukturális tehetetlenségnek, ami miatt a környezeti változásokhoz csak korlátozottan tudnak alkalmazkodni (Buenstorf 2016). A startupoknak vannak bizonyos előnyeik a pénzügyi óriásokkal szemben. Az alapításukkor számított jogszabályi tőkekövetelmény, kis méretük, karcsú struktúrájuk, technológiai fejlődésük, és az, hogy a legnagyobb tehetségeket vonzzák, természetükből fakadó versenyelőnyt jelentenek számukra. Az új, kényelmesebb, ügyfélközpontú szolgáltatások átalakítják a viszonyokat. Ezért mondja egyre több szakértő, hogy a hagyományos bankoknak ideje változtatniuk a hozzáállásukon. A változás legfőbb okai a következők:

- a mobil eszközök nagymértékű penetrációja,
- a digitális korban születettek (úgynevezett millenniumi generáció) növekvő száma,
- a bankokkal szembeni tartós – valós vagy vélt – bizalmatlanság,
- az ügyfelek általánosságban egyre többet várnak el,
- növekvő egyenlőtlenség – annak igénye, hogy csökkenjen a pénzügyi tudatlanság, és erősödjön a bekapcsolódás (inklúzió) a pénzügyi folyamatokba, valamint
- a FinTech hubok, laborok, akcelátorok népszerűsége a helyi és országos politikusok és pénzügyi intézmények körében.

2. A FinTech-fogalom meghatározásának kihívásai

A FinTech (pénzügyi technológia) fogalmának nincs általánosan elfogadott definíciója a közgazdasági szakirodalomban. A Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (BCBS) a Pénzügyi Stabilitási Tanács (FSB) ideiglenes meghatározását használja a FinTech-re, amelynek értelmében jelentése „technológiavezérelt pénzügyi innováció, amely olyan új üzleti modelleket, alkalmazásokat, folyamatokat vagy termékeket eredményezhet, amelyek jelentős hatással lehetnek a pénzügyi piacokra és intézményekre, valamint a pénzügyi szolgáltatásokra”. Ez a tág meghatározás a BCBS megítélése szerint pragmatikusan használható a FinTech fejlődésének jelenlegi változékonysága mellett. Ebben a helyzetben e tanulmány elemzésének és következtetéseinek középpontjában azok a hatások állnak, amelyek a FinTech révén különösen fontosak a bankok, a bankfelügyelet és – a nap végén – az ügyfelek számára. Érdemes ugyanakkor azt is megjegyezni, hogy a FinTech fogalma a mi tanulmányunkban a hagyományos bankok és az új szereplők – akár startupok, akár nagyobb technológiai

vállalatok – által létrehozott innovációk széles tárházának leírására vonatkozik.

A fentiekből is látható, hogy a központi bankok és a Bázeli Bizottság meghatározásában van egy közös vonás: a FinTech-jelenséget széleskörűen értelmezik, és úgy definiálják, hogy az lehetővé teszi a folyamatos változást és bővülést.

A FinTech fogalma magában foglalja azokat a digitális szolgáltatásokat és technológiai fejlesztés alapú üzleti modelleket, amelyek már megjelentek a pénzügyi piacon. A FinTech-szektor térnyerése globális jelenség: az új, nem banki szereplők és startupok tömeges alapítása a fejlett piacokon (pl. Egyesült Államok, Egyesült Királyság) és a dinamikusan fejlődő piacokon (pl. India, Kína) is megfigyelhető. Sok banki területen – elsősorban a pénzforgalom, a hitelezés és a befektetési tanácsadás terén – jelentek meg FinTech-megoldásokat kínáló szolgáltatók.

A fentiekben ismertetett megengedő és tág definíció természetesen komoly következményekkel jár. Mivel a meghatározás nem azonosítja egyértelműen a FinTech-szolgáltatások tartalmát és körét, megnehezíti a felügyeleti ellenőrzések határait kijelölő jogszabályi keretek kialakítását, valamint a hagyományos bankok és a FinTech-vállalatok közötti verseny egyenlő feltételeinek biztosítását.

A FinTech-ek befolyásolják a pénzügyi szolgáltatásokat és azok struktúráját, nyújtását és fogyasztását, de egyelőre nem sikerült domináns szerephez jutniuk.

Az innováció egyre hangsúlyosabb. Miközben a FinTech-ek a nagyobb térnyerésért harcoltak, a bankok sok esetben partneri viszonyt alakítottak ki velük, és számos együttműködés már meg is hozta gyümölcsét. A bankok komoly összegeket áldoztak az ügyfél-elégedettség növelésére. Sok banknál olyan imponálóan jó tapasztalatokat szerezhetek az ügyfelek, mint korábban soha. Ezenkívül néhány intézmény eredményesen alakít ki új vállalati kultúrát, és fordít háttal az elmúlt évtized kiábrándító tapasztalatainak (McKinsey 2018).

A FinTech-szolgáltatások szabályozása és felügyelete legtöbbször csak követte a gyorsan változó eseményeket.

Számos FinTech azzal a céllal jött létre, hogy a pénzügyi szolgáltatók új, domináns szereplője legyen, de a növekedés érdekében és az ügyfelek bizalmának elnyeréséért a partnerségi kapcsolat mellett döntött. Emellett jónéhány intézmény, tanulva az elmúlt évtized kiábrándító tapasztalataiból, új vállalati kultúra kiépítésébe kezdett. Néhány pénzügyi intézmény pedig a FinTech-ek fenyegetésében lehetőséget látott (WEF 2017). Elismervé a FinTech-eknek az innovációban betöltött jelentős szerepét, kulcskérdés lesz, hogy hogyan kezelik ezt a kihívást a felügyeleti szervek és a szabályozó hatóságok.

Mint korábban említettük, a FinTech-jelenség a negyedik ipari forradalom első szakaszában jelent meg. A 2007–2008-as nemzetközi pénzügyi válság után a hagyományos bankoknak elsődleges feladatként túl kellett jutniuk a válság következményein: meg kellett tisztítaniuk a mérlegüket, megerősíteniük tőkehelyzetüket, és csökkenteni kellett a nem-teljesítő hitelek

arányát. Alkalmazkodniuk kellett a válságból következő szigorú és bizonyos esetekben túlzó szabályozói körülményekhez, és jelentős költségcsökkentést kellett végrehajtaniuk. Emiatt a hagyományos bankok az internetes szolgáltatásokra és a digitális fejlesztésekre csak némi késéssel, az utóbbi években tudtak odafigyelni. Az elsődleges céljuk a bizalom helyreállítása és megerősítése volt. Ebben a helyzetben piaci rés nyílt a FinTech-vállalatok előtt, valós piaci kereslet keletkezett. A FinTech startupok alapításához kevesebb tőkére volt szükség, így gyorsan végre tudták hajtani a pénzügyi-technológiai fejlesztéseket a pénzforgalmi szolgáltatások terén. Továbbá egyes hagyományos bankok hajlandók voltak kiszervezni bizonyos pénzügyi szolgáltatásokat² és digitális fejlesztéseket. A FinTech-szolgáltatások szabályozása és felügyelete legtöbbször csak követte a gyorsan változó eseményeket, így a harmadik fél típusú (TPP) pénzforgalmi szolgáltatásokat kevésbé szigorúan szabályozták, mint a hagyományos bankokat.

Az elkövetkező tíz évben a bankolás talán nagyobb változáson megy keresztül, mint az elmúlt száz évben. A piaci szereplőknek meg kell birkóznia ezzel a kihívással. Különösen a bankoknak kell átgondolniuk üzleti modelljüket, és meg kell ragadniuk az innovációk új hulláma által kínált lehetőséget az új ügyfelek megszerzésére, a hatékonyság növelésére és az üzleti modelljük fejlesztésére.

Fennáll azonban a kockázata, hogy a FinTech-jelenség követni fogja a már jól ismert árnyékbankolás mintáját.

A banki tevékenység jövőjéről szólva *Hatami (2015)* öt forгатókönyvet állít fel.

1. forгатókönyv – A jobb bank. A digitális forradalom lezajlott, és szinte valamennyi ügyfél elsősorban digitális módon tartja a kapcsolatot a bankjával. A hagyományos nagybankok felismerték a lehetőséget, és úgy alakították át az üzletmenetüket, hogy megfeleljenek az új digitális elvárásoknak. Átstrukturálták informatikai programjaikat és folyamataikat, bankon belüli és külső partnerkapcsolataikban új projekteket valósítottak meg, és ami a legfontosabb: befektetett eszközökön realizálták a legtöbb hasznot. Sikeresen megtartották a legtöbb ügyfelüket, és átképezték a munkatársaikat, akik így otthonosabban mozognak a digitális világban.
2. forгатókönyv – Az új bank. A hagyományos szereplők nem élték túl a digitális szakadást. Nem feleltek meg ügyfeleik igényeinek, akik csapatostul pártoltak át az újonnan megjelenő bankokhoz. Ezek új, teljes körű szolgáltatást nyújtó intézmények, amelyek megfelelnek a digitális kor kihívásainak. A régi bankokéhoz hasonló szolgáltatásokat nyújtanak, csak gyorsabban, olcsóbban és jobban, mint azok valaha is.
3. forгатókönyv – A megosztott bank. A FinTech-forradalom előrehaladtával nagy számban jelentek meg új vállalkozások, amelyek jobb banki szolgáltatásokat nyújtottak az ügyfeleknek. Nem próbáltak meg univerzális lakossági bankként működni, csupán

bizonyos termékeket kínáltak kiemelkedően jól. Kezdetben pénzforgalmi szolgáltatásokra, hitelekre, megtakarítási termékekre és devizakereskedelemre koncentráltak, de szép lassan szerepet vállaltak többek között a jelzálog-hitelezésben, a befektetésekben és a nyugdíj-megtakarításokban.

4. forgatókönyv – A háttérbank. Ebben a forgatókönyvben a bankok az ügyfeleket kiszolgáló üzletkötői részleg háttértámogatását látják el, ők biztosítják a szükséges engedélyeket, a hozzáférést a pénzforgalmi hálózatokhoz és a finanszírozáshoz, és kezelik a betéteket. Fennáll a veszélye, hogy a bankok és a bankfelügyelvek nem tudják teljeskörűen felügyelni a tranzakciókat és a rendszerkockázatot. Az ügyfélkapcsolatok elvesztése és a pénzügyi termékeket közvetítő új platformokra való ráutaltság kedvezőtlen hatással lehet a kockázatkezelési funkciókra és a bevételekre (mivel azokat meg kell osztani az új közvetítővel).
5. forgatókönyv – A nem-közvetítő közvetítő bank. Miközben a fogyasztók egyre inkább kiábrándulnak bankjukból, egyre szívesebben használják kedvenc közösségi hálózatukat vagy hardverszolgáltatójukat pénzügyi szolgáltatások vásárlásakor. A pénzforgalommal kezdődött, majd jött a kereskedelmi finanszírozás, a befektetési tanácsadás, a hitelek és a megtakarítási termékek, míg végül a szolgáltatók a bankok összes termékéhez hozzáfértek. Az ügyfelek úgy érezték, hogy ha olyan szolgáltatót keresztül vesznek igénybe szolgáltatást, amelyet szeretnek, és amelyben megbíznak, az garancia arra, hogy nem használják ki őket úgy, ahogy megítélésük szerint a bankok tették (*Hatami 2015; BCBS 2018*).

A FinTech-ek a tőkepiacokon és a beruházási banki tevékenységek, főleg a tanácsadás szegmensben is teret nyernek, itt azonban a hangsúly a hagyományos üzleti folyamatok segítésén, és nem a lerombolásukon van.

A hagyományos bankok számára emberi oldalról is jelentkezik egy kihívás. Hogyan zárják a digitális rést szolgáltatásaikban, és hogyan hozzák be lemaradásukat a FinTech-szolgáltatókhoz képest? A digitális képességek hiánya miatt a vállalatok egymással versengve igyekeznek betölteni a pozíciókat többek között az adatelemzés, az ügyfélélmény-kialakítás, a mesterséges intelligencia és a kiberbiztonság terén. A banki intézmények fele nehezen vagy nagyon nehezen oldja meg ezt a feladatot.

Ugyanennek a kérdéskörnek egy újabb aspektusára világítanak rá a McKinsey éves banki jelentései. 2015-ben jelezték, hogy a FinTech-vállalatok és a digitális platform köré szerveződő cégek erodálják a bankok profitját. Legfrissebb jelentésük szerint azonban a bankok a közelmúltban komoly előrelépéseket tettek. A McKinsey szerint jelentősen csökkentek például a hazautalások, amelyek világszerte fontos alapját képezik a bankok profitjának. Az új cégek, mint például az Azimo, a TransferWise és a TransferGo fejlettebb technológiát fejlesztettek ki, és akár 78 százalékkal olcsóbban kínálják szolgáltatásaikat, mint a hagyományos bankok. A hagyományos szereplők

profitja a kiélezett versenyben egyre zsugorodik. Az elmúlt két évben új digitális szereplők és elemzőcégek vetették meg a lábukat a világ piacain, és a bankok profitja valóban alacsonyabb lett, még a jelentős költségcsökkentési intézkedések ellenére is.

Eközben az új digitális szereplők is változnak. Mivel a befektetésektől eltekintve a legtöbb lakossági üzletágot – legalábbis egyelőre – már teljesen felfedezték, a FinTech-ek a kereskedelmi és vállalati banki tevékenységek felé fordulnak. A McKinsey több mint ezer pénzügyi startupot figyelő Panorama FinTech adatbázisa szerint az egyik leggyorsabban növekvő szegmens a nagyvállalati fizetési megoldások területe. A lakossági bankok és FinTech-ek közötti szövetségek és felvásárlások felútazása határozott üzenetet közvetített: vége a szabadrablásnak. A FinTech-ek a tőkepiacokon és a beruházási banki tevékenységek, főleg a tanácsadás szegmensben is teret nyernek, itt azonban a hangsúly a hagyományos üzleti folyamatok segítésén, és nem a lerombolásukon van. A platformcégek valós veszélyt jelentenek, amit kezelni kell. A McKinsey elemzői szerint azonban nem valószínű, hogy ez a globális banki ágazat létét fenyegetné. A banki tevékenységek hosszú múltja alapján feltehetően mindig is szükség lesz pénzügyi közvetítésre, és mindig lehetőség lesz profitot termelni azzal, ha a bank tőkét bocsát mások rendelkezésére, bár elképzelhető, hogy több évbe telik, mire az ágazat ismét nyereséges lesz a gyökeresen megváltozó világgazdaságban. Első lépésként a következő 3-5 évben a bankok számos lehetőséget ragadhatnak meg, hogy visszaszerzzék az őket jogosan megillető ügyfélkapcsolatokat, javítsák a termelékenységüket, és digitális eszközök használatával modernizálják működésüket. Lényegében ugyanazokat a technológiákat kell bevetniük, amelyeket a digitális vállalatok ellenük használnak. Ezek a lépések növelhetik a bevételeket, javíthatják a tőkefelhasználást, és ami a legfontosabb, lefaraghatják a költségeket (*McKinsey 2018*).

3. A FinTech az Európai Unióban

Az Európai Unióban felismerték a digitális technológia fontosságát, és kiemelt stratégiai, gazdasági és a társadalmi jelentőséget tulajdonítanak neki. Az Európai Bizottság deklarálta, hogy az új digitális technológia döntő eleme lesz az EU jövőbeli versenyelőnyének. E fejlődés eredményeként 2015 májusában az Európai Unió egy nagy ívű és átfogó tervnek, a Digitális Egységes Piac Stratégiájának kidolgozásába kezdett, amely 2017-ben befejezésre került. Ennek főbb elemei: az árukhoz, szolgáltatásokhoz és tartalmakhoz való hozzáférés javítása a digitális hálózatok és szolgáltatások megfelelő jogi kereteinek kialakítása, valamint az adatalapú gazdaság előnyeinek kiaknázása. Becslések szerint a stratégia évi 415 milliárd euróval járulhat hozzá az Unió gazdaságához, és több százezer munkahely létrehozását segíti. Ezért aligha szabad alábecsülni az időben történő megvalósítás fontosságát (*Európai Bizottság 2017*).

A versenyképesebb, innovatív pénzügyi piac stratégiai céljának érdekében 2018 márciusában az Európai Bizottság FinTech Cselekvési Tervet tett közzé, amely a pénzügyi szolgáltatások terén megvalósított technológiavezérelt innovációkban (FinTech) rejlő lehetőségek kiaknázására koncentrált.

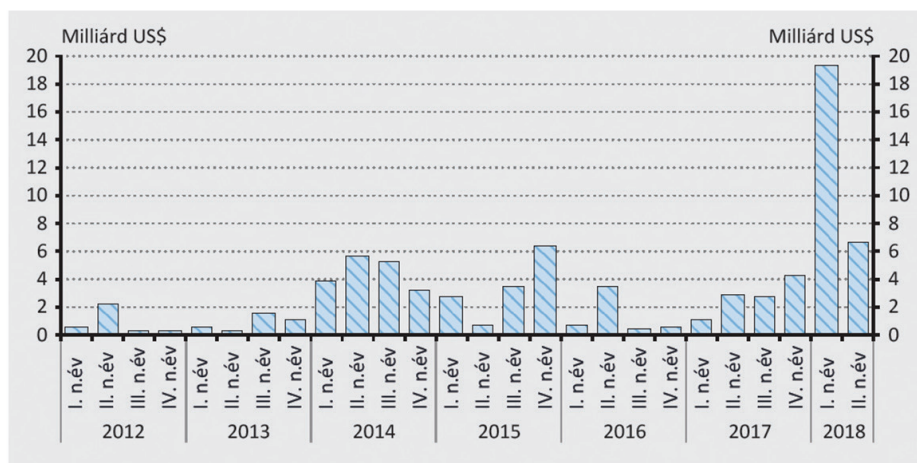
„Az intézkedések célja, hogy Európa a pénzügyi technológiák globális központjává váljon, valamint hogy az európai vállalkozások és befektetők a lehető legnagyobb mértékben kihasználhassák azokat az előnyöket, amelyeket az egységes piac kínál e dinamikusan változó területen. Első jelentős intézkedésként a Bizottság egyúttal új szabályokat terjeszt elő a közösségi finanszírozást („crowdfunding”) biztosító platformok belső piaci növekedésének elősegítésére.

A közzétett cselekvési terv célja, hogy lehetővé tegye a pénzügyi szféra számára a gyorsan fejlődő új technológiák, például a blokkláncok, a mesterséges intelligencia és a felhőszolgáltatások alkalmazását. A terv másik törekvése a piacok biztonságának növelése és a piaci hozzáférés megkönnyítése az új szereplők számára. Ez közös érdekük a fogyasztóknak, a befektetőknek, a bankoknak és az új piaci szereplőknek egyaránt. A Bizottság emellett páneurópai címkét javasol bevezetni a közösségi finanszírozási platformok számára. Ennek segítségével az a platform, amelyet az egyik tagállamban már engedélyeztek, az összes többi tagállamban is működhet majd.

A cselekvési terv a tőkepiaci unió és a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások valóban egységes piacának kialakítására irányuló európai bizottsági törekvések része, de részét képezi a digitális egységes piac létrehozását célzó erőfeszítéseknek is. Az intézkedések révén a Bizottság az uniós szabályokat jövőorientálttá kívánja tenni, és hozzá kívánja igazítani a gyors technológiai fejlődés újdonságaihoz.” (Európai Bizottság 2018).

Az Európai Uniónak a FinTech-ek támogatására és ösztönzésére vonatkozó komoly szándékát az alábbi adatok is alátámasztják, amelyekből kitűnik a 2017 utáni, azaz a digitális egységes piac koncepciójának elfogadását követő erőteljes növekedés (3. ábra).

3. ábra: Teljes európai FinTech-beruházási aktivitás (2012–2018)

Forrás: KPMG (2018, 34. o.)

A FinTech-kérdéskör Európán belüli fontosságát jól jelzi a következő fejlemény: az uniós FinTech Cselekvési Terv közzétételét követő napon, 2018 márciusában az Európai Bankhatóság (EBH) „Designing a Regulatory and Supervisory Roadmap for FinTech” (A szabályozói és felügyeleti FinTech-munkaterv kialakítása) címen kiadta FinTech-munkatervét.

Az EBH munkaterve fontos összefoglalása a hagyományos bankok és FinTech startupok által nyújtott szolgáltatásokhoz szükséges és tervezett szabályozói megközelítésnek.

„A jelenlegi szabályozói megközelítések többsége a két szélsőség, a »megengedő« és a »szabályozó és tiltó« megoldás között helyezkedik el. Általában három összetevőn alapulnak: az innováció nyomon követése, a közérdeket érintő kockázatok értékelése (mikroprudenciális kérdések, pénzügyi stabilitás, fogyasztóvédelem és piaci integritás), valamint a fennálló szabályok szelektív alkalmazása, szükség esetén az innovációhoz való igazítása érdekében alakítva rajtuk.

Általánosságban ez a pragmatikus hozzáállás egy többszintű szabályozói struktúra köré szerveződik, a vállalatok, ügyfelek, a pénzügyi szektor és a gazdaság egészének kockázatai szerint differenciált szabályozói követelményekkel. Elvben az „azonos kockázat, azonos szabályok” elvárása érvényesüljön.”

A dokumentum egy másik fontos megállapítását idézve: „Habár a FinTech-vállalkozások kínálhatnak bankszerű termékeket, és versenyezhetnek bankokkal ugyanazokért az ügyfelekért, ez még nem feltétlenül jelenti azt, hogy banki engedélyt kell kapniuk, és bankként kell őket szabályozni és felügyelni. Fontos megkülönböztetni a banki tevékenység lényegét jelentő szolgáltatásokat, amelyeket éppen ezért kizárólag az engedéllyel rendelkező bankok kínálhatnak, valamint azokat a kiegészítő szolgáltatásokat, amelyeket önmagukban más közvetítők is nyújthatnak, versenyre kelve a szabályozott bankokkal.” Az EBH FinTech-munkaterve bemutatja az EBH prioritásait 2018/2019-re, és indikatív ütemtervet kínál az adott feladatok elvégzéséhez. A prioritások a következők:

- a szabályozói terület (regulatory perimeter) feltérképezése, beleértve a jelenleg érvényben lévő, FinTech-cégeket érintő engedélyezési eljárásokat, valamint az innovációs platform (innovation hub), illetve a szabályozói tesztkörnyezetek (sandbox) elemzését a legjobb gyakorlatok halmazának meghatározásához az egységesség erősítése és a felügyeleti együttműködés hatékonyabbá tétele céljából;
- az újonnan kialakuló tendenciák nyomon követése és a jelenleg aktív intézmények üzleti modelljeire gyakorolt hatások elemzése, valamint a FinTech használatából eredő prudenciális kockázatok és lehetőségek vizsgálata;
- a kiberbiztonság vizsgálatával összefüggő legjobb felügyeleti gyakorlatok népszerűsítése és a kiberveszély tesztelésére szolgáló egységes keretrendszer támogatása;
- a FinTech-tevékenységből eredő fogyasztói problémák kezelése, amelyek a FinTech-cégek nem egyértelműen szabályozott státuszából és a fogyasztók tájékoztatásának hiányosságából erednek; a potenciális nemzeti határok lebontása, amelyek megakadályozzák a

FinTech-cégek szolgáltatásainak bővítését és a virtuális pénznemekre vonatkozó jelenlegi szabályozási keret alkalmazását az egységes piacon;

- a szabályozott FinTech-cégekhez, technológiaszolgáltatókhoz és FinTech-megoldásokhoz köthető pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás kockázatának azonosítása és felmérése (EBH 2018, Enria 2018).

Egy tanulmányában³ a Bázeli Bizottság Pénzügyi Stabilitási Tanácsa 2018 februárjában összefoglalta, hogy „hogyan hathat a pénzügyi szolgáltatások, azaz a »FinTech« terén végbement technológiavezérelt innováció a banki ágazatra és a felügyeleti hatóságok tevékenységére rövid és középtávon” (BCBS 2018). A kimerítő elemzés kitűnően leírja a pénzügyi technológiai fejlesztéseket és a jelenleg ismert FinTech üzleti modelleket. „Ebben a környezetben a mostani megfigyelések alapján a banki ágazatot a múltban ugyan már többször is érintette az innováció, a segítő technológiák gyors alkalmazása és az új üzleti modellek megjelenése egyre nagyobb kihívás elé állítja a hagyományos bankokat, szinte az összes tárgyalt banki ágazati forgatókönyvben.”

Az uniós döntéshozók tisztában vannak a pénzügyi technológia fejlesztésének fontosságával és globális versenyképességi hatásával.

A Bázeli Bizottság összefoglalta a javasolt banki felügyeleti megközelítés tíz legfontosabb lehetséges következményét a hagyományos bankok és a FinTech-szolgáltatók kapcsolataira:

1. a biztonság, a megbízhatóság és a magas szintű megfelelési követelmények kialakítása a bankszektor előnyös innovációinak akadályozása nélkül;
2. a FinTech-fejlesztésekkel kapcsolatos főbb banki kockázatok, többek között stratégiai/jövedelmezőségi kockázatok, működési, kiber- és megfelelési kockázatok;
3. az innovatív segítő technológiák alkalmazásának bankokra kifejtett hatása;
4. a harmadik felek kiszervezésen, illetve partneri kapcsolatokon keresztül történő egyre gyakoribb használatának a bankokra kifejtett hatása;
5. szektorközi együttműködés a bankfelügyelet és egyéb érintett hatóságok között;
6. a bankfelügyelet nemzetközi együttműködése;
7. a felügyeleti eszköztár adaptálása;
8. az innovatív technológiák alkalmazásának lehetősége a felügyeleti hatóságok számára („suptech”);
9. a fennálló szabályozási keretrendszerek fontossága az új innovatív üzleti modellek szempontjából;
10. a FinTech innovációját megkönnyítő szabályozási kezdeményezések legfontosabb jellemzői.

A legfrissebb fejlemények tükrében nyilvánvaló, hogy az uniós döntéshozók tisztában vannak a pénzügyi technológia fejlesztésének fontosságával és globális versenyképességi hatásával. Az erőfeszítések középpontjában az Európai Monetáris Unió és az Európai Tőkepiaci Unió fejlesztésének támogatása áll. Egyfelől megerősítik, hogy támogatni kell a digitális alkalmazásokat, a FinTech-szolgáltatások elérhetőségét, másfelől pedig a felügyeleti kockázatértékelés és fogyasztóvédelem javítását és a vonatkozó jogszabályi keretek megszilárdítását sürgetik. Erősen hangsúlyozzák, hogy a hagyományos bankok és a FinTech (TPP) szolgáltatók számára egyenlő feltételeket kell biztosítani.

Minden bizonnyal a pontos definíció hiányára vezethető vissza az Európai Központi Bank jelenlegi álláspontja, amelynek értelmében a FinTech-szolgáltatások szabályozásának és felügyeletének egyelőre nemzeti hatáskörben kell maradnia. A következő kihívás az, hogy hogyan biztosítsák az egyenlő versenyfeltételeket a hagyományos bankok és a FinTech-szolgáltatók számára. Nem könnyű kiegyensúlyozott megoldást találni. A FinTech startupok alapításához kevesebb tőke kell, az ügyfélszerzés olcsó, a szabályozás és a felügyelet pedig engedékeny vagy nincs is. A hagyományos bankok súlyos költségvetési megszorítások árán csak nemrég hagyták maguk mögött a nemzetközi pénzügyi válság következményeit, ezért kevesebb forrást tudtak fordítani a digitális fejlesztésekre. Ezenkívül merev és néhány esetben túlszabályozott környezetben működnek, szigorú értékelési kritériumoknak kell megfelelniük. Másfelől azonban a FinTech-ek által jelentett kihívás arra ösztönzi a bankokat, hogy behozzák a lemaradásukat, és pénzügyi és digitális technológiai beruházásokat hajtsanak végre. Eldörmült a startpisztoly, és legalábbis bizakodunk, hogy végül mindenki jól jár, és a folyamat magasabb színvonalú szolgáltatásokat eredményez.

Két évszázaddal ezelőtt, Benjamin Franklin korában még két dolog volt biztos, a halál és az adók. Mára már a halál az egyedüli elkerülhetetlen. A digitális gazdaság előretörésével egyre több gazdasági érték származik immateriális javakból, például a digitális platformokból, a közösségi médiából és a közösségi gazdaságból gyűjtött adatokból. Mivel manapság könnyedén át lehet helyezni a vállalatok székhelyét egyik országból a másikba, az országok még nehezebben szedik be az adókat. A közkiadásoknak ugyanakkor a globalizáció és a digitális technológiák korában leszakadók szükségleteinek fedezéséhez valószínűleg növekedniük kell.

Lehet azonban, hogy ez megváltozik. Egy napjainkban egyre nagyobb népszerűségnek örvendő javaslat szerint az ingyenes digitális szolgáltatásokat kínáló vállalatok másképp adóznának, így immateriális értékük adózási szempontból ugyanolyan elbírálás alá esne, mint a gyártók és hagyományos szolgáltatók által létrehozott kézzelfogható értékek.

Az illetékes uniós döntéshozók ezenkívül annak a jelentőségét is felismerték, hogy a digitális (FinTech) fejlesztéseket adózási szempontból is alaposan ellenőrizni kell. Az uniós Digitális Egységes Piac kialakítása során az Európai Bizottság javaslatot tett a jelentős digitális jelenlét társasági adózási szabályainak lefektetéséről szóló tanácsi irányelvre. A Bizottság javaslata szerint „a digitális gazdaság átalakítja azt, ahogyan kommunikálunk, fogyasztunk és üzleti tevékenységet folytatunk. A digitális vállalatok sokkal gyorsabban növekednek, mint a gazdaság egésze, és ez a tendencia várhatóan folytatódik.” (Európai Bizottság 2018).

A digitalizáció azonban az üzleti modellek változásával a nemzetközi adórendszert is kihívás elé állítja. A politikai döntéshozók még dolgoznak az igazságos és eredményes adóztatást biztosító megoldásokon, miközben gyorsul a gazdaság digitális átalakulása, és a fennálló társaságiadó-szabályok elavultak ahhoz, hogy lépést tartsanak ezekkel a változásokkal.

A jelenlegi társaságiadó-szabályok alapelve, hogy a profitot ott kell megadóztatni, ahol az érték előállításra kerül. Ezeket azonban túlnyomórészt a 20. század elején, a hagyományos vállalkozásokra dolgozták ki, a „tégla és beton helyének” elve alapján, azonban azt, hogy egy adott ország az adózási jogát mire alapozza („adózás helye”), illetve hogy a vállalati bevételek mekkora részére jogosult („adó mértéke”) alapvetően az adott országban meglévő fizikai jelenlétén alapul, és nem tükrözi az adott joghatóságban felhasználati részvétellel létrehozott értéket.

Az uniós digitális tevékenységek adóztatására olyan egységes rendszert vezet be, amely kellően figyelembe veszi a digitális gazdaság tulajdonságait.

A javaslat célja a tagállamok fennálló társaságiadó-rendszereinek átfogó kezelésével kísérletet tenni a digitális gazdaság által felvetett problémák orvoslására. Az uniós digitális tevékenységek adóztatására olyan egységes rendszert vezet be, amely kellően figyelembe veszi a digitális gazdaság tulajdonságait. Először is a nem fizikai kereskedelmi jelenlét esetében a javaslat meghatározza az országhatárokon átívelő tevékenységet folytató digitális vállalatok adózási alapját (a továbbiakban: „jelentős digitális jelenlét”). Erre a jelentős digitális jelenlétre új mutatókat kell kidolgozni, hogy kialakulhasson és védelmet élvezhessen a tagállamok új digitalizált üzleti modellekkel kapcsolatos adóztatási joga. Másodszor a javaslat megfogalmazza azokat az alapelveket, amelyek mentén a profit a digitális vállalkozásokhoz rendelhető. Ezek az elvek jobban megfelelnek majd a digitális üzleti modelleknek, amelyek értéke alapvetően az immateriális javak értékére támaszkodik. Az irányelv a tagállamok nemzeti jogszabályaiba történő átültetését követően az unió belüli határon átnyúló digitális tevékenységekre vonatkozik majd, még akkor is, ha a vonatkozó kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezményt a tagállamok nem módosították ennek megfelelően. Ez az uniós irányelv rögtön a hatálybalépését követően kedvező hatással lesz a hagyományos bankok és a FinTech startupok között kívánatos egyenlő feltételek kialakítására.

4. A FinTech jelenléte Kínában

„Globális szinten fokozódik a verseny a FinTech világban. Mint az innovatív piacok esetében olyan gyakran előfordul, a siker kulcsa a nagy belföldi piac, amelynek révén a sikeres vállalatok olyan méretűre nőhetnek, amilyenre már globális vezető szerepre is pályázhatnak. Hosszú távon az európai FinTech-szereplők jelentős hátrányba kerülhetnek

az egyesült államokbeli és kínai versenytársaikkal szemben, ha az európai piacok továbbra is szegmentáltak maradnak a nemzeti határok mentén, mert a helyi hatóságok eltérő helyi szabályokkal működnek, és koordinálatlan tevékenységet folytatnak” (Enria 2018).

A kínai tapasztalatokról szóló jelen fejezetben három szempontból vizsgáljuk a FinTech jelenségét: a kínai kormány, a People’s Bank of China (a Kínai Központi Bank) és a Kínai Bankszabályozási Bizottság (CBRC)⁴, valamint a kínai kereskedelmi bankok szemszögéből.

A rövid áttekintés érdekében Kínának a FinTech-hez való viszonyára utalunk, amelyet kiváló pénzügyi szakemberek mutattak be az AFCA „Ázsiai és Közép-Kelet-Európai Pénzügyi Csúcstalálkozó – Új fejezet Ázsia és Európa pénzügyi együttműködésében” című konferenciáján 2017 novemberében, Budapesten. A kínai FinTech-szektor gyors ütemben fejlődik, és sok tekintetben globális vezető szerepet tölt be. Az ország digitális fizetései a globális volumen közel felét teszik ki, és az online személyközi (P2P) hitelezés a globális érték háromnegyedére rúg. Kína FinTech-szektora kulcsfontosságú válaszúthoz érkezett. A kínai kormány FinTech-hez való viszonya egyre bonyolultabbá vált, ahogy a P2P-platfomok körül sűrűsödtek a kockázatok, a feketegazdaságba történő forrásbevonások száma megnövekedett, és a finanszírozási tevékenység megugrott. A hatóságok általánosságban néhány közelmúltbeli szigorító intézkedés ellenére továbbra is támogatók (Hu et al. 2016; PWC China 2017).

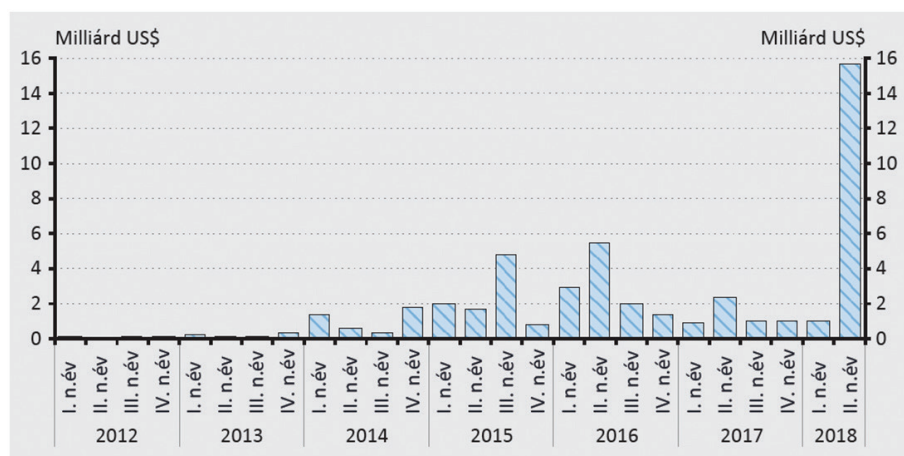
Az internetes finanszírozással kapcsolatban Li Ko-csiang miniszterelnök fontos gondolatokat fogalmazott meg: „A megfelelő szabályozói együttműködéssel és felügyeleti mechanizmusokkal ösztönözni fogjuk, hogy az internetes finanszírozás egészséges fejlődési pályára álljon” és „azon leszünk, hogy a szabályozásnak megfelelően fejlődjön”. A kínai kormány szabad kezet adott a szereplőknek a kísérletezésre. A digitális tevékenységek és szereplők engedékeny, úgynevezett „könnyű érintésű” – pontosabban megkésett – „későn megérintett” szabályozása bátorította a vállalkozási hajlandóságot és a kísérletezési kedvet Kínában. Mivel a szabályozók válaszaik csak követni tudták a piaci fejleményeket, a kínai internetes óriások viszonylag szabadon tesztelhetők és dobhatták piacra a termékeket és szolgáltatásokat, és nőttek kritikus tömegűre. Például a szabályozó hatóságok csak 11 év után szabtak felső korlátot azt követően, hogy az Alipay 2005-ben bevezette az online pénzáttalásokat. A kínai szabályozó hatóság csak öt évvel azután dolgozott ki hivatalos sztenderdet a kezelési követelményekről, hogy az Alipay elterjesztette a vonalkódalapú fizetési megoldásokat (McKinsey 2017).

A kereskedelmi bankokról szólva nézzük meg néhány nagyobb kínai pénzintézet véleményét. Liu Csiang, a Bank of China alelnöke mellett érvelt, hogy át kell venni a vezető szerepet a technológiai innovációkban, és javítani kell a pénzügyi szolgáltatások hatékonyságát. A FinTech javíthatja a reálgazdaság finanszírozásának minőségét. A FinTech-fejlesztések gazdagították a pénzügyi szolgáltatások tartalmát, és kibővítették a piacot. Az új technológiák kombinációja a tőkével és a piaccal rendkívüli erejű lehet. Minden banknak jelentősen fokoznia kell az innovációját és együttműködését a technológia terén, elő kell segítenie a banki szolgáltatások hatékonyságának átalakítását és korszerűsítését. Mindenki láthatja,

hogyan a technológiai fejlődés folyamatosan építi le az információs aszimmetriát, aminek hatalmas jelentősége van a pénzügyi fejlődés szempontjából. A FinTech-nek számos értelmezése, jelentése van, és a végeláthatatlan technológiai haladáson belül a pénzügyi fejlődés fő irányává válik.

Míg a hagyományos és nem hagyományos digitális pénzügyi szolgáltatások kimagasló növekedését az elmúlt években a technológiai innováció, a haladás, a gyorsan változó fogyasztói magatartás és a finanszírozási formákhoz való alkalmazkodás hajtotta, a kínai szabályozási környezet is jó táptalaja volt a növekedésnek. Ezt az adatok is alátámasztják (4. ábra).

4. ábra: Összes FinTech-befektetés Ázsiában (2012–2018)

Forrás: KPMG (2018, 47. o.)

Huan Yi, a China Construction Bank ügyvezető alelnöke „Pénzügyi technológia és stratégiái átalakulás a kínai bankszektorban” címmel tartott előadást. Elmondta, hogy Kínában az internetes finanszírozás gyors fejlődése a bankszektor zsugorodása helyett verseny- és együttműködésbeli fejlődést eredményezett a kétirányú interakciók és az egymást kiegészítő előnyök révén. A technikai területek előretörése és kiforrottsága szilárd alapot biztosított a banki ágazat technológiavezérelt átalakulásához. Yi hozzátette, hogy a pénzügyi technológia közvetlenebbül, erőteljesebben és eredményesebben befolyásolja az átalakulást. Ahogy várható volt, a pénzügyi technológia fejlődése először a fizikai korlátokat bontotta le hatékonyan, és a banki csatornák integrációját támogatta. Ezen túlmenően a pénzügyi technológia a banki üzleti modellek reformját is előmozdította, és fokozatosan népszerűsítette a forgatókönyveken és platformokon alapuló szolgáltatási módokat. Gazdagította továbbá a kockázati kontroll módszereit, eredményesebbé téve a kockázatkezelést. Yi úgy folytatta, hogy mivel a pénzügyi technológiának vannak

előnyei, Kína kidolgozhatja alapvető technológiákat és meghatározhatja szabadalmi standardokat. A kínai kereskedelmi bankok és néhány nagy internetes vállalat nemzetközi összehasonlításban is élen jár a pénzügyi technológiai gyakorlatok alkalmazása terén. Ezt az előnyt kihasználva kellene a kapcsolódó technológiákat integrálniuk és sajátjukként szabadalmaztatniuk, majd ezt kihasználva átalakítaniuk a nemzetközi pénzügyi ágazat folyamatait, hogy új sztenderdeket fogalmazzanak meg, és fokozzák a kínai banki ágazat alapvető versenyképességét (Kerényi – Müller 2018).

A CBRC, a Kínai Bankszabályozási Bizottság célja a szabályozás és a felügyelet erősítése. „A keretrendszer alapján a Digital Finance szabályozásával kapcsolatos alapelvek a »tolerálni, megengedni, ösztönözni, irányítani és sztenderdizálni«, a kapcsolódó felügyeleti elvárások pedig az »átfogó, megfelelő időben történő, szakmai és hatékony« jellemzőkkel foglalhatóak össze” (Varga 2017:134).

2018-ban a Budapesti Renminbi Kezdeményezés Konferencián⁵ Ren Zhe, a People's Bank of China képviselője, a kínai FinTech-szabályozás közelmúltbeli fejleményeiről beszélt. Aláhúzta, hogy az internetes finanszírozás tág fogalom, és az internetes fizetések, a digitális valuták és a digitális infrastruktúra más és más megközelítést igényelnek. Változtatni kell a szabályozói és felügyeleti követelményeken, valamint ezzel összefüggésben a hagyományos és az új szereplők üzleti ösztönzésén is. Véleménye szerint „a FinTech-tevékenységeket illetően nincs egységes álláspont; a FinTech-ökoszisztéma javítása csökkenthet bizonyos jelentős kockázatokat; a szabályozás hatékonyságát tökéletesítő új ötleteket és megközelítéseket kell kidolgozni”. Ren Zhe a FinTech-tevékenységekre vonatkozó egységes szabályozói megközelítés hiányában az önmérséklet és önszabályozás jelentőségét hangsúlyozta.

5. A FinTech Magyarországon

A FinTech fejlődéséhez való uniós és kínai megközelítések áttekintése után most röviden összefoglaljuk a magyar helyzetet.⁶

Természetesen a magyar FinTech-megközelítés közelebb áll az európai unióhoz, de még inkább az euróövezetbelihez, vannak azonban országspecifikus jellemzői. A globális pénzügyi válság a magyar pénzügyi szektort érzékenyen érintette: a hitelezési aktivitás és a jövedelmezőség csökkent, a nem-teljesítő hitelek aránya (NPL-ráta) megugrott, a devizában denominált lakossági hitelek óriási terhet jelentettek. Miután a bankok költségcsökkentő intézkedéseket vezettek be, a bankszektor visszatérhetett az informatikai és egyéb szolgáltatások megszokott fejlesztéséhez. A digitális innovációk és a FinTech-megoldások növekedése az elmúlt három vagy négy évben kezdődött el. Habár a bankszektorban viszonylag magas, mintegy 50 százalékos a külföldi tulajdon aránya, a legtöbb FinTech-fejlesztést a magyar leánybankok a saját kezdeményezéseik alapján végzik, s nem csupán változatlan formában implementálják az anyabankok megoldásait. Szintén különleges, bár nem egyedi jelenség, hogy a Magyar Nemzeti Bank (MNB) Magyarország központi bankjaként szabályozói és felügyeleti hatáskörrel egyaránt rendelkezik.

Ezzel a háttérrel az MNB kiemelt ügyként tekint a FinTech szabályozására. Amikor a FinTech szabályozásának ötlete először vetődött fel az MNB-ben, első lépésben a világ más központi bankjainak legjobb gyakorlatait vették górcső alá. Az MNB olyannyira fontosnak tartja a FinTech-fejlődés támogatását, hogy „egy olyan innovációs központot (multilaterális konzultációs platformot) is létrehozta, amely a kezdeti fázisban lévő FinTech startupoknak, vagy akár a már piacon levő szereplőknek segít eligazodni szabályozási kérdésekben, és a piaccal együttműködve segíti elő a jó ötletek üzleti megvalósítását” (Thurzó 2017).

Az MNB olyannyira fontosnak tartja a FinTech-fejlődés támogatását, hogy egy innovációs központot (multilaterális konzultációs platformot) is létrehozta.

A FinTech-újításokat fejlesztő és kínáló piaci szereplők magatartásának és javaslatainak felmérésére az MNB specifikus kérdőívet állított össze. A felmérés szerint „a bankok úgy látják, hogy továbbra is meghatározó szerepük lesz a pénzügyi közvetítésben. Ugyanakkor a FinTech-cégek döntő többsége rendszeres kapcsolatban áll bankokkal, vagy felkeresett már bankot az elindulása óta. Ez annak köszönhető, hogy a bankok az anyagi támogatás mellett sokszor képesek a működésük során felhalmozott tudás megosztásával is segítséget nyújtani. Az újonnan alakult FinTech-cégek számára a hosszú időre visszatekintő banki adathalmazhoz való hozzáférés létfontosságú működési feltételeik kialakításában, ezen felül a bankok részleteiben ismerik az iparágra vonatkozó részletes jogszabályi kötelezettségeket. A bankok rendszerszintű gondolkodásmódja vélhetően a lehetséges működési és pénzügyi kockázatokról is pontosabb irányutatót tud adni. A hagyományos szereplők főként partnerségi megoldásokban gondolkodnak a FinTech-innovációk kapcsán. A banki motivációt a hatékony megoldások mielőbbi megismerése és adaptálása adja, emellett a FinTech-cégek beállítottságában tapasztalt rugalmasság és flexibilitás, illetve a gyors döntéshozatal képessége elősegítheti a bankrendszer technológiai fejlődését. Az együttműködés meghatározó eleme a hosszabb távon fenntartható üzleti modell biztosítása. A bankok úgy vélik, együttműködések és inkubációs programok kialakításával a hosszú távú gondolkodás elősegítése megvalósítható, aminek következtében idővel az innovációk a hagyományos bankrendszer részévé válhatnak” (MNB 2017).

A nemrégiben létrehozott MNB Innovation Hub (Pénzügyi Innovációs Platform) a valójában felmerülő jogi akadályok azonosításában és az innovatív ötletek megvalósíthatóságának javításában segít (Fáykiss et al. 2018). Az online platform kapcsolatot teremt a szabályozó és felügyeleti hatóság, valamint az innovatív belföldi intézmények (pl. FinTech-cégek, bankok, biztosítók) között, és támogatja a nemzetközi jó gyakorlatok megismerését az alábbiakkal:

- Információs tárház
- Kommunikációs központ
- Szabályozói támogató platform
- Nemzetközi kooperációs platform

„A Regulatory Sandbox-szal kapcsolatosan azonban bizonytalanság is tapasztalható, az intézmények 65 százaléka nem döntötte el részvételi szándékát, viszont a válaszadók 29 százaléka rövid időn belül hajlandó és képes is lenne megkezdeni valamilyen innovatív termékkel vagy szolgáltatással egy tesztelési fázist. A FinTech-cégek jelentős része már együttműködésben áll a hagyományos banki szereplőkkel. A FinTech-cégek jellemzően nem érzékelnek elutasítást a bankok részéről. A piaci konzultáció az együttműködés különböző formáit erősítette meg. Az MNB mintájába bekerülő hazai cégek több mint egyharmada jelezte, hogy bankkal partnerségi kapcsolatban áll: banki inkubációs program résztvevője, vagy megbízási szerződéssel, külső szolgáltatóként beszállít banknak. Viszonylag ritka, hogy a bankok a FinTech tudását felvásárlással megszerezzék. A FinTech-cégek részéről a nyitottság jellemzően fenn fog maradni, a minta mintegy fele tervez a jövőben is további együttműködést. Az együttműködés teljes elutasítását összesen három cég jelezte” (MNB 2017).

Végezetül az is nagyon érdekes, hogy hogyan viszonyulnak a hagyományos bankok a FinTech magyarországi fejlődéséhez. A Magyar Bankszövetség elnöke a következőképpen foglalta össze álláspontját a digitális világ és a FinTech jelentette kihívásokról: „A digitalizáció a bankszektor számára hatalmas kihívást, megújulást jelent. A 20–30 évesek nem fognak fiókba járni, sokan már most sem járnak, és minden tranzakciót mobiltelefonon és neten hajtanak végre. Megváltoznak az ügyfélszokások, a fiók jelentősége csökken, a technológia jelentősége pedig megnő. Számos bank számára valós veszély, hogy szerepüket át fogják venni új szereplők, például fizetési szolgáltatók. Ezt a szabályozók a világon mindenhol figyelemmel kísérik, és ha ők hitelezni akarnak majd, és ugyanazokat a szabályokat, tőkekövetelményeket várják el tőlük, mint a bankoktól, akkor a bankok le fogják őket győzni a versenyben. Veszély van, de a bankok előbb meg fogják tanulni, hogy az új technológiákat hogyan kell használni, mintsem új szereplők vennék el a kenyerüket. A bankok komoly integrációra készülhetnek a FinTech-cégekkel” (Patai 2018). Egyelőre az ügyfelek szempontjából is kedvezőnek mondható, hogy a hagyományos magyarországi bankok nem viszonyulnak ellenségesen a FinTech startupokhoz.

6. Összefoglalás és következtetések

A 21. század eleje óta részesei vagyunk a digitális átalakulásnak, a digitális technológiához kapcsolódó olyan változásoknak, amelyek a társadalom és a gazdaság valamennyi területére hatással vannak. A negyedik ipari forradalom már elkezdődött, és üteme egyre gyorsabb. A pénzügyi technológia a pénzügyi szolgáltatások egyik leginnovatívabb, egyre fontosabb és potenciálisan leggyorsabb változását képviseli, amely forradalmasítja a pénzügyi szolgáltató vállalatok működését, és átalakítja a hitel- és részvényt piacokat, a pénzforgalmat, a hitelbírálatokat, a szabályozói megfelelést, a személyi pénzügyeket és a pénzügyi szolgáltatások számos egyéb aspektusát. A folyamat jobb megértése érdekében röviden összehasonlítottuk a három korábbi ipari forradalom tanulságait. Látunk hasonlóságokat, hiszen a forradalmak

hirtelen kezdődnek, általában pozitív és nagy horderejű változásokkal járnak, de vannak romboló hatásai is. Kezdetben nehéz megjósolni kifizetésüket, előre megmondani, hogy minek lesz tartósan kedvező hatása, felmérni a potenciális kockázatokat és azok kezelését.

Napjainkban és korunkban a bankszektor egyik legnagyobb kihívása a szabályozó és felügyeleti hatóságok szempontjából a pénzügyi szolgáltatások digitális átalakulása. Ebben az összefüggésben a hagyományos pénzügyi közvetítés jövője, valamint a hagyományos bankok és a FinTech startupok közötti kapcsolat egyaránt érdemi kérdés. Ezek a fejlemények és a piacon megjelenő új szereplők felvetik a potenciális kockázatok kérdését, azaz hogyan kellene változtatni a szabályozáson és a felügyeleten, továbbá hogy a tisztességes verseny és az egyenlő versenyfeltételek megvalósíthatók és fenntarthatók-e.

A túlzottan megengedő szabályozói hozzáállás a pénzügyi közvetítést olyan szegmensbe kényszerítheti, amelyben a szabályozó hatóságoknak csupán korlátozott ráhatásuk lehet.

A FinTech-jelenség vizsgálatakor az első feladat a tevékenység pontos definíciójának meghatározása. Egyértelműen látszik, hogy a pénzügyi technológiáknak nem azért nincs széles körben elfogadott definíciójuk, mert a szabályozók nem rendelkeznek elég aktuális ismerettel vagy információval, hanem mert annyira gyors a fejlődés, hogy a felügyeleti hatóságok és központi bankok csak követni tudják a gyorsan változó eseményeket. A definíció elégtelen volta az általunk vizsgált valamennyi területre jellemző. A legszélesebb körben használt definíció a Pénzügyi Stabilitási Tanács munkaanyagként kiadott definíciója a FinTech-re vonatkozóan, amely szerint jelentése „technológiavezérelt pénzügyi innováció, amely olyan új üzleti modelleket, alkalmazásokat, folyamatokat vagy termékeket eredményezhet, amelyek jelentős hatással lehetnek a pénzügyi piacokra és intézményekre, valamint a pénzügyi szolgáltatásokra”. Ezt a tág, „pragmatikus” definíciót tekintik a szabályozás alapjának.

A megengedő, tág definíció nem következmények nélküli. Mivel a definíció nem azonosítja egyértelműen a FinTech-szolgáltatások tartalmát és körét, megnehezíti a felügyeleti ellenőrzések határait kijelölő jogszabályi keret, valamint a hagyományos bankok és a FinTech-vállalatok közötti verseny egyenlő feltételeinek biztosítását. Ha a banki szereplőkre szigorú szabályozási követelmények érvényesek, a FinTech-vállalkozások jogosulatlan versenyelőnyt élveznek, és a részletes szabályok hiánya az érintettek számára is kockázatokat hordoz. Ha egy kiforratlan megoldás túl korán kerül a piacra, mind az ügyfelek, mind a hitelezők számára nem várt veszteségeket okozhat. A túlzottan megengedő szabályozói hozzáállás a pénzügyi közvetítést olyan szegmensbe kényszerítheti, amelyben a szabályozó hatóságoknak csupán korlátozott ráhatásuk lehet.

A kronologikus és globális áttekintés után vizsgálatunkat három földrajzi területre koncentráltuk: az Európai Unióra, Kínára és Magyarországra. Megítélésünk szerint az első kettő hozzájárult ahhoz, hogy azonosítsuk a pénzügyi digitális fejlődés globális irányát, a megközelítések hasonlóságait és különbségeit, valamint végső soron azt is, hogy Magyarország hol tart ebben a folyamatban.

Az Európai Unióban felismerték a digitális technológia fontosságát, és kiemelt stratégiai, gazdasági és társadalmi jelentőséget tulajdonítanak neki. Az Európai Bizottság kijelentette, hogy az új digitális technológia döntő eleme lesz az EU jövőbeli versenyelőnyének. Az Európai Unió ezért dolgozta ki nagyívú és átfogó stratégiáját a Digitális Egységes Piac megvalósítása érdekében, amit nem sokkal később, 2018-ban a FinTech Cselekvési Terv követett. A célok elérésének biztosítására az Európai Bankhatóság közzétette FinTech-munkatervét „Designing a Regulatory and Supervisory Roadmap for FinTech” (A FinTech Szabályozói és Felügyeleti Munkaterve) címen. Az EBH munkaterve fontos összefoglalása a hagyományos bankok és FinTech startupok által nyújtott szolgáltatásokhoz szükséges és tervezett szabályozói megközelítésnek.

A FinTech-nek az Unióban használatos definíciója tág, a szabályozó hatóságok azonban komoly erőfeszítéseket tesznek a kockázatok csökkentése és a tisztességes versenyfeltételek biztosítása érdekében. Pragmatikus hozzáállást követnek, amely egy többszintű szabályozói struktúra köré szerveződik, a vállalatok, ügyfelek, a pénzügyi szektor és a gazdaság egészének kockázatai szerint differenciált szabályozói követelményekkel. Elvben az a cél, hogy megfeleljenek az „azonos kockázat, azonos szabályok” elvárásnak.

Minden bizonnyal a pontos definíció hiánya váltotta ki az Európai Központi Bank (EKB) jelenlegi álláspontját, amely szerint a FinTech-szolgáltatások szabályozásának és felügyeletének egyelőre nemzeti hatáskörben kell maradnia. Önmagában ez a kijelentés is jól mutatja, hogy mennyire nehéz lenne jelenleg központilag szabályozni ezt a folyamatot és tevékenységet. A következő kihívás, hogy hogyan biztosíthatók az egyenlő versenyfeltételek a hagyományos bankok és a FinTech-szolgáltatók számára. Nem könnyű kiegyensúlyozott megoldást találni. Egy másik kényes probléma az adózás kérdése. Az uniós Digitális Egységes Piac kialakítása során az Európai Bizottság javaslatot tett egy Tanácsi irányelv elfogadására, amely lefektetné a jelentős digitális jelenlét társasági adózási szabályait.

A tanulmány következő fejezetében áttekintettük a FinTech megközelítését Kínában, ahol a FinTech-szektor gyorsan fejlődik, és sok tekintetben globális vezető szerepet tölt be. Az ország digitális fizetései a globális volumen közel felét teszik ki, és az online személyközi (P2P) hitelezés a globális érték háromnegyedére rúg. Kína FinTech-szektora azonban most kulcsfontosságú válaszúthoz érkezett. Néhány évvel ezelőtt problémák jelentkeztek, amikor kockázatok merültek fel a P2P-platformok körül, és megugrott a feketegazdaság forrásbevonó és finanszírozó tevékenysége. Ez tanulságként és intő példaként szolgált a szabályozó és felügyeleti hatóságok számára, és megváltozott hozzáállásukra sok ország megszívleendő és követendő példaként tekint. Egyébként a kínai megközelítés sok szempontból hasonlít az unióséhoz. Például a Kínai Központi Bank (People's Bank of China) véleménye szerint a FinTech-tevékenységeket illetően nincs egységes álláspont; a FinTech-ökoszisztéma javítása csökkenthet bizonyos jelentős kockázatokat; a szabályozás hatékonyságának erősítése érdekében a rendszer tökéletesítésére új ötleteket és megközelítéseket kell beépíteni. Ebben a helyzetben elengedhetetlen az önszabályozás elemének megkövetelése is.

Az uniós és kínai FinTech-megközelítés után üdítő áttekinteni a magyarországi helyzetet. Elmondhatjuk, hogy Magyarország nincs lemaradva még akkor sem, ha a szabályozók és ha-

gyománys bankok hasonló feladatokkal néznek szembe, mint az Unió és Kína. E tekintetben a magyar jegybank legfrissebb felméréseire támaszkodtunk. Ígéretes folyamat indult el az innovatív termékek és megoldások banki működésbe történő integrálására.

A magyarországi bankok biztosak abban, hogy továbbra is meghatározó szerepük lesz a pénzügyi közvetítő rendszerben. Ugyanakkor a FinTech-cégek döntő többsége rendszeres kapcsolatban áll bankokkal vagy felkeresett már bankot az elindulása óta. A MNB-felmérés eredménye alapján a szabályozó és a felügyeleti hatóságok aktív bevonása szükséges ahhoz, hogy a különböző piaci szereplők és új belépők közötti verseny erősödjön, vagy együttműködés alakuljon ki.

A magyar banki közösség véleménye szerint a digitalizáció nagyon nagy kihívást és kényszert jelent a bankszektor megújulása számára. A mai 20-30 évesek többsége nem fog bankfiókba járni, inkább minden tranzakciót mobiltelefonjukon bonyolítanak le. Megváltoznak az ügyfél-szokások, a fiók jelentősége csökken, a technológia jelentősége pedig megnő. Általános és valós veszély, hogy számos bank szerepét át fogják venni új szereplők, például fizetési szolgáltatók.

Tanulmányunk címét Aldous Huxley (1894–1963) híres könyve, az 1931-ben megjelent „Szép új világ” ihlette. Huxley ironikusan bírálta a gépek világa által befolyásolt és irányított fogyasztói társadalmat, és közben megpróbálta megjósolni az emberiség jövőjét. A sci-fivel és tudományos elemekkel ötvözött jövőképének jelentős része megvalósult a következő évtizedekben. Úgy is mondhatnánk, hogy egy jobb szép új világ épült fel a gépek világából.

Nem vagyunk jövendőmondók, nem próbáljuk megjósolni a digitális pénzügyi átalakulás végső kimenetelét, de hisszük, hogy ez a fejlődés kedvező változásokat hozhat az emberiség számára. Mindazonáltal a banki tevékenységek és a pénzügyi szolgáltatások a gazdaság és a társadalom egészének legfontosabb elemei közé tartoznak, ezért mélyrehatóan elemeznünk kell a FinTech-fejleményeket. Látnunk kell, hogy vannak-e kockázatok, és amennyiben vannak, hogyan kezelhetők vagy mérsékelhetők.

Az egész FinTech-et és annak szabályozását övező viták mögött a stabilitás és a verseny közötti feszültség húzódik meg.

Még a harmadik ipari forradalom kezdete után közel száz évvel is hiába próbálták a filozófusok összefoglalni a gépek és az emberek közötti kapcsolat természetét, és kifejtetni nézeteiket a gépkorszaknak az emberi gondolkodásra és viselkedésre kifejtett hatásáról. Megítélésünk szerint ezek a kérdések a digitális átmenet korában jogosak, vagy legalábbis azok lehetnek, és a hagyományos bankok és ügyfelek átalakulásának vizsgálatakor is jó okkal merülnek fel. A FinTech-nek végső soron jobb életet kell biztosítania az emberek számára.

Most pedig összefoglaljuk elemzésünk fő következtetéseit. Megállapíthatjuk, hogy a FinTech egy gyorsan változó és növekvő globális „forradalmi” fejlődési folyamat kezdeti szakasza. Ezért a korszaknak ez a része romboló változásokat is hozhat, a nyugodt, kiszámítható fejlődés ideje még nem érkezett el. Jóllehet a FinTech-beruházások rendkívül gyorsan bővülnek a pénzügyi piacokon, még távolról sem egyértelmű, hogy milyen hatással lesz a

bankokra és pénzügyi intézményekre. Az egész FinTech-et és annak szabályozását övező viták mögött a stabilitás és a verseny közötti feszültség húzódik meg, az Európai Unióban, Kínában és Magyarországon egyaránt.

A fejlődési folyamat e pontján annyit állapíthatunk meg, hogy a pénzügyi technológia gyors ütemben fejlődik, és a folyamat definíciója tág és folyamatosan változik. A gyors változások miatt a szabályozó és felügyeleti hatóságok nem a folyamatok előtt járnak, hanem igyekeznek felzárkózni az eseményekhez. A tág és meglehetősen megengedő definíció megnehezíti az egyenlő versenyfeltételek biztosítását a bankok és a FinTech startupok számára, ami a gyakorlatban annyit jelent, hogy a banki szabályozás és felügyelés szigorúbb.

A hagyományos bankok és a FinTech startupok közötti kapcsolat folyamatosan fejlődik és változik. Számos módon jellemezhetjük a két csoport közötti lehetséges kapcsolatot, például végzetes vonzalomként vagy veszedelmes viszonyként. Az elfogadás is változó: a folyamat hívei lelkesen üdvözlik a fejleményeket, a szkeptikusok azonban bizalmatlanok.

Bármilyen is a FinTech-fejlődés kifutása, a fenti elemzésből látható, hogy rendkívül gyors és elkerülhetetlen folyamatnak vagyunk tanúi, amely hatással van a globális versenyképességre. Ebben a tanulmányban a FinTech-jelenség pontosabb megértését szándékoztunk elősegíteni, ezért is vizsgáltuk a hagyományos bankok és a FinTech startupok közötti lehetséges kapcsolatok alakulását. Megítélésünk szerint a bankok és a FinTech-cégek között több a közös üzleti érdek, mint ami megosztaná őket.

Ennek a digitális fejlődésnek a hátterében is emberek állnak, ezért az egyik nagy kérdés az, hogyan alakul át a társadalom a digitális forradalom alatt és után. A visszatekintés néha segít megérteni a jövőbeli és jelenkori változásokat. Meglátásunkat egy Karl Jasperstól származó idézettel támasztjuk alá: „A technikától előzőnlött világ mindennapi bonyolultsága arra kényszerít bennünket, hogy uralkodjunk a világ fölött abban a környezetben (Umwelt), amely megközelíthető a számunkra. A dolgokhoz való viszony megváltozott; a dolgok eltávolodnak tőlünk, közömbösekké válnak, miközben megváltoztathatatlan tényezők formáját veszik fel; a technika elszakította az embert a közvetlen jelentől. Az új feladat, amit végre kell hajtani, az, hogy a technikai alkotások segítségével újratalálja létének közvetlen jelenlétét a világot alkotó minden dolog számára. A technikai lehetőségek fejlődése folytán teremtett új feltételeket az ember szolgálatába kellene állítani (Jaspers 1946).

Számos közgazdász állítja, hogy az új világban a digitális a normális. Meglátásunk szerint érdemes a kijelentés végére kérdőjelet tenni. A jelenlegi gyors változások időszakában nem tudjuk, hogyan fest majd végül az „új világ”. „A hírekben a pénzügyi technológiákat »felforgatóként«, »forradalmiként« jellemezzük, amelyek »digitális fegyverekkel« »lebontják« a korlátokat és a hagyományos pénzügyi intézményeket” (WEF 2017).

Jogos az a kérdés, hogy a társadalom és a gazdaság készen áll-e arra, hogy szembenézen ezekkel a kihívásokkal. A válasz az, hogy nem. Minden szereplőnek megvan a maga felelőssége, beleértve a központi bankokat, a szabályozókat, a felügyeleti hatóságokat, a hagyományos bankokat, a fogyasztókat és a FinTech-vállalatokat is. Valamennyi szabályozó és felügyeleti hatóság csak követi a viharos sebességű eseményeket, pragmatikus

definíciót alkalmaz, és igyekszik a főbb szereplők számára egyenlő feltételeket biztosítani; a hagyományos bankok és a FinTech-vállalatok egymást és a piacot is tesztelik, miközben egyre több FinTech-alkalmazást dolgoznak ki. A fogyasztók örülnek a gyorsabb és olcsóbb pénzügyi szolgáltatásoknak, de szükségük van a hagyományos bankok által nyújtott biztonságra, és elsősorban a már régóta piacon lévő bankokban bíznak.

A központi bankok és szabályozók többsége felhívja a figyelmet a potenciális kockázatokra. A kockázattertelés nehézségekbe ütközik a gyorsan változó világban. Néha „gépek” gyűjtik össze és értékelik a kockázatterteléshez szükséges adatokat. Korábban említettük, hogy az információ hatalom. A szabályozóknak szigorúan ragaszkodniuk kell ahhoz, hogy a FinTech-ek és pénzügyi szolgáltatók által összegyűjtött digitális adatokkal ne éljenek vissza az ügyfelek kárára.

A FinTech szolgáltatások gyors fejlődését a jelenlegi kegyelmi időszak is támogatta. A globális pénzügyi szektor immár közel egy évtizede háborítatlanul növekedhet. A lehetséges kockázatok igazi fokmérője egy újabb recesszió vagy válságperiódus lesz. A pénzügyi szektornak fel kell készülnie erre.

HIVATKOZÁSOK

- ¹Egyes kutatók a FinTech-jelenséget technológiavezérelt pénzügyi megoldásokként definiálják (Arner et al. 2015). Értelmezésükben a fogalom nem korlátozódik bizonyos banki tevékenységekre (pl. finanszírozás) vagy üzleti modellekre (pl. személyközi hitelezés, alkalmazások), hanem magában foglalja azokat a termékeket és szolgáltatásokat is, amelyeket hagyományosan a bankok biztosítottak az ügyfeleknek. Mások (Kerényi – Molnár 2017; Kerényi et al. 2018; McAuley 2015; Kim et al. 2016) tágabban értelmezik a jelenséget, és a pénzügyi rendszerek hatékonyságát növelő technológiákat használó vállalatokból álló gazdasági ágazatként határozzák meg. Az EKB álláspontja szerint a FinTech gyűjtőfogalom, amely az üzleti modellek széles körét foglalja magában. Az EKB feladatának megfelelően útmutatót tett közzé a technológiák által támogatott banki termékekről és szolgáltatásokról (EKB 2017).
- ²Ebben az értelemben a FinTech-szolgáltatások és -termékek részipiaci technológiai megoldásoknak tekinthetők.
- ³Sound Practices: On the implications of FinTech developments for banks and bank supervisors³ BCBS (2018)⁴Ebben az értelemben a FinTech-szolgáltatások és -termékek részipiaci technológiai megoldásoknak tekinthetők.
- ⁴2018 áprilisától a CBRC helyett már a CBIRC működik, a bankok mellett a biztosítókra is kiterjed a tevékenységük.
- ⁵További információk az eseményről: [https://www.mnb.hu/sajtozoba/sajtokozolemenyek/2018-evi-sajtokozolemenyek/budapest-neminbi-kezdemenyezes-2018-konferencia-a-jegybankban-es-\(Mészáros 2018\)](https://www.mnb.hu/sajtozoba/sajtokozolemenyek/2018-evi-sajtokozolemenyek/budapest-neminbi-kezdemenyezes-2018-konferencia-a-jegybankban-es-(Mészáros 2018)).
- ⁶Ez a fejezet a Magyar Nemzeti Bank FinTech-innovációkkal és lehetséges szabályozásukkal kapcsolatos piaci felmérésének eredményeit közlő konzultációs anyagán (MNB 2017; Fáykiss et al. 2018) és a szerzők által az MNB képviselőivel készített interjú alapján.

IRODALOMJEGYZÉK

- Arner, D. W. – Barberis, J. – Buckley, R. P. (2015): The Evolution of FinTech: A New Post-Crisis Paradigm? University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 047, October.
- Authority of the House of Lords (2018): AI in the UK: ready, willing and able? HL Paper 100. <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/ldai/100/100.pdf>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- BCBS (2018): Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság: Sound Practices. Implications of FinTech developments for banks and bank supervisors. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d431.pdf>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- Buenstorf, G. (2016): Schumpeterian incumbents and industry evolution. *Journal of Evolutionary Economics*, 26(4): pp. 823–836. <https://doi.org/10.1007/s00191-015-0423-7>
- Brock, D. C. (ed.) (2006): *Understanding Moore's Law: Four Decades of Innovation*. Philadelphia: Chemical Heritage Press.
- Deloitte (2016): FinTech in the CEE region. <https://www2.deloitte.com/ce/en/pages/about-deloitte/articles/fintech-cee-region.html>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- EBH (2018): Európai Bankhatóság: The EBA's FinTech Roadmap. Conclusions from the consultation on the EBA's approach to financial technology (FinTech). <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/1919160/EBA+FinTech+Roadmap.pdf>. Letöltés ideje: 2018. május 24.

- EKB (2017): Guide to assessments of fintech credit institution licence applications. Banking Supervision, European Central Bank. https://www.bankingsupervision.europa.eu/legalframework/publiccons/pdf/licensing_and_fintech/ssm_guide_on_assessment_for_licensing_of_fintech_credit_insts_draft_en.pdf. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- Enria, A. (2018): Designing a Regulatory and Supervisory Roadmap for FinTech.
- Európai Bizottság (2017): The Digital Single Market State of Play. A tallini Digital Summitra készítve, 2017. szeptember 29. https://www.eu2017.ee/sites/default/files/2017-09/EC%20for%20TDS_The%20Digital%20Single%20Market%20Strategy.pdf. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- Európai Bizottság (2018): Pénzügyi technológia: Új bizottsági intézkedések a versenyképesebb és innovatívabb pénzügyi piac megvalósítása érdekében. Sajtóközlemény. Brüsszel, 2018. március 8. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-1403_hu.htm
- Fáykiss Péter – Papp Dániel – Sajtos Péter – Törös Ágnes (2018): A FinTech-innovációk ösztönzésének szabályozói eszközei: Innovation Hub és Regulatory Sandbox a nemzetközi gyakorlatban. *Hitelintézet Szemle*, 17(2): pp. 43–67. <http://doi.org/10.25201/HSZ.17.2.4367>
- Hatami, A. (2015): The future of banking: four scenarios. <http://banknxt.com/53478/future-banking-scenarios/>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- Hu, B. – Yin, Z. – Zheng, L. (2016): *Development of China's Financial Supervision and Regulation*. Palgrave McMillan.
- Jaspers, K. (1946): *La Nef*. Occidental Press. Washington D.C., 1967.
- Kerényi Ádám – Müller János (2018): Experts' Comments from the Host Country. AFCA BOOKLET.
- Kerényi Ádám – Molnár Júlia (2017): A FinTech-jelenség hatása – Radikális változás zajlik a pénzügyi szektorban? *Hitelintézet Szemle*, 16(3): pp. 32–50. <http://doi.org/10.25201/HSZ.16.3.3250>
- Kerényi Ádám – Molnár Júlia – Müller János (2018): Veszedelemes viszonyok a bankok és a fintechek között? *Gazdaság és Pénzügy*, 2018(1): pp. 86–97. <http://www.bankszovetseg.hu/Public/gep/2018/088-99ig%20kerenyi-molnar-muller.pdf>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- Kim, Y. – Choi, J. – Park, Y.-J. – Yeon, J. (2016): The Adoption of Mobile Payment Services for "FinTech". *International Journal of Applied Engineering Research*, 11(2): pp. 1058–1061.
- KPMG (2018): The Pulse of Fintech H1 2018: The Pulse of Fintech 2018 Biannual global analysis of investment in fintech. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2018/07/h1-2018-pulse-of-fintech.pdf>. Letöltés ideje: 2018. december 24.
- Kurzweil, R. (2006): *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology*. New York: Penguin Books.
- Li, X. (2017): *China's Digital Economy and Made in China 2025*. Institute of Industrial Economics, CASS.
- McAuley, D. (2015): What is FinTech. Wharton FinTech. <https://medium.com/wharton-finTech/what-is-finTech-77d3d5a3e677>. Letöltés ideje: 2018. szeptember 10.
- McKinsey (2017): China's digital economy a leading global force. Vitaanyag.
- McKinsey (2018): The Phoenix Rises: Remaking the Bank for An Ecosystem World. McKinsey Global Banking. Annual Review 2017.
- Mészáros Tünde (2017): Beszámoló a Budapesti Renminbi Kezdeményezés 2018. évi konferenciájáról. *Hitelintézet Szemle*, 17(2): pp. 156–160. <http://www hitelintezetiszemle.hu/letoltes/hsz-17-2-kl1-meszaros.pdf>
- MNB (2017): Innováció és Stabilitás – FinTech körkép Magyarországon. Konzultációs dokumentum.
- Patai Mihály (2018): Interjú. Aréna. Inforádió. <https://infostart.hu/video/0TiVHDClztw>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- PWC China (2017): Global FinTech Survey China Summary 2017. <https://www.pwccn.com/en/industries/financial-services/publications/global-fintech-survey-china-summary-2017.html>. Letöltés ideje: 2018. május 24.
- Taylor, C. (2017): The Golden Age of FinTech is Here, According to Fintech Evangelist Ron Suber. <http://finteknews.com/golden-age-finTech-according-finTech-evangelist-ron-suber/>.
- Thurzó Ádám (2017): Példátlan húzásra készül az MNB, egy csapásra egy új világba repítik Magyarországot. *Portfolio.hu* <https://www.portfolio.hu/vallalatok/it/peldatlan-huzasra-keszul-az-mnb-egy-csapasra-egy-uj-vilagba-repitik-magyarorszagot.265025.html>. Letöltés ideje: 2018. december 24.
- Varga Bence (2017): A kínai pénzügyi felügyelést érintő aktuális kihívások és kezelésük. *Hitelintézet Szemle*, 16(Különszám): pp. 126–139. <http://www hitelintezetiszemle.hu/letoltes/varga-bence.pdf>
- WEF (2017): Világ gazdasági Fórum: Beyond FinTech: A Pragmatic Assessment of Disruptive Potential In Financial Services. http://www3.weforum.org/docs/Beyond_FinTech_-_A_Pragmatic_Assessment_of_Disruptive_Potential_in_Financial_Services.pdf. Letöltés ideje: 2018. május 24.

BESZÁMOLÓ A MABISZ 2019. NOVEMBER 21-I KONFERENCIÁJÁRÓL

Lencsés Katalin (Magyar Biztosítók Szövetsége), katalin.lencses@mabisz.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A MABISZ 2019 novemberében tartotta X. nemzetközi konferenciáját. Az idei rendezvény középpontjában a pozitív ügyfélélmény volt. Jelen cikk erről az eseményről ad összefoglalót.

SUMMARY

The Association of Hungarian Insurance Companies (MABISZ) held its 10th conference in November 2019. This year the event focused on positive customer experience. This article gives the summary of the conference.

Kulcsszavak: biztosítás, konferencia, ügyfélélmény

Keywords: conference, customer experience, insurance

JEL: G22

DOI: 10.18530/BK.2020.1-2.94

<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2020.1-2.94>

A Magyar Biztosítók Szövetsége 2019. november 21-én tartotta X. konferenciáját a Corinthia Budapest Hotelben. A biztosítási szektor legnagyobb konferenciája ismét kiváló alkalmat jelentett a biztosítók, a velük együttműködő vállalkozások, a szabályozói és felügyeleti döntéshozók képviselői számára a magas szintű szakmai eszmeváltásra. A rendezvény középpontjában ezúttal a pozitív ügyfélélmény állt.

A konferenciát a MABISZ főtárgya, **Dr. Molnos Dániel** nyitotta meg, kiemelve azt, hogy a biztosítók fontosnak tartják a kiszolgálás színvonalának állandó javítását. A szövetség vonatkozásában példaként a MABISZ ügyfélszolgálat és az E-kárbejelentő került megemlítésre.

Az első előadó **Varga Mihály**, pénzügyminiszter, miniszterelnök-helyettes volt. Előadását azzal kezdte, hogy az Európai Unióban a befektetések 58 százalékát adják a biztosítók befektetései. A szakmának Magyarországon is fontos szerepe van, habár a biztosítási díjbevétel még több helyen nem érte el az uniós átlagot (életbiztosítás, egészségbiztosítás). A kormány célja a win-win helyzet előállítása, amit részben a pénzügyi tudatosság erősítésével kívánnak elérni. Ennek a törekvésnek már vannak eredményei is. Az új szerződéseket száma nőtt, ahogy a díjbevétel is, ami 2018 végére meghaladta az 1000 milliárdot. Javult a szektor jövedelmezősége, a biztosítói befektetésekből 1400 milliárd Ft állampapírban van.

A magyar gazdaság első féléves növekedése 5 százalékos volt, ami EU szinten jónak tekinthető, és a visegrádi országokban is középmezőnynek számít. A foglalkoztatási ráta 70,3 százalék, ugyanakkor itt még van tartalék. A megtakarítások növekedése azt mutatja, hogy valóban van reálbér-növekedés.

Nincs arra szándék, hogy a nyugdíjtermékekre vonatkozó kedvezményeket szűkítsék.

A jogszabályi környezetre áttérve elhangzott, hogy 2018-ban megtörtént az európai IDD szabályozás átültetése, melynek kapcsán az ügyfél-tájékoztatás követelményei szigorodtak. Jelenleg a pénzmosásról szóló jogszabály módosítása van kézben, ami már a VI. európai irányelv átültetését készíti elő. A pénzügyminiszter azt is elmondta, hogy az Európai Bizottság megkezdte a Szolvencia II szabályozás rutinszerű felülvizsgálatát.

A fejlődési lehetőségekre áttérve elhangzott, hogy 2017-ben elfogadásra került a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztésére irányuló stratégia, nem függetlenül attól, hogy a lakosságnál 6500 milliárd Ft van készpénzben, amit a döntéshozók vissza szeretnének csatornázni a gazdaságba. Nincs arra szándék, hogy a nyugdíjtermékekre vonatkozó kedvezményeket szűkítsék, várhatóan a jövőben is nőni fog az igény a nyugdíj- és egészségbiztosítások iránt. A Pénzhét rendezvény az iskolás korosztály körében népszerűsíti a pénzügyi kultúrát, ennek kapcsán a pénzügyminiszter megköszönte a MABISZ-nak, hogy az oktatási anyag elkészítésében részt vett.

Az előadás végén megtudhattuk, hogy a pénzügyi kormányzat recesszióval nem, de gazdasági lassulással számol. Lehetnek tehát negatív hatások, amelyekre fel kell készülni. A kormány reagálva a kihívásokra az öngondoskodás erősítésében is keresi a válaszokat.

A második előadó **Erdős Mihály**, a MABISZ alelnöke bemutatta a szövetség, illetve a biztosítók működéséből azokat az elemeket, melyek a pozitív ügyféllelményre irányulnak, ami a mostani konferencia fókuszában van. A digitalizált ügyféllelményt segíti a MABISZ új alkalmazása, az E-kárbejelentő, ami a kgfb-kárbejelentéseket segíti a XXI. század eszközeivel. Erről a konferencia későbbi részében további részleteket is hallhattunk.

A közelmúltban zajlott a Biztonság Hete rendezvénysorozat, amely az ORFK és a MABISZ által rendezett országos program. Az idei esemény már 25 ezer diákot ért el, és a videómegtekintések száma meghaladta a 700 ezret. Ide kapcsolódik a MABISZ fiatal generációs stratégiája is, aminek része egy esettanulmány verseny, edukációs online játék és edukációs partnerség más szervezetekkel.

A biztosítók is hosszú távú feladatuknak érzik a pénzügyi és digitális kultúra fejlesztését, a papírmentes működés erősítését. Ennek kapcsán szorgalmazzák a digitális megoldásokra vonatkozó szabályok modernizálását és egységesítését, a papíralapú igazolások helyett a digitális alternatíva elfogadását, bizonyos állami nyilvántartások elektronikus, automatikus elérhetőségét, valamint azt, hogy bizonyos limit felett kötelező legyen az elektronikus úton befizetendő „sárga csekk”.

Az ügyféllelményt jelentősen rontja az az abszurd mennyiségű tájékoztatási kötelezettség, mely az életbiztosításokat terheli. A tájékoztatási kötelezettségek elsősorban EU-szintű szabályozáson alapulnak, ugyanakkor van mozgástér a hazai szabályozásban is. A MABISZ-nak erre részletesen kidolgozott javaslatok vannak, és ezek megvalósításában kéri a szövetség az MNB és a PM partnerségét.

A biztosítókba vetett bizalom az elmúlt időszakban nem változott a BIBIX index értékei szerint.

Harmadik éve a Századvég a MABISZ megbízásából a BIBIX mutatóval méri az ügyfeleknek a biztosítással való elégedettségét, és az eredményről a szövetség az éves konferenciákon számol be. Ennek alapján a fiatalok és a képzettek ismerik a legtöbb biztosítási fajtát, jelenleg lakásbiztosítással rendelkeznek a legtöbben, és a biztosítókba vetett bizalom az elmúlt időszakban nem változott a BIBIX index értékei szerint.

A kedvező gazdasági környezetnek örül a szektor, ugyanakkor az életbiztosítási tartalékok még nem tükrözik a lehetőségeket. Habár egy éve alatt több mint 52 ezer új nyugdíjbiztosítási szerződés került megkötésre, ebben a termékben még bőven van potenciál. Ezt igyekszik kiaknázni a MABISZ immár szokásos nyugdíjbiztosítási kampánya is, ami idén új vizuális és tartalmi elemekkel bővült.

Végül szó esett a MNB fogyasztóbarát lakásbiztosításáról, mely örvendetes módon igyekszik beemelni a piaci legjobb gyakorlatokat, egységes fogalomhasználatot vezet be, és a digitalizáció irányába is tesz egy lépést. A MABISZ alelnök ennek kapcsán annyit fűzött hozzá, hogy a digitalizáció mellett legalább annyira fontos a kommunikáció egyszerűsége.

A következő előadó **Szeniczey Gergő**, az MNB ügyvezető igazgatója volt. Nyitásként a konferencia résztvevői megtudhatták, hogy az MNB-n belül a közelmúltban lezajlott átszervezés következtében a biztosítók fogyasztóvédelmi és prudenciális felügyelete összevonásra került. A jövőbeni irányok és célok kapcsán az előadó a következőket említette meg:

- Transzparencia megkövetelése, kiemelt fókusszal az árazásra. Ennek kapcsán a TKM rendszer továbbfejlesztése, egyediesítése;
- A garanciamechanizmusok kiterjesztése;
- A gazdaságfinanszírozó szerep erősítése a háztartások megtakarításának aktivizálásával;
- Versenyképes, innovációban gazdag, etikus piac biztosítása;
- A kgfb-piac szabályozásának újragondolása a felügyeleti tapasztalatok alapján;
- Ezt követően az előadó részletes áttekintést nyújtott a biztosítási piac fejlődéséről az elmúlt időszakban. A szektor továbbra is fejlődő pályán van, habár a hozameredmények gátolták a tartalékok bővülését. A szektor jövedelmezősége 2019-ben az előző évhez hasonlóan alakulhat, az adózott eredmény és a ROE egyaránt eléri a válság előtti szintet. Az etikus élet szabályozás profitnyomása nem látszik élesen, habár az elmúlt években főleg a nem-élet ág (kgfb) növelte az eredményt. Az eredmény összetétele változott, nagyobb lett a biztosítástechnikai eredmény.

A korábbi trendet követi, hogy nő a nyugdíjbiztosítások aránya az állományon belül.

Stabil a szektorszintű tőke megfelelés, az MNB volatilitási tőkepuffer ajánlás hatásos és szükséges. 2019-ben akár 1100 milliárd Ft feletti díjbevétel is várható, a TOP5 koncentráció pedig 60 százalék felett van. 2019-ben várhatóan tovább bővül a rendszeres életbiztosítási piac, ehhez mind az UL, mind a hagyományos szerződések növekedése hozzájárul. A korábbi trendet követi az is, hogy nő a nyugdíjbiztosítások aránya az állományon belül.

Két év alatt közel 3000 közvetítővel kevesebb dolgozik a piacon, és ezzel párhuzamosan az egy főre eső jutalékbevétel nőtt. Eredményként könyvelni el az MNB azt is, hogy 2015 óta jelentősen és tartósan sikerült csökkenteni a TKM értéket, és mérséklődtek a vagyonekezelési költségek is. Az MNB a limithatároktól megengedett eltérések indokoltságát is vizsgálja. 2018-ban és 2019-ben is emelkedett a hagyományos termékek díjbevételi aránya, az egyszeri és eseti díjbevételeknél az MNB összességében nem vár jelentős növekedést.

Áttérve a nem-élet biztosításokra, elhangzott, hogy az adóváltozás fokozta a nem-élet díjnövekedést, mivel a korábbi adóteher beépítésre került a díjakba. Továbbra is a kgfb maradt a nem-élet ág húzóereje, a második legnagyobb növekményt pedig a casco adta.

Nem-élet területen MNB-aktivitás a központi kgfb tételes adatbázis elindítása, ami a piacon és az MNB-nél lévő adatok hasznosítását jelenti. Ebből az összesített szerződés- és káradatok közzététele a biztosítók működését is könnyíteni fogja.

Az MNB legújabb projektje a minősített fogyasztóbarát otthonbiztosítás (MFO), ami magas kockázati lefedettséget céloz meg, és kétszintű sztenderdizálást jelent. A sztenderd alapsomag tartalmazza a kötelező elemi károkat és általános modulokat. Ezek opcionálisan kiegészíthetők további fedezetekkel, melyek tartalmukban nem, de elnevezésben sztenderdizáltak. Az új MFO termékek piacra lépése 2020 elején valósulhat meg.

A MABISZ alelnökének az előadásában már volt szó az E-Kárbejelentőről. **Lengyel Sándor**, a TIGRA Kft. képviselőjében a technikai megvalósítás hátterét mutatta be a konferencián. Fontos szempont volt, hogy az alkalmazás trendkövető legyen, ezért ilyen funkciók kerültek beépítésre. Ez például a telefon párosítása PIN kóddal, a fényképezés, a beépített térkép használata, a QR kód és a hangrögzítés. Következő fejlesztési lépések az automatizált feldolgozás 1-2 nap alatt, a biztosítói visszajelzések beépítése és a gyorsított kárfelmérés. Az applikáció működésével kapcsolatos statisztikát a fejlesztők folyamatosan figyelik és elemzik, a felhasználói visszajelzések gyűjtése és elemzése pedig Survey Monkey kérdőív segítségével történik. A fejlesztési folyamatba fókuszcsoporthoz is bevonásra kerül. A QR kódok ügyfeleknek való kiküldésével az alkalmazás letöltésének száma több mint 43 ezerrel nőtt.

A kávészünetet követően **Reny Vargis-Cheriyán** adatelemző Londonból az ügyfélvélemény-szerzésről beszélt a szolgáltató szektorban, ezen belül is arról, hogy a mesterséges intelligencia hogyan alkalmazható a biztosítási szektorban, hogyan kapcsolódik egymáshoz a mélytanulás, a gépi tanulás és a mesterséges intelligencia. A három módszer kombinációja adja a legjobb eredményt.

Az új technológia egyaránt használható az értékesítésben, kockázatelbírálásban, kárrendezésben és adminisztrációban. Például a szelfik segíthetik az árazást, mivel az arcról visszaverődő fény mutatja az egészségi állapotot, a drónok felderíthetik a kárrendezéshez a terepet hurrikánok után. A virtuális tanácsadó szerepe egyelőre még vitatott, és lehet, nem is mindig jó a tapasztalat, de a fejlődéssel ez egyre inkább személyre szabott tud lenni.

A bemutatott TruVoice technológia a call centerbe beérkező hívások mindegyikét elemezni tudja viselkedési és érzelmi szempontból, segít gyorsan megérteni, hogy mit érez az ügyfél. Minden fogyasztói reakciót monitoroz, azt is, hogy mit mond az ügyfél, és azt is, hogy hogyan mondja, segítve ezzel az ügyfélkapcsolat javítását. Különösen hasznos ez a funkció a sérülékeny ügyfelek esetében.

A megkérdezettek gyakran megemlítették a személyes kapcsolat fontosságát, és annak gyakori hiányát a pénzügyi szolgáltatóknál.

Hídvégi Áron, a Századvég igazgatója egy telefonos módszerrel lebonyolított kutatás eredményét ismertette. Vizsgált témakörök az ügyfél-elégedettség, elkötelezettség, ügyfél-élmény-összetevők és az ügyfélút voltak. Az elégedettség összehasonlításában a biztosítók a háziorvos és az autószerelő mögött, de a bank előtt végeztek 4,13-as értékeléssel az 5 fokozatú skálán. Ugyanebben a körben a biztosítók már az utolsó helyen végeztek, amikor arra a kérdésre kellett válaszolni, hogy az adott szolgáltatást mekkora valószínűséggel ajánlaná

valaki barátainak vagy kollégáinak. A bizalomhiányt többek között azzal magyarázták a megkérdezettek, hogy a biztosítóval sokkal kevesebb a kapcsolat.

Az ügyfelek véleménye több szempont figyelembevételével alakul ki. Ezek a szolgáltatás minősége, a dolgozók hozzáállása, a kommunikáció/elérhetőség, illetőleg az ügyfélkapcsolat. Az egyes elemeket különböző súllyal veszik figyelembe az ügyfelek, első helyre a megbízható szolgáltatást sorolják, míg legkevésbé a korszerű digitális szolgáltatást tekintik fontosnak. Ez utóbbi mindenképpen elgondolkodtató megállapítása a felmérésnek. Fontos ugyanakkor az ügyfeleknek az érthetőség a tájékoztatásban, a segítőkészség, őszinteség, a kommunikáció és az egyéni igények megértése, ami sokaknak a biztosítási ügynökben manifesztálódik. Új elem, hogy a megkérdezettek gyakran megemlítették a személyes kapcsolat fontosságát, és annak gyakori hiányát a pénzügyi szolgáltatóknál.

A digitalizáció nem önmagában cél, az csak egy felület, segítség az ügyfél-kommunikációban, és nem tudja teljesen kiváltani a személyes kommunikációt.

A konferencia első felét a vezérigazgatói kerekasztal zárta, melynek résztvevői voltak **Alexander Protsenko** elnök-vezérigazgató (Allianz), **Almássy Gabriella** igazgatósági tag (UNION), **Hochmann András** vezérigazgató (GRAWE), **Zolnay Judit** elnök-vezérigazgató (Metlife). A moderátor **Lambert Gábor**, a MABISZ kommunikációs vezetője volt. A kerekasztal-beszélgetés is az ügyfél-élmény témáját járta körbe. Ez egy olyan kategória, amihez több területnek kell összefognia, és a brand összességét fogja majd az ügyfél értékelni. Jellemzően elvárás a gyorsaság, egyszerűség és jó szolgáltatás. A biztosítóknál jellegzetesség, hogy az ügyfél többnyire negatív élmény kapcsán találkozik a szolgáltatóval (kárt szenvedett el), és el sem tudják képzelni, hogy ez az élmény lehet pozitív is. Természetesen a kérdést az is árnyalja, hogy milyen típusú biztosításról van szó. Az életbiztosításoknál a személyes kapcsolat, a tanácsadó szerepe kulcsfontosságú. Ezért is kiemelten fontos a tanácsadók képzése, fejlesztése, illetve az edukáció, hogy pozitív asszociációkat lehessen elérni. Ez a gondolat azzal kerül kiegészítésre, hogy nem-élet területen némiképp más a helyzet. Kérdés, hogy egy egyszerűbb termék esetén egyáltalán kapcsolatba lép-e az ügyfél a biztosítóval, tehát van-e személyes tanácsadás.

A beszélgetés reflektál az előző előadásra is, miszerint az ügyfél-élmény magas, míg az elköteleződés alacsony az ügyfelek részéről a biztosítás esetében. Kérdés, hogy edukációval mit lehet tenni az utóbbival szemben? Két irány van, a digitalizáció és a személyes kapcsolat, és mindkét irány egyaránt fontos. Ugyanis bizonyos termékek esetében még a fiatalok is elvárják a személyes tanácsadást. Megtakarítással kombinált életbiztosítások esetén lejáratkor csaldhat az ügyfél, el kell kerülni, hogy ilyen ügyfelek legyenek. Itt megkerülhetetlen a korrekt értékesítés szerepe, hogy az ügyfél tudja, a biztosításnak ára van.

A digitalizáció kapcsán szintén a Századvég-kutatásra történt visszautalás, miszerint a magyar ügyfél azt leértékeli. A digitalizáció nem önmagában cél, az csak egy felület, segítség

az ügyfél-kommunikációban, és nem tudja teljesen kiváltani a személyes kommunikációt. A tanácsadást még Ázsiában is használják, nem lehet leírni ezt a csatornát. Ez a munka egyre inkább át fog alakulni coaching tevékenységgé.

Az EU-s szabályozás kritikájaként elhangzott, hogy az inkább akadálya az ügyfélélménynek a túlzó tájékoztatási kötelezettségek miatt, mindazonáltal a GRAWE tájékoztatása szerint az ügyfelek szeretik a KID dokumentumot. Ez utóbbi kapcsán kibontakozott egy eszmecsere, hogyan tudná érzékelni az ügyfél azt a célt, amiért az adott jogszabály létrejött, hogy a szabályozás valójában érte született. A jogszabályalkotásból adódó túlzásokon túlmenően felmerült, hogy sokszor nem a jogi és compliance területen csúszik-e el a dolog.

Az ebédszünet előtt elhangzott még egy előadás a MABISZ esettanulmány versenyének előző évi nyertesétől, **Retkes Ádámtól**, melynek témája a biztosítási csalások azonosítását segítő alkalmazás. A VCU egy intelligens hitelesbeszéd-vizsgáló eszköz, ami Deep Learning technológiát használ az emberi arc elemzéséhez és értékeléséhez. Az előadás után átadásra kerültek a 2019. évi MABISZ esettanulmány verseny díjai.

A délutáni program két szekcióra vált szét, az egyik az életbiztosítások, a másik pedig a nem-életbiztosítások iránt érdeklődők számára kínált érdekességet.

Nem-élet szekció

A szekció első előadója **Radnóti Tibor**, a Startis cégtől, aki az agilis működésről tartotta az előadását. Az agilis működés mögött a hajtóerők a gyorsan változó külső környezet, a növekvő fluktuáció, a hosszú értéklánc/távolsági ügyfél és a specializáció/elidegenedés. Ez a működés nem egy fejlesztési (technikai) módszertan, hanem vállalatstratégiai és munkapszichológiai válasz a nagyvállalatok növekvő tehetetlenségére, az eredmény szemlélet meggyengülésére és az ügyfélközpontúság elvesztésére. Az agilitásnak különböző fokai vannak, a piramis csúcsára egy érett vállalat 4-8 év alatt juthat fel, ha nem szeretne menetközben súlyos balesetet szenvedni. Erős technológiai és szervezeti változások kellenek ehhez az evolúcióhoz.

A második előadó **Jirí Fialka** volt, a Deloitte képviseletében. Az előadás egy cseh ökoszisztéma tapasztalatait foglalta össze, körbejárva azt a kérdést, hogy mi lehet a mindenki által ismert klasszikus biztosítás korszerű alternatívája. Az már nemcsak egyszerűen a kockázat átvállalásáról szól, hanem a megelőzésnek, védelemnek, kockázatátvitelnek, megoldások nyújtásának és a szolgáltatásnak egyfajta kombinációjáról. Konkrét példaként az okosotthon és a kiberbiztosítások kerültek megemlítésre.

A nem-élet szekciót kerekasztal-beszélgetés zárta, melynek résztvevői voltak **Gordos József**, a Pénzügyminisztérium főosztályvezető helyettese, **Nagy Koppány**, az MNB felügyeleti igazgatója, **Kaszab Attila**, a K&H Biztosító vezérigazgató helyettese és **Szombat Tamás**, az AEGON vezérigazgató-helyettese. A moderátor **Kerégyártó Csaba**, a MABISZ főtítkárság vezetője volt.

Elsőként a kerekasztal résztvevői azt a kérdést járták körbe, hogy átvesszük-e a járműgyártók a gépjárműbiztosítók szerepét. Szabályozási oldalról a minisztérium képviselője kiemelte, hogy középtávon nem várható ilyen jellegű változás – a kgfb területén semmiképpen sem. Meglátása szerint a biztosítási szerződési feltételekben – látva az Európai Bíróság ítéleteit – bővülni fog a kockázatok köre, valamint annak területi hatálya is. Egy bírósági ítélet szerint például a garázsban parkoló autó kigyulladt, amely autót a forgalomban részt vett járműnek minősített a bíróság. A kgfb-biztosítónak kötelező volt kifizetnie a tűz által az egyéb vagyontárgyban keletkezett kárt. Mögöttes felelősségi szabályként belép a termékfelelősség, amely alapján visszkereset keretében a jármű gyártójától lehet követelni a kifizetett kártérítési összeget. Felügyeleti oldalról ez azzal került kiegészítésre, hogy az üzemben tartói felelősség marad a meghatározó, ami alapján a biztosítók állnak helyt.

A biztosítói oldal az előtte szólókkal egyetértett, nincs itt az ideje a járműgyártók kiemelt szerepének. Casco biztosítás tekintetében ugyanakkor már ma is van néhány járműgyártmány, amelynek van casco biztosítója. Ennek kapcsán kihangsúlyozták, hogy a 15 százalékos adó miatt nagy a teher a casco biztosításon. Az MNB képviselője ezzel egyetértett, kiegészítve azzal, hogy az adó a kgfb-ben nem okoz ilyen mértékű torzulást.

A második témakör a telematikai vagy használatalapú biztosításhoz kapcsolódott, amikor a biztosított csak akkor fizet díjat, amikor ténylegesen fennáll a biztosítási esemény kockázata. Egyetértés volt abban, hogy jelentős fejlődés előtt állunk ezzel kapcsolatban. A telematika a veszélyközösség szervezési elvét befolyásolni fogja, jobban mérhetővé teszi a vezetést, mennyit, hogyan vezetnek a járművezetők. Sőt, a beszélgetés még ennél is tovább ment, az „on demand” biztosítás elterjedésével – ami ma is működik már – hosszú távon eltűnik a biztosítás olyan formában, ahogy most ismerjük.

■ A telematika a veszélyközösség szervezési elvét befolyásolni fogja.

Az MNB a konferenciát megelőző napon hozta nyilvánosságra a Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítás Pályázati kiírást, melyet az MNB és a MABISZ között hónapig tartó szakmai egyeztetés előzött meg. A Pályázatra az MNB szerint azért volt szükség, mert a magyar lakásbiztosítási piacon nem megfelelő a verseny intenzitása, magas a piaci koncentráció, túl alacsonyak a kárhányadok, és nincs igazi díjverseny. Megítélésük szerint a verseny élénkítésére a Pályázat megfelelő eszköz, pozitív a tapasztalat a Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel alapján is. A Pályázat az alábbi alapelvekre építve került kialakításra:

- Háztartások egzisztenciális biztonságának növelése. A szolgáltatások kiterjedése minden, egzisztenciát veszélyeztető kockázatra. Szükség esetén rendkívüli eljárások alkalmazása. A díj és ellenszolgáltatás egyensúlya.
- Jó piaci gyakorlatok átvétele.
- A biztosított érték pontos meghatározása és alkalmazása a szerződés fennállása során. Alul- és túlbiztosítottság elkerülése.

- Jól nyomon követhető, hatékony kárrendezés, igazítva az élethelyzethez. Folyamatos kommunikáció az ügyféllel.
- Régi és új ügyfelek azonos kezelése.
- Értékkövetés valós érték alapján.
- Egyszerű, közérthető szerződéses dokumentumok. Kárigény elutasítása esetén világos indokolás.
- Korszerű digitális technológiák, családbarát és zöld szempontok alkalmazása.
- A Pénzügyminisztérium szerint jelenleg nincs szabályozási feladat ebben a témában. Az MNB megköszönte a MABISZ munkáját a Pályázati kiírás egyeztetési folyamatban, és várja a biztosítók pályázatait, melyek benyújtására 2020. január 10-től van lehetőség. A biztosítók tanulmányozzák a Pályázati kiírást, s minden szempont figyelembevétele után döntenek a Pályázaton való részvételről.

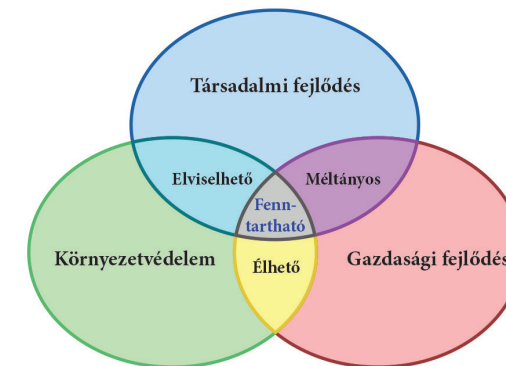
Élet szekció

Az élet szekció **Farkas András** nyugdíjszakértő előadásával nyitott a nyugdíjtervezés kihívásairól, melyek a nyugdíjrendszer kockázataiból, az időszakos korlátokból és az állam piaci megjelenéséből erednek. A demográfia öregedés problémája mindenki előtt ismert, a 65 évesnél idősebbek aránya 2041-re a mostani 18,28-ról 28 százalékra fog emelkedni. Az állam beavatkozási lehetőségei is javíthatnak vagy ronthatnak a helyzeten. Ilyen a nyugdíjkorhatár megállapítása, a valorizáció, a nyugdíjak karbantartása, a nyugdíjplafon stb. Rontják a rendszer, továbbá a kata-féle adózási lehetőségek, a minimálbéres bejelentés, a részmunkaidős foglalkoztatás, valamint az, hogy mostanra több mint 600 ezer képzett magyar tartósan külföldön dolgozik. Ennek következtében a folyó finanszírozású rendszerben a nyugdíjasok számának növekedésével a nyugdíjváromány zsugorodik. A helyzeten segíthetne a nagyobb arányú öngondoskodás, az ügyfelek azonban nem állnak sorban a biztosítóknál, hogy nyugdíjbiztosítást köthessenek. Ennek általános viselkedési okai (is) vannak, mert a jövő diszkontálása hiperbolikus. A 20 évvel későbbi helyzetünket szinte egyáltalán nem vesszük számításba.

A piaci alapú megoldások kapcsán kérdéseket vet fel, hogy az állam piaci jelenléte turbó fokozatban van. Miközben a pénztári és biztosítói tartalékok nagy része államkötvényben van, az állam az egyéni fogyasztót is megtalálja a MÁPP, a nyugdíjkötvény és esetlegesen a jóléti alapok révén. Az előadó a hallgatóságra bírta, hogy mindezek alapján milyen következtetéseket vonnak le a jövőre nézve.

A második előadó **Czafrangó János** közgazdász volt, aki előadását a fenntartható befektetéseknek szentelte. Az előadó azt tekintette fenntarthatónak, ami az 1. sz. ábra szerint a három kör közös halmazát jelenti.

1. ábra: Fenntarthatóság fogalma

Forrás: Czafrangó János, MABISZ konferencia 2019.

A társadalmi hasznosságú befektetés a társadalmi fókuszú filantrópia és a profitfókuszú hagyományos befektetés között helyezkedik el. Napjaink hármasköve e kapcsolatban, hogy

1. amit a környezetbe bocsátunk, az nem haladhatja meg...?
2. amit a környezetből kitermelünk, az nem haladhatja meg...?
3. a nem-megújuló erőforrások felhasználásának a mértéke nem haladhatja meg...?

A fenntartható fejlődés ugyanakkor nem szűkíthető le csupán a környezetvédelmi kérdésekre. Ide tartoznak a társadalmi kockázatok, a szegénység felszámolása, az egyenlőtlenségek csökkentése, a tisztességes munka, a béke, igazságosság, erős intézmények stb. Ezen célok követése fakadhat az adott gazdálkodó szervezet önkéntesen vállalt belső politikájából, lehetnek erre vonatkozóan külső ösztönzők, de egyre inkább számolni kell a jogszabályokkal, melyeknek kényszerítő erejük van. Ez utóbbiról részletesebben a következő kerekasztal beszélt.

Mostanra már megjelent az a réteg, amelyik hajlandó a befektetéseiben is tekintettel lenni a fenntarthatóság szempontjára.

Az élet szekciót is egy kerekasztal-beszélgetés zárta, melynek résztvevői voltak **Barczel Nikolett**, a Corvinus Egyetem hallgatója, **Kovács László**, az UNION befektetési igazgatója, **Schaub Erika**, a Generali igazgatósági tagja és **dr. Szebelédi Ferenc**, az MNB főosztályvezetője. A moderátor **Lencsés Katalin**, a MABISZ Életbiztosítási tagozatának vezetője volt. A beszélgetés a fenntartható befektetéseket járta körbe, aminek az apropója egy új európai uniós jogszabálycsomag, mely a fenntartható befektetések előremozdítását célozza. Ennek kapcsán elvárás, hogy a fenntarthatóság szempontja

a folyamatok minden fázisában épüljön be a pénzügyi szolgáltatók működésébe, segítse a tőkeáramlást a fenntarthatónak tekintett befektetések felé, illetve növelje a transzparenciát és a hosszú távú szemléletet. A jogszabály – melyet 2021. márciustól kell alkalmazni – új tájékoztatási kötelezettségeket ír elő a befektetéssel kombinált életbiztosítások esetében.

Első megközelítésben arra keresték a kerekasztal résztvevői a választ, hogy mennyiben igénylik az ügyfelek a fenntarthatósági kockázatokról történő tájékoztatást akkor is, ha ezzel tovább bővül az amúgy sem kicsi tájékoztatási csomag. Abban egyetértés volt, hogy a közvéleményt egyre inkább foglalkoztatja elsősorban a klímavédelem kérdése, és mostanra már megjelent az a réteg, amelyik hajlandó a befektetéseiben is tekintettel lenni a fenntarthatóság szempontjára. Sok befektetési szolgáltató, ezen belül a biztosítók is, már most is kínál fenntarthatóként címzett befektetési alternatívát. Jelenleg ugyanakkor a definíciós rendszer még nem egységes, előfordulhat akár a „zöldrefestés” kockázata is, amikor a termék valójában nem tudja azt, amit állítanak róla. Ezt igyekeznek orvosolni az az új EU jogszabály, melynek alapvető célja, hogy egységes európai osztályozási rendszert alakítson ki a gazdasági tevékenységek fenntarthatósági szempontú minősítése tekintetében. A biztosítóknak is ennek mentén kell majd elvégezniük a befektetési eszközök minősítését.

Ennek kapcsán biztosítói oldalról két aggály került megfogalmazásra. A rendelet viszonylag bonyolult és összetett kritériumrendszerhez köti a fenntarthatóság értékelését. Amennyiben a befektetés tárgyát képező cégeknek nem lesz kötelező sztenderdizált módon megadniuk a szükséges adatokat minden befektetési opcióhoz, akkor a pénzügyi szolgáltatóknak egyenként, maguknak kell elvégezniük az értékelést, ami aránytalan terhet jelentene az érintetteknek, felveti a speciális szakértelem és az összehasonlíthatóság kérdését. Másik aggály, hogy a közzététel alapjául szolgáló adatok helytállóságáért ki felel, azok ellenőrzése milyen módon történik majd meg.

Nyitott kérdés az is, hogy az új jogszabály alkalmazása mennyiben fogja korlátozni a cégek befektetési politikáját, van-e annak kockázata, hogy a szabályozás veszélyezteti a pénzügyi piacok stabilitását, likviditását, kialakulhatnak-e zöld buborékok vagy befagyott eszközök? Az is megemlítésre került, hogy a Szolvencia II rendszer nem igazán támogatja a biztosítók hosszú távú kötelezettségvállalását, ami a fenntartható befektetéseket is érintheti. A biztosítási szektor az ilyen alkalmakkor mindig elmondja, hogy ez a megközelítés újragondolásra szorul, amihez a kézben lévő SII revízió lehetőséget is kínál.

Áttérve az új tájékoztatási kötelezettségekre, az tehát tovább fogja szaporítani a tájékoztatási csomagot. Nagyon nagy kérdés, hogy ez csak egy újabb dokumentumot fog jelenteni, vagy sikerül azt tartalommal megtölteni. A jogszabályszöveg jelenleg ismert tervezete szerint a tájékoztatás túlságosan bonyolult lesz az ügyfelek számára, kérdés, hogy el tudnak-e majd igazodni benne akár még közvetítői segítséggel is. Párhuzamként a már használatban lévő KID dokumentum került elő, ahol nagyon

vegyesek a tapasztalatok, és a problémákat maga az európai jogalkotó is elismerte azzal, hogy előre hozott, átmeneti revízióval kívánja orvosolni a legnagyobb gondokat.

Az eseményt a szokásos búcsúkoccintás zárta, ahol a konferencia vendégei még tovább folytathatták a gazdag program megvitatását. Az érdeklődők megtalálják az előadások anyagait a MABISZ konferencia honlapján: <http://mabiszkonferencia.hu/>

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

TELEKVÁSÁRLÁS HALÁLESETI DÍJÁTVÁLLALÁSSAL A MAGYAR-HOLLANDITÓL

Horváth Gyula – Tamás Gábor

Csepel déli részén a Duna-part királyerdei szakaszát Hollandi útnak hívják. A körülötte levő utcák a szokásos magyar névadást követik, részben növényekhez, részben hajózáshoz kötődnek, és van egy Damjanich utca is. Hogy kerül ide Hollandia, ráadásul ebben a régies formában? Az országban egyébként a Google Maps szerint összesen két ilyen nevű közterület van, a másik a XXII. kerületi Hollandi utca. Kerepesen, Pest megyében viszont található egy Hollandiatelep nevű városrész. Mind a Hollandi út környékén, mind a Hollandiatelepen nem túl nagy családi házakat találunk. Nem véletlenül. Mindkettő az 1930-as évek ingatlanfejlesztésének eredménye. A fejlesztő a Magyar-Hollandi Bank Rt. volt. De hogy kerül ez a téma egy biztosítástörténeti sorozatba?

A bank és az azonos nevű biztosító 1933-tól kezdve újszerű módon kezdett ingatlanfejlesztésbe. A módszer annyira újszerű volt, hogy szabadalmaztatták is. Először Balatonszárszón, majd Siófok akkor még beépítetlen parti részén kezdtek parcellázásba. A telkek értékét heti részletekben kellett befizetni, a siófoki esetben kb. 5 pengő értékben. Összehasonlításképpen emlékezzünk a dalra: „Havi 200 pengő fixszel az ember könnyen viccel.” Valóban, egy a témával foglalkozó portál szerint¹ az 1933-as pengő 2020-ban 1119 forintnak felel meg. Így tehát kb. havi 24 ezer forintért juthatott telekhez valaki. Számunkra a konstrukció érdekessége az, hogy az ügyfél egyben haláleseti díjtvállalási biztosítást is vásárolt. Ez – legalábbis a korabeli sajtóhírek szerint – valóban újszerű eljárásnak számított. Ezt folytatták Csepel (akkor még önálló város) Királyerdőnek nevezett városrészében is.

Támadások is érték a cégeket emiatt, egyrészt a mai szóval árukapcsolást tekintették agresszív üzletszerzési módszernek, másrészt a súlyosnak ítélt visszavásárlási büntetések miatt kérték a Biztosító Magánvállalatok Állami Felügyelő Hatóságának közbelépését. A korabeli sajtóban nem bukkantunk nyomára ilyen intézkedésnek.

A cégcsoport azonban nemcsak termékben volt innovatív, hanem mai szemmel igen modern marketingeszközöket alkalmazott. A mellékelt képen a konstrukciót hirdető füzet címlapját láthatjuk. A kép egyértelműen életérzést sugall, nem a konkrét telkeket / terveket mutatja. A szöveg is erre utal: „pihenhetünk a lombok széles árnyékában, birtokba vehetjük a Dunát, és fürdőzve, csónakázva élhetünk a nap örömeinek”. A párhuzamok később is folytatódnak az „ózdudus levegővel” és társaival. Forrásunk² szerint „...különösen vicces a „gyönyörű erdő öreg fáiról és gazdag flórájáról” szóló rész, miközben egy telepített akácosról és fenyvesről van szó.” Igyekeztek a parcellázás újszerűségéről is meggyőzni az olvasót: „parcellázása teljesen eltér a megszokott sablontól. Más a beosztása, területelhelyezése, úthálózata. Mellőzi az amerikai stílusú, rideg hatású egyenes vonalakat, és a terepalakulásokhoz alkalmazkodik.” Ha ránézünk Királyerdő térképére, az állítás igaznak tűnik.

Forrás: https://index.hu/urbanista/2009/02/26/egy_ingatlanprojekt_marketingje/?cp=1#comments

A cégek nemcsak a prospektusban alkalmaztak újszerű módszereket. A projekt marketingjét is szorgosan művelték. Rendszeresen szerveztek kirándulásokat különböző csoportoknak. A Gépészek Országos Szövetsége lapjában így lelkesedik az egyik résztvevő: „Azok, akik az igen tisztelt Kartársak közül kint voltak múlt évben azon a jól sikerült kiránduláson, amelyet a Magyar Hollandi Bank rendezett az általa parcellázott Királyerdőben, elcsodálkoznak azon a nagy haladáson és fellendülésen, ami azóta történt. Házak száza nőttek ki a földből, az utak további kiépítése szinte amerikai tempóban halad. Hatalmas kotrógépek szélesítik a Duna medret, és készítik Budapest környékének legnagyobb és legszebb strandfürdőjét. Pestiek és pestkörnyékiek valósággal megrohanják az eladási irodát és az eddig eladásra kerülő 1800 telekből alig száz kapható még. A közeli hónapokban újabb 1000 telek kerül eladásra. Sajnálattal látom, hogy Kartársaim között nincsen olyan nagy érdeklődés, és kérek mindenkit, hogy saját érdekében fáradjon ki még egyszer, és nézzen jól körül. Én minden vásár- és ünnepnapomat telkemen töltöm, és valósággal felfrissülök és újjá születek az ózdudus fenyves levegőjétől. Minekünk, akik egész hetünket rossz-levegőjű műhelyben töltjük, többet kellene egészségünkkel törődni, mint másoknak és nem szabadna elmulasztani az ilyen kedvező telekvásárlási lehetőségeket.” Egy telektulajdonos kartárs. Ha a kifejezések talán régiesek, a tartalom nagyon is mai: Nem telket vesz, hanem életmódot.

A cég nemcsak gépészeket, vízisportolókat és másokat vitt a helyszínre, hanem 1936 márciusában azt is elérte, hogy maga Bornemissza Géza m. kir. iparügyi miniszter is megtekintette az építkezést, mégpedig „elégedettséggel”. Az üdvözlőtáblák mint Budapest Balatonját aposztrofálták a helyet.

A cégtől egyébként más ügyekben sem állt távol az ügyes marketing, 1930-ban például 200 útjelző oszlopot ajánlott fel a fővárosnak, ha azokon saját magát hirdetheti.

Essen végül néhány szó a cégcsoport történetéről is: A Hollandi Bank 1911-ben jött létre, alapítója a Hollandi Biztosító, a holland Allgemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente (Általános Élet- és Járulékbiztosító Társaság) nevű amszterdami cég fiókja volt. A Hollandi már 1890 óta volt jelen a magyar piacon. 1916-ban alakult önálló társasággá mind a biztosító, mind a bank, ekkortól használta mindkettő a „Magyar-Hollandi” megnevezést. Egyik cég sem vált a magyar piac meghatározó szereplőjévé, inkább a középmezőnybe tartozott. 1935 után egyre súlyosabb pénzügyi nehézségekkel került szembe a biztosító, díjtaralékhányt állapítottak meg. Az 1935-ös évre már nem is sikerült elfogadott mérleget megállapítani. Bár a Magyar-Hollandi problémáit eleinte mind a sajtóban, mind a Biztosító Magánvállalkozások Állami Felügyeleténél elnyomta a sokkal több kötvényest érintő Phönix-botrány, 1937-re egyértelművé vált, hogy a társaság menthetetlen. Részvényeit előbb a Pénzügyi Központ mint felszámoló vette át, majd 1938-ban az Első Magyar, amely átszervezte a biztosítót, és végül 1944 augusztusában beolvastotta. Érdekes fiktóra a sorsnak, hogy a cég, amely önálló társaságként az első világháború alatt született, a második alatt szűnt meg, anélkül, hogy a háborúknak bármelyik döntéshez közvetlen közük lett volna.

HIVATKOZÁSOK

¹<https://artortenet.hu/magyar-penzertekindex-arak-es-devizak-alapjan-1754-tol/>

²https://index.hu/urbanista/2009/02/26/egy_ingatlanprojekt_marketingje/?cp=1#comments

SZERZŐI ÚTMUTATÓ A BIZTOSÍTÁS ÉS KOCKÁZAT FOLYÓIRATBAN PUBLIKÁLÓK RÉSZÉRE

A kéziratokat elektronikus (Word/Excel fájl) formátumban mellékletként csatolva kérjük beküldeni a főszerkesztő (erszabet.kovacs@uni-corvinus.hu) és a szerkesztő (katalin.lencses@mabisz.hu) e-mail címére.

A kézirat befogadáshoz csatolni szükséges a kitöltött szerzői nyilatkozatot is, mely a MABISZ honlapjáról is letölthető (www.mabisz.hu) különböző verziókban (egyszerős, többszerzős nyilatkozat).

Terjedelmi ajánlás: 1-1,5 ív (1 ív=40.000 karakter). A közlemények hossza a 60.000 karaktert (szóközökkel) ne haladja meg. A karakterszámok tartásakor kérjük figyelembe venni, hogy amennyiben a cikkben/tanulmányban ábra vagy egyéb bokszt jelenik meg, akkor az ábránként 300 karakterrel kerül beszámításra. A publikálás főszabályként magyar nyelven, indokolt esetben pedig angol nyelven lehetséges. A Biztosítás és Kockázat eddig megjelent számai elérhetőek az alábbi linken keresztül:

<http://www.mabisz.hu/hu/esemenyek-publikaciok/450-biztositas-es-kockazat.html>

A kézirat a következő elemeket tartalmazza az alábbi sorrendben:

- CÍMOLDAL
A cikk címe, szerzője, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Több szerző esetén a levelező szerző neve és elérhetősége is.
- CIKK CÍME
Alcím (opcionális)
- SZERZŐK NEVE ÉS AZOK AZ ADATOK, MELYEKET PUBLIKÁLÁSRA SZÁNNAK
Tudományos fokozat, munkahely, beosztás, e-mail cím
- ÖSSZEFOGLALÓ
Magyar nyelven, maximum 1000 karakter
- SUMMARY
Angol nyelven, maximum 1000 karakter
- KULCSSZAVAK
Maximum 5
- KEYWORDS
Maximum 5
- JEL
- DOI szám
Ezt a MABISZ adja.
- CIKK, TANULMÁNY
Törzsszöveg (ajánlott terjedelmű 60 000 karakter)
Ábrák, táblázatok, képletek, lábjegyzet (opcionális)
Összefoglalás, következtetések
- IRODALOMJEGYZÉK

1. A címlapon sorrendben a következők szerepeljenek: a kézirat címe, esetleg alcíme, a szerzők neve, a szerzők tudományos fokozata, titulusa, a szerzők munkahelye, a szerzők beosztása, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Amennyiben a szerző(k) hozzájárul(nak) az e-mail cím(ük) közléséhez, akkor itt ezt is kérjük megadni. Több szerző esetén a kapcsolattartáshoz mindenképpen kérjük megadni a levelező szerző e-mail címét, telefonszámát.

2. Az összefoglalót magyar és angol nyelven kérjük elkészíteni és a cikk elejére beszerkeszteni. Az összefoglaló nem tartalmazhat rövidítéseket. Ennek megszerkesztésekor az alábbiakat kérjük figyelembe venni: „Bevezetés”, „Célkitűzés”, „Módszer”, „Eredmény” és „Következtetések” lényegre törő megfogalmazása oly módon történjék, hogy csupán az összefoglalás elolvasása is elegendő legyen a dolgozat lényegének megértéséhez. A magyar és az angol összefoglaló hossza igazodjon egymáshoz, a maximális karakterszám 1000 lehet.

Az összefoglalókat követően a kulcsszavakat kérjük szerepeltetni. Maximum öt kulcsszó adható meg magyar és angol nyelven egyaránt, szerepeljenek továbbá a JEL-kódok is (<https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>)

3. A kézirat világos, jól tagolt szerkesztése különösen fontos, beleértve az alcímek megfelelő alkalmazását is. Az eredeti közleménynél a bevezetőben néhány mondatban meg kell jelölni a kérdésfelvetést. A módszertani részben a szerző világosan és pontosan mutassa be és hivatkozzon azokra a módszerekre, amelyek alapján az eredményeket megkapta. Az eredmények és a diszkusszió részeket külön és érthetően szükséges megszerkeszteni. A diszkusszió rész legyen kapcsolatban az idevonatkozó legújabb ismeretanyaggal, valamint azokkal a megállapításokkal, amelyekből a szerző a következtetéseket levonta. Az eredmények újszerűsége, illetve a szerző saját tudományos hozzáadott értéke világosan tűnjön ki az írásból! A módszerek, eredmények, megbeszélés részek megfelelő alcímet kapjanak. A kéziratban az ábrák helyét, címét kérjük arab számokkal jelölni! A cikken belül lehetőség szerint csak akkor legyen alfejezeteken belüli számozás, ha azt a téma jellege és feldolgozása indokolja.

4. A táblázatokat címmel kell ellátni, és minden táblázatot külön lapon szükséges megadni. A táblázat ne legyen kép, a táblázatokat Wordben/Excelben kérjük elkészíteni!

5. Az ábrák a kéziratban megfelelő helyen, számozottan (arab számok) szerepeljenek, és címmel is el legyenek ellátva. Kérjük a mértékegységek, jelmagyarazatok értelemszerűen történő megadását! Az ábra forrását is kérjük megjelölni, így a szövegben megfelelő helyen jelenjen meg az ábrákra, táblákra, jegyzetekre való hivatkozás! Az ábrákat és grafikonokat nagyfelbontású képként és xls formátumban egyaránt külön kérjük csatolni a beküldött íráshoz.

6. Az ábrák és táblák elnevezése az ábra, illetve táblázat felett szerepeljen, a forrás-megjelölés pedig alul kerüljön feltüntetésre. A cikk szöveges része is tartalmazzon utalást arra, hogy az ábra, illetve táblázat mely részekhez szolgál illusztrációként. Pl. „ahogy azt a 3. sz. ábra mutatja...”

7. A képleteket képletszerkesztővel kérjük elkészíteni, és azokat a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni!

8. A lábjegyzetek a felhasznált irodalom elé, a folyószöveg után kerüljenek!

9. Az irodalomjegyzék felsorolásánál ne legyen számozás, vagy bármilyen egyéb jelölés (bullet point stb.) Az irodalmi hivatkozásokat a legújabb eredeti közleményekre és összefoglalókra kell korlátozni. Kizárólag azok az irodalmi felsorolások sorolhatók fel, amelyekre a szövegben utalás történt, és közvetlen kapcsolatban vannak a kutatóttal problémával. Háromnál több szerző esetén a három szerző neve után „et al” irandó.

A szövegközti szakirodalmi utalásokat zárójelben kérjük feltüntetni, amennyiben a hivatkozás nem szerves része a mondatnak. Például (Osipian, 2009). Amennyiben valamelyik szerzőtől több, azonos évszám mellett írt a, b, c stb. indexet. Szó szerinti idézetnél az oldalszám kötelezően jelölendő. Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén abc-sorrendben közöljük a következőképpen:

- Könyveknél:
Dickson DCM (2005): Insurance Risk and Ruin, Cambridge University Press
- Tanulmányköteteken, gyűjteményes kötetekben megjelent publikációknál:
Mario Jametti & Thomas von Ungern-Sternberg (2003): Assessing the Efficiency of an Insurance Provider – A Measurement Error Approach, CESifo Working Paper Series 928, CESifo Group, Munich
- Folyóiratban megjelent cikkeknél:
Wiltrud Weidner – Robert Weidner (2014): Identifikation neuer Ansätze zur individuellen Kfz-Tarifierung, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft May, Volume 103, Issue 2, pp. 167-193.
- Dickson DCM. (2006): Premiumsand reserves for life insurance products, Australian Actuarial Journal, vol. 12 (2), pp. 259-279.
- Webcímeknél:
Insurance Europe (2012): How insurance works
Online: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/how-insurance-works.pdf>
Weboldal hivatkozások zárójelben a letöltés dátumát is szerepeltetni kell.

10. Két-három oldalanként kérünk javasolni egy-egy kiemelésre szánt mondatot vagy mondatrészt a szövegből.

11. A Biztosítás és Kockázat folyóirat csatlakozott a DOI CrossRef rendszerhez, ami növeli a folyóiratban megjelenő cikkek láthatóságát, illetve elérhetőségét. Kérjük a szerzőket, hogy a cikkek irodalomjegyzékében link formátumban tüntessék fel azon források DOI azonosítóját, melyeket más folyóiratok/kiadók már regisztráltak a CrossRef-nél. A források ezen szempontból való ellenőrzéséhez használható a CrossRef keresője: <http://search.crossref.org/>. A DOI-ból úgy képezhető link, hogy elé kell írni: <http://dx.doi.org/>, illetőleg amennyiben a CrossRef fenti keresőrendszerét használják, akkor az ott található DOI link egyszerűen átmásolható.

A Biztosítás és Kockázatban megjelent cikkeket a szerkesztőség az MTMT-n keresztül a REAL repozitóriumban archiválja.

12. A szerkesztőség szívesen fogad recenziókat is, melyek egy biztosításpolitikai szempontból érdekesnek ítélt könyv ismertetését tartalmazzák azzal a céllal, hogy felhívják a figyelmet az adott műre mind szélesebb körben felhívják. A recenzióval szembeni elvárások az alábbiak:

- Szükséges feltétel a mű valamennyi bibliográfiai adatának pontos feltüntetése.
- Tartalmaznia kell minimálisan a könyv szakszerű ismertetését, szerkezeti felépítését. A recenzió szerzője ezen túlmenően megosztja az olvasóval a könyvvel kapcsolatos észrevételeit, benyomásait, akár kritikai értékelését is.
- A jó recenzió felkelti a vágyat az olvasásra, miközben annak tudományos értéke is tetten érhető, szakmai szemmel – az ajánló szempontjain keresztül – orientálja a könyv potenciális olvasóját.
- Az idézetek és források megjelölésénél – amennyiben ilyenek vannak – be kell tartani a Biztosítás és Kockázat szerzői útmutatójában foglaltakat.
- Ajánlott terjedelm: 2-5 oldal.

Köszönjük, hogy a megfelelően előkészített kéziratral Ön is segíti munkánkat!

